

खण्ड: १ परिचय

१.१ जिल्लाको सामान्य परिचय

नेपाल अधिराज्यको मानचित्रमा मध्यमाञ्चल विकासक्षेत्रको वागमती अञ्चल अन्तर्गत राजधानी काठमाडौंको उत्तर-पश्चिम दिशामा अवस्थित नुवाकोट एक ऐतिहासिक पृष्ठभूमिले सज्जित जिल्ला हो। अधिराज्यका कुनै पनि अञ्चलको सिमाना तथा अन्तर्राष्ट्रिय सिमानालाई समेत नछुने र भौगोलिक विभाजन अनुसार पहाडी प्रदेशमा अवस्थित यो जिल्ला भण्डै अर्ध-चन्द्राकार रूपमा पूर्व-पश्चिम फैलिएर रहेको छ। यस जिल्लामा उच्च पहाडीक्षेत्रको पठार, हिमालको दक्षिणी ढाल, पहाडीक्षेत्रको विचमा यत्रतत्र छरिएर रहेका समथर बेसी र टारहरू लगायतका विविध भौगोलिक विशेषताहरू पाउन सकिन्छ। भौगोलिक वनावटमा पहाडी भू-भागको अंश ७१ प्रतिशत, लेकाली भू-भागको अंश १८ प्रतिशत तथा टार, वेसी र समथर भू-भागको अंश ११ प्रतिशत रहेको छ।

नेपाल अधिराज्यलाई १४ अञ्चल र ७५ जिल्लामा विभाजन गर्नु अधिसम्म “पश्चिम एक नम्वर” अन्तर्गत रहेको यस जिल्लाको नामाङ्कन गोपालवंशिय शासनकालदेखि नवकोट, नवकोट्य, नवक्वाथ, नौकोटबाट अपभ्रंश हुँदै हालको नुवाकोट रहनगएको ऐतिहासिक अनुश्रुति रहेको छ। बेलकोट, मालाकोट, भैरुमकोट, धुवाकोट, कालिकाकोट, सल्यानकोट, सिमलकोट, धैवुडकोट र प्यासकोट जस्ता नौवटा कोटहरूको संगमभूमी भएकोले नुवाकोट नाम रहनगएको कुरा पनि उल्लेख छ। मल्लकालमा पश्चिम नेपालको प्रवेशद्वार मात्र होइन नेपालको तिब्बतसँग हुने व्यापारको प्रमुख मार्गको रूपमासमेत ख्यातीप्राप्त यस जिल्लाको बेत्रावतीमा नेपाल-चिन युद्धपछि ऐतिहासिक “बेत्रावती सन्धि” भएको थियो। यस जिल्लासँग नेपाल एकिकरणको आधारशिविर, श्री ५ बडामहाराजाधिराज पृथ्विनारायण शाहको कार्यकालमा वि.सं. १८०१ देखि १८२५ सम्मको राजधानी, गिर्वाणयुद्ध विक्रम शाहको शासनकालमा शीतकालिन राजधानी, श्री ५ बडामहाराजाधिराज पृथ्विनारायण शाहको समाधिस्थल, बहादुर शाहको जन्मभूमी, भृकुटीको घर-माईती गर्ने बाटो, तत्कालिन नौतले दरवार (वि.सं. १९९० सालको महाभू-कम्पपछि साततले), प्रसिद्ध नुवाकोट भैरवी र जालपादेवीको मन्दिर आदि ऐतिहासिक तथा धार्मिक वैभव र सम्पदाहरू रहेका छन्।

प्रशासनिक आधारमा तीनवटा संसदीय निर्वाचन क्षेत्रहरू, १३ वटा इलाका, ६१ वटा गाउँ विकास समितिहरू तथा एक नगरपालिका र ५६० वडाहरूमा विभक्त यस जिल्लामा १२०० भन्दा अधिक वस्तिहरू रहेका छन्। विगतमा नुवाकोट दरवार परिसरमा रहेको जिल्ला सदरमुकाम वि.सं. २०२७/२८ सालतिर स्थानान्तरण गरिएपछि हाल विदुरमा रहेको छ।

१.२ भौगोलिक अवस्थिति

नेपाल अधिराज्यको मानचित्रमा नुवाकोट जिल्लाको अवस्थिति २७° ४५' देखि २८° २०' उत्तरी अक्षांशसम्म र ८५° ०' देखि ८५° ४५' पूर्वी देशान्तरसम्मको फैलावटमा रहेको छ। समुद्रसतहबाट न्यूनतम ४५७ मिटरदेखि अधिकतम ५१४४ मिटर उचाईसम्म भू-धरातल रहेको यस जिल्लाको क्षेत्रफल ११२१ वर्ग किलोमिटर छ। जिल्लाको समग्र भू-भागलाई धरातलिय हिसावमा मुख्यतः तीन भागमा विभाजन गर्न सकिन्छ।

१. लेकाली प्रदेश :

समुद्र सतहबाट २५०० मिटरभन्दा माथिको उच्च पहाडीक्षेत्रलाई लेकाली प्रदेश अन्तर्गत समावेश गर्न सकिन्छ। हिउँद याममा बराबर हिमपात भैरहने यस प्रदेशमा भण्डै हिमाली प्रदेशसँग मेल खाने प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक विशेषताहरू पाउन सकिन्छ। घ्याडफेदी, गाँउखर्क, भाल्चे, फिकुरी, साल्मे, किम्ताड, बसुन्चेत आदि यस क्षेत्रमा पर्ने प्रमुख स्थानहरू हुन।

२. पहाडी प्रदेश :

समुद्र सतहबाट २५०० मिटरभन्दा तलको पहाडी क्षेत्रलाई यस प्रदेशमा समावेश गर्नु उपयुक्त हुन्छ। जिल्लाको अधिकांश भू-भाग ओगटेको र प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक रूपमा विविधताको धनी यस प्रदेशमा जनसङ्ख्याको सर्वाधिक हिस्सा वसोवास गर्दछ। साथै यस प्रदेशले जिल्लाको राजनैतिक तथा आर्थिक क्षेत्रमासमेत उल्लेख्य प्रभाव पारेको छ।

३. वेसी तथा समथर प्रदेश :

समुद्र सतहबाट ४५७ मिटरभन्दा माथि र २५०० मिटरभन्दा तलको पहाडी भू-भागभित्र पहाडका कुना-कन्दराहरूमा छरिएर रहेका समथर मैदान, बेसी र टारहरूलाई यस प्रदेशमा समावेश गर्न सकिन्छ। थोरै अंशमा फैलिएको भएतापनि जनघनत्व र उत्पादकत्वको हिसावले यो प्रदेशलाई सम्पन्न मान्न सकिन्छ।

१.२.१. भौगोलिक सिमाना :

पूर्वमा सिन्धुपाल्चोक, दक्षिणमा काठमाडौं र धादिङ, उत्तरतर्फ रसुवा र पश्चिममा धादिङ जिल्लासँग भौगोलिक सिमाना जोडिएको यस जिल्लाको चौतर्फि सिमानाले कुनै पनि अञ्चलको सिमाना र अन्तर्राष्ट्रिय सिमानालाई समेत छोएको छैन । नदी, खोलानाला, पहाड र बाटोहरूले भौगोलिक सिमाना छुट्याउने काम गरेका छन् ।

१.३ : हावापानी

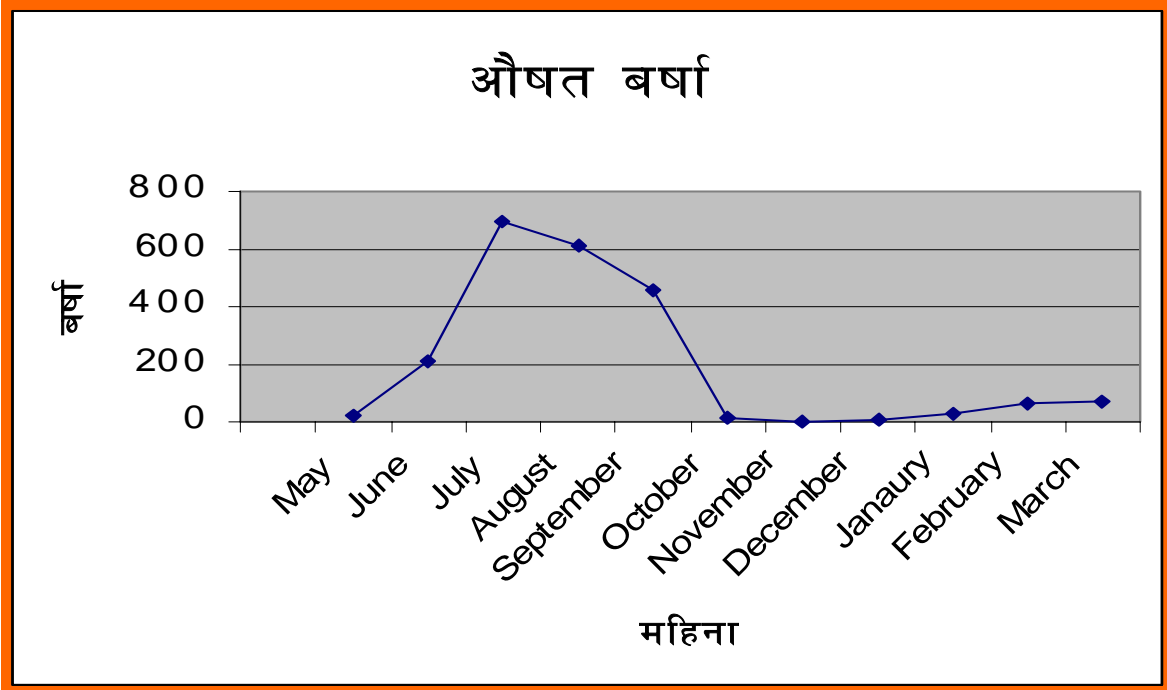
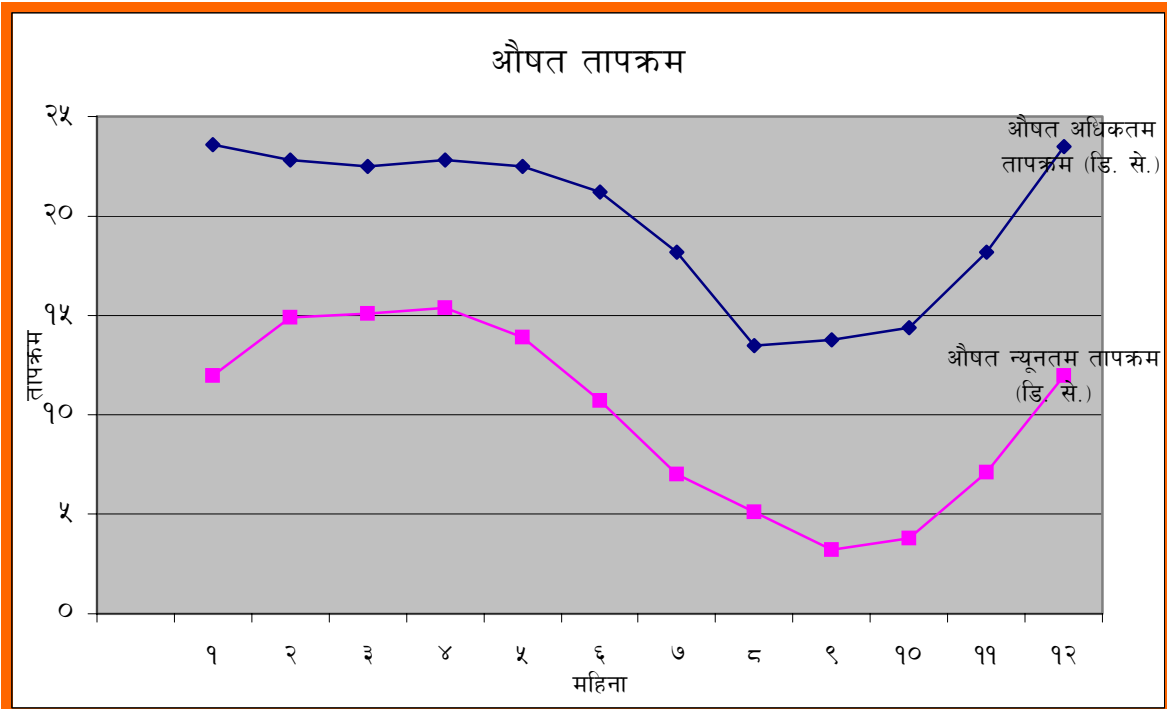
यस जिल्लाको भू-धरातलिय वनावटको परिणामस्वरूप हावापानीमासमेत निकै विविधता पाउन सकिन्छ । जिल्लाको हावापानीलाई मोटामोटीरूपमा ठण्डा, समशितोष्ण र समउष्ण गरी तीन किसिमले विभाजन गर्न सकिन्छ । उच्च पहाडीभेगमा प्रायः ठण्डाप्रकृतिको हावापानी पाईन्छ, जहाँ हिउँदयाममा हिमपात समेत हुने गर्दछ । होचो पहाडीक्षेत्रमा न त जाडोमा धेरै ठण्डी न त बर्षामा धेरै गर्मि हुने विशेषताको समशितोष्ण हावापानी र बेसी तथा टारहरूमा बर्षायाममा भण्डै भित्री मधेशमा जस्तो उष्णप्रकृतिको हावापानी पाउन सकिन्छ । यहाँ गर्मियाममा औषत अधिकतम तापक्रम १९.७५ डिग्री सेल्सियससम्म र हिउँदमा औषत न्यूनतम तापक्रम १०.०२ डिग्रीसेल्सियससम्म पुग्ने गर्दछ । चैत्र र वैशाख महिनामा तापक्रम अधिकतम विन्दुमा पुग्दछ भने मंसिरदेखि माघ महिनासम्म निकै तल भर्दछ । असार र साउनमा अधिकतम ६९१.७ मिलि मिटरसम्म वर्षा हुन्छ भने हिउँदका महिनाहरूमा यसको मात्रा नगन्य रहन्छ । बार्षिक औषत वर्षा १८४.६४ मिलि मिटरसम्म हुने गर्दछ ।

तालिका नं. १.१
तापक्रम र वर्षाको बार्षिक स्थिती

क्र.सं.	महिना	औषत अधिकतम तापक्रम (डि. से.)	औषत न्यूनतम तापक्रम (डि.से.)	औषत वर्षा (मिलि मिटर)
१	वैशाख-जेठ (May)	२३.६	१२.०	१९.२
२	जेठ-असार (June)	२२.८	१४.९	२१०.२
३	असार-साउन (July)	२२.५	१५.१	६९१.७
४	साउन-भदौ (August)	२२.८	१५.४	६१२.७
५	भदौ-असोज (September)	२२.५	१३.९	४५४.९
६	असोज-कार्तिक (October)	२१.२	१०.७	१३.०
७	कार्तिक-मंसिर (November)	१८.२	७.०	०
८	मंसिर-पौष (December)	१३.५	५.१	६.०
९	पौष-माघ (January)	१३.८	३.२	३०.०
१०	माघ-फागुन (February)	१४.४	३.८	६५.०
११	फागुन-चैत्र (March)	१८.२	७.१	६८.०
१२	चैत्र-वैशाख (April)	२३.५	१२.०	४५.०
१३	बार्षिक औषत	१९.७५	१०.०२	१८४.६४

श्रोत : Statistical Information of Nepalese Agriculture 2003/04, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय ।

नोट: औषत तापक्रममा जिल्लाको सबै क्षेत्रको तापक्रमलाई समावेश गरि सोको औषत परिमाण गणना गरेर प्रकाशित गरिन्छ ।

१.४ : राजनैतिक विभाजन

विक्रम सम्वत् २०१८ सालमा नेपाल अधिराज्यलाई १४ अञ्चल र ७५ जिल्लामा विभाजन गर्नुअघि "पश्चिम एक नम्वर" अन्तर्गत रहेको यस जिल्लालाई राजनैतिक र प्रशासनिक हिसावले तीनवटा संसदीय निर्वाचन क्षेत्रहरू, १३ वटा इलाका, ६१ वटा गाउँ विकास समिति तथा एक नगरपालिका र ५६० वडाहरूमा विभाजन गरिएको छ । संसदीय निर्वाचन क्षेत्र नम्वर १ मा ४ वटा इलाका र अन्तर्गतका २० वटा गाउँ विकास समितिहरू समावेश छन् भने क्षेत्र नम्वर २ अन्तर्गत ५ वटा इलाका र २३ वटा गाउँ विकास समितिहरू समावेश गरिएको छ । त्यस्तै क्षेत्र नम्वर ३ अन्तर्गत ४ वटा इलाका र एक नगरपालिका तथा १८ वटा गाउँ विकास समितिहरूलाई समावेश गरिएको छ ।

तालिका नं. १.२
भौगोलिक तथा राजनैतिक रूपरेखा

निर्वाचन क्षेत्र नं. १

इलाका नं.	गा.वि.स. / न.पा.	जम्मा क्षेत्रफल (व.कि.मि.)	अक्षांस (उत्तर)	देशान्तर (पूर्व)	उच्चतम उचाई (मिटर)	न्यूनतम उचाई (मिटर)	सदरमुकाम सम्मको दुरी (कोष)	पहुँचको माध्यम
१	लिखु	११.९०	२७°४९'५६" देखि २७°५२'५७" सम्म	८५°२३'८" देखि ८५°२६'३" सम्म	१०३०	२११७	१३.५	कच्चि सडक
	तलाखु	२०.१०	२७°४९'२२.३" देखि २७°५२'५९.२५" सम्म	८५°२४'५१.२६" देखि ८५°२८'२०" सम्म	२५२१	११२०	१६	कच्चि सडक
	छाप	९.६६	२७°४८'५८.५" देखि २७°५१'२३" सम्म	८५°२३'५४" देखि ८५°२६'१६" सम्म	१९२०	१३२०	१५	कच्चि सडक
	सिक्रे	१५.३१	२७°४८'३२" देखि २७°५१'४४" सम्म	८५°२१'११" देखि ८५°२३'५४" सम्म	८३१	२४२६	११	पैदल
	महाकाली	१६.३८	२७°५१'३१" देखि २७°५३'२९" सम्म	८५°२०'१७.२९" देखि ८५°२३'३३.३४" सम्म	२१३५	८१०	९.५	पैदल
२	समुन्द्रादेवी	१६.८५	२७°४८'३२" देखि २७°५१'४६" सम्म	८५°१८'११" देखि ८५°२१'५०" सम्म	७४०	२४५३	८.५	ग्रावेल सडक
	थानापति	१३.९०	२७°४८'४५" देखि २७°५१'५५" सम्म	८५°१६'७.२५" देखि ८५°१८'४५" सम्म	६२०	२३०५	५	कच्चि सडक
	थानसिड	१५.३५	२७°५१'३" देखि २७°५३'३४.४५" सम्म	८५°१३'२४.५२" देखि ८५°१७'१६.१६" सम्म	५७७	१०४२	४	कच्चि सडक
	चतुराले	१०.७०	२७°५०'१७.४५" देखि २७°५२'४०.१" सम्म	८५°१२'१६.२६" देखि ८५°१४'५३" सम्म	१५५३	५८०	४.५	पैदल
	सुनखानी	१०.३५	२७°४८'४५" देखि २७°५१'५५" सम्म	८५°१८'८.५०" देखि ८५°२०'२५" सम्म	७१५	२३२४	६.५	ग्रावेल सडक
३	ओखरपौवा	१८.९०	२७°४६'१६.३१" देखि २७°४८'५६" सम्म	८५°१३'१२" देखि ८५°१६'५१.३०" सम्म	११६४	२१४७	७.५	कालोपत्रे सडक
	ककनी	१९.१७	२७°४७'३५" देखि २७°५६'४८.५६" सम्म	८५°११'३९" देखि ८५°१७'५८.२१" सम्म	८९५	२१४७	५.५	कालोपत्रे सडक
	मदानपुर	२१.३३	२७°४९'२.३५" देखि २७°५३'२६.३२" सम्म	८५°०९'१.४५" देखि ८५°१३'१५.५२" सम्म	४९५	२०२४	४	कालोपत्रे सडक
	सूर्यमती	१०.७६			११८९	५१७	३	ग्रावेल सडक

२७°५२'३१" देखि ८५°१०'१४.३८" देखि

			२७°५४'२१" सम्म	८५°१४'२५" सम्म				
	चाउथे	१७.५१	२७°४५'५७" देखि २७°४८'४६" सम्म	८५°१०'२१" देखि ८५°१३'३९" सम्म	८८७	१०३७	१०	कच्चि सडक
४	कुमरी	३३.९३	२७°४६'८.५" देखि २७°०४'३४.२०" सम्म	८५°०४'५१" देखि ८५°१०'५८" सम्म	७३०	१०५०	५.५	कच्चि सडक
	दुईपिपल	३३.९३	२७°४७'२५" देखि २७°५०'४३'२५" सम्म	८५°००'५१.२५" देखि ८५°०८'३२" सम्म	४३०	१०७ ५	५	कच्चि सडक
	बेलकोट	३८.७७	२७°४७'३८" देखि २७°५२'३२" सम्म	८५°०८'९" देखि ८५°११'५७.२०" सम्म	४८६	१९६३	३.५	कालोपत्रे सडक
	जिलिङ	३१.१५	२७°४९'००" देखि २७°५१'३६" सम्म	८५°०५'००" देखि ८५°०८'३६" सम्म	४६८	१०७ ४	३.५	कच्चि सडक
	रातमाटे	११.३४	२७°५०'००" देखि २७°५१'३५.४०" सम्म	८५°११'९.३५" देखि ८५°०५'०५" सम्म	४४०	१०० ०	३.५	कच्चि सडक

निर्वाचन क्षेत्र नं. २

ईलाका नं.	गा.वि.स.क को नाम	जम्मा क्षेत्रफल (व.कि.मि.)	अक्षांस (उत्तर)	देशान्तर (पूर्व)	उच्चतम उचाई (मिटर)	न्यूनतम उचाई (मिटर)	सदरमुकाम सम्मको दुरी (कोष)	पहुँचको माध्यम
९	खानीगाऊँ	१४.५३	२७°५३'३९.४०" देखि २७°५६'२.७" सम्म	८५°१०'२७.२६" देखि ८५°१३'५८.४३" सम्म	१०६०	५१७	२.५	ग्रावेल सडक
	हल्देकालिका	९.९३	२७°५५'१" देखि २७°५६'५९" सम्म	८५°१३'२" देखि ८५°१६'०.३३" सम्म	१३८५	५९३	४.५	पैदल
	गेखुँ	१७.५७	२७°५५'३४.२५" देखि २७°५८'३४.३४" सम्म	८५°०९'२८.१६" देखि ८५°१३'५२.३१" सम्म	१६१९	५९३	२	ग्रावेल सडक
	लच्याङ	१५.५०	२७°५६'२१" देखि २७°५९'१५.२६" सम्म	८५°१५'१" देखि ८५°१९'३.३४" सम्म	१४३०	७६०	६	कच्चि सडक
	बागेश्वरी	१३.१६	२७°५५'१७" देखि २७°५८'२८.२" सम्म	८५°१२'१२.३७" देखि ८५°१५'५०.४५" सम्म	१६३३	६६०	३.५	कच्चि सडक

ईलाका नं.	गा.वि.स. को नाम	जम्मा क्षेत्रफल (व.कि.मि.)	अक्षांस (उत्तर)	देशान्तर (पूर्व)	उच्चतम उचाई (मिटर)	न्यूनतम उचाई (मिटर)	सदरमुकाम सम्मको दुरी (कोष)	पहुँचको माध्यम
१०	चौघडा	१३.७५			१३४१	५३७	४	ग्रावेल

२७°५२'१६" देखि

८५°१३'५" देखि

			२७°५४'५८"। सम्म	८५°१७'५.१८"। सम्म				सडक
	गणेशस्थान	९.५१	२७°५४'१८"। देखि २७°५६'१९"। सम्म	८५°१२'४७.२२"। देखि ८५°१६'३२.३९"। सम्म	१०९३	५५५	५	ग्रावेल सडक
	नर्जामण्डप	१३.३७	२७°५४'४३.३६"। देखि २७°५७'२०.९"। सम्म	८५°१५'५४.३७"। देखि ८५°१८'३०.३१"। सम्म	१६४०	५९०	६	कच्चि सडक
	उर्लेनी	२६.२६	२७°५७'१८"। देखि २७°१८'२८"। सम्म	८५°१८'३२.२३"। देखि ८५°२२'३२.४५"। सम्म	३८५७	९४०	८	कच्चि सडक
	खरानीटार	४.२४	२७°५४'५१"। देखि २७°५६'४०"। सम्म	८५°१८'७.३५"। देखि ८५°१९'२२"। सम्म	१२४८	७१०	६.५	कच्चि सडक
११	कविलास	८.६९	२७°५२'३१"। देखि २७°५५'६"। सम्म	८५°१६'४१.३५"। देखि ८५°१८'२५.२०"। सम्म	१४२५	६००	५.५	ग्रावेल सडक
	पञ्चकन्या	८.२०	२७°५३'००"। देखि २७°५५'१०.३५"। सम्म	८५°१८'६.४०"। देखि ८५°२०'३०.१२"। सम्म	१६४०	६५२	७	कच्चि सडक
	भद्रुटार	१४.२५	२७°५१'३२"। देखि २७°५२'२८"। सम्म	८५°१६'५१.३५"। देखि ८५°२०'३४.५१"। सम्म	६२०	१५४ ७	७	कच्चि सडक
	थप्रेक	१५.२०	२७°५३'११.४०"। देखि २७°५५'९"। सम्म	८५°१८'१६.२५"। देखि ८५°२२'३६.२५"। सम्म	२१३५	७१५	८	कच्चि सडक
१२	सुन्दरादेवी	६.२६	२७°५५'११.२५"। देखि २७°५७'९.३०"। सम्म	८५°२०'२९.२०"। देखि ८५°२२'३६.२५"। सम्म	१९६०	७५०	९	कच्चि सडक
	सिखरबेसी	२१.५७	२७°५६'४१"। देखि २८°१५'२"। सम्म	८५°२२'१९.३३"। देखि ८५°२४'३७"। सम्म	४५९१	१०५ ०	१३	कच्चि सडक
	समुन्द्रटार	६.०८	२७°५५'४.३०"। देखि २७°५७'००"। सम्म	८५°२२'१५"। देखि ८५°२३'५९"। सम्म	१८८०	८४७	११	कच्चि सडक
	रालुकादेवी	१८.०५	२७°५५'१३"। देखि २७°५८'३"। सम्म	८५°१८'२०.२९"। देखि ८५°२२'१८.२६"। सम्म	२१९०	७१७	८	कच्चि सडक
	बालकुमारी	१२.८८	२७°५२'५५.१५"। देखि २७°५५'२०.२०"। सम्म	८५°२१'५६"। देखि ८५°२४'५४.३०"। सम्म	२१३५	८४७	१०	कच्चि सडक

ईलाका नं.	गा.वि.स. /न.पा.	जम्मा क्षेत्रफल (व.कि.मि.)	अक्षांस (उत्तर)	देशान्तर (पूर्व)	उच्चतम उचाई (मिटर)	न्युनतम उचाई (मिटर)	सदरमुकाम सम्मको दुरी (कोष)	पहुँचको माध्यम
१३	बैतिनी	३३	२७°५२'३३"। देखि २७°५५'४७.५५"। सम्म	८५°२४'८"। देखि ८५°२९'२१.३५"। सम्म	२५६०	१०६३	२०	पैदल

	गाऊखर्क	३३	२७°५५'२२.२७। देखि २७°५७'५८। सम्म	८५°२४'३.४६। देखि ८५°२९'२१.३४। सम्म	३३४६	१३३०	१७	कच्चि सडक
	घ्याडफेदी	१००.५७	२७°५६'५३। देखि २७°०४'५७। सम्म	८५°२३'३६.३८। देखि ८५°२९'५७। सम्म	५१४५	११९०	८	कच्चि सडक
	राउतबेसी	१०.९५	२७°५४'४६.१५। देखि २७°५७'४८। सम्म	८५°२३'१९.२८। देखि ८५°२६'१८। सम्म	१७५३	९५०	१६	कच्चि सडक

निर्वाचन क्षेत्र नं. ३								
ईलाका नं.	गा.वि.स.	जम्मा क्षे.फ. (व.कि.मि.)	अक्षांस (उत्तर)	देश (पूर्व)	उच्चतम उचाई (मिटर)	न्युनतम उचाई (मिटर)	सदरमुकाम सम्मको दुरी (कोष)	पहुँचको माध्यम
५	तारुका	१५.००	२७°४९'५५.३। देखि २७°५४'४३.२ सम्म	८५°५९'४४। देखि ८५°०१'४४। सम्म	१६३३	४६४	११	कच्चि सडक
	गोर्स्याड	३०.१०	२७°५२'९.११। देखि २७°५५'५८। सम्म	८५°०२'३४ देखि ८५°०५'३१.३। सम्म	३८३८	५००	८	कच्चि सडक
	बुधसिड	१८.५६	२७°५०'५०। देखि २७°५४'४३.२। सम्म	८५°००'२२। देखि ८५°०३'२०। सम्म	१६३३	४५४	७	कच्चि सडक
	दाडसिड	१०.००	२७°५३'३०। देखि २७°५५'५७। सम्म	८५°००'२२। देखि ८५°०३'०९। सम्म	१९०३	७०१	९	कच्चि सडक
६	सामरी	३५.३५	२७°५५'२४.३१। देखि २७°५९'५। सम्म	८५°००'५२। देखि ८५°०५'१३। सम्म	३०४६	८९३	४.५	कच्चि सडक
	कल्याणपुर	३३.७०	२७°५५'८.१०। देखि २७°५७'५१। सम्म	८५°०३'५०.३५। देखि ८५°०८'१८.१५। सम्म	१९९९	६०१	२.५	ग्रावेल सडक
	देउराली	१८.७७	२७°५७'२२। देखि २८°५९'५९। सम्म	८५°०२'५३। देखि ८५°०७'४१.२८। सम्म	३४९३	७६०	३	कच्चि सडक
	बुडताड	१३.५८	२७°५८'४२। देखि २८°००'४९.२। सम्म	८५°३३'८। देखि ८५°०७'३.३९। सम्म	३४००	३०५	४	कच्चि सडक
	बर्सुन्चेत	५.१६	२७°५९'३८.१९। देखि २८°२४'२। सम्म	८५°५९'२५.२५। देखि ८५°०२'३०। सम्म	३३६०	८३३	९	पैदल
७	भाल्चे	३५.७५	२७°५९'२२.२३। देखि २८°०५'२९.१। सम्म	८५°०५'४७.३३। देखि ८५°१०'२२। सम्म	३६७३	८३०	९	पैदल
	साल्मे	३४.३५			३६३८	१३००	५	पैदल

२८°००'२०। देखि ८५°३३'७। देखि

			२८°०५'००" सम्म	८५°०८'००" सम्म				
	काउले	१२.७३	२७°५८'३४" देखि २८°२१'५" सम्म	८५°०७'४" देखि ८५°०८'५५" सम्म	३०००	७५०	४	कच्चि सडक
	किम्ताड	३२.५७	२७°५८'११" देखि २८°०४'४.२७" सम्म	८५°००'२२.२९" देखि ८५°०४'३७.२२" सम्म	३०७९	१२१०	७.५	पैदल
	फिकुरी	८.३५	२७°५८'४५" देखि २८°१३'७.१६" सम्म	८५°०८'३४" देखि ८५°०९'५२" सम्म	२५८०	७२०	५.५	कच्चि सडक
४	विदुर न.पा.	३४.५५	२७°५१'२४" देखि २७°५७'३१" सम्म	८५°०६'३२" देखि ८५°०९'५५" सम्म	११५४	४७०	०	कालो पत्रे सडक
	खड्गभन्ज्याड	१७.९६	२७°५१'२०" देखि २७°५५'२३" सम्म	८५°०३'५७" देखि ८५°०७'००" सम्म	१८६०	४६६	४.५	कच्चि सडक
	मनकामना	९.३३	२७°५८'५१" देखि २८°१३'६" सम्म	८५°०९'०९" देखि ८५°१२'२४" सम्म	१४३४	६४०	२.५	कच्चि सडक
	तुप्चे	१८.६	२७°५६'१८" देखि २७°५९'५" सम्म	८५°०६'५८.२०" देखि ८५°११'११.३३" सम्म	१८२२	४८०	२.५	ग्रावेल सडक
	चारघरे	१७.३०	२७°५२'८.२०" देखि २७°५५'२६.१" सम्म	८५°०५'३४" देखि ८५°०८'२२.३९" सम्म	१६६८	५१०	२	कच्चि सडक
	नुवाकोट	११२१	२७°४५' देखि २८°२०' सम्म	८५°०' देखि ८५°४५' सम्म	५१४४	४५७	०	

श्रोतः जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, नापी शाखा नुवाकोट ।

१.५ प्रमुख नदी तथा ताल

विभिन्न स्थानहरूवाट वग्ने नदी तथा खोलाहरू र उच्च पहाडीक्षेत्रमा रहेका ताल तलैयाहरू नै जिल्लाका प्रमुख जलसम्पदाहरू हुन् । त्रिशुली र सूर्यमती जस्ता मुख्य नदीहरू र सलाखु, लिखु, कुमरी, फलाखु, सिन्दुरे, छत्रे, कोल्यु लगायतका अन्य साना नदीहरू लगायत सूर्य कुण्ड, सागर कुण्ड, बोल्देही ताल जस्ता ताल तलैयाहरूले जिल्लाको जलाधार क्षेत्रमा महत्वपूर्ण स्थान ओगटेका छन् ।

१.६ प्रमुख टार तथा वेसी र फाँटहरू :

उत्पादनको दृष्टिकोणले अत्यन्त उर्वर टार तथा वेसी र फाँटहरूले जिल्लाको खाद्यान्न आपूर्तिमा उल्लेखनिय योगदान पुर्याएका छन् । होचो भू-भागमा अवस्थित बट्टार, पिपलटार, गेर्बुटार, वागटार, खरानिटार, समुन्द्रटार, आँगुटार, कोल्युटार, रातमाटेटार, तारूकाटार, दर्शनटार, मैरेटार, शहरेटार, ताप्केटार, रिट्टेटार आदि टारहरू र थानसिडफाँट, लिखुफाँट, शेराफाँट, महादेवफाँट, सिमराफाँट, रैकरफाँट, चाउथेफाँट, फिर्केफाँट आदि यस जिल्लाका प्रमुख वेसी र फाँटहरू हुन् ।

१.७ प्रमुख धार्मिक, साँस्कृतिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रहरू :

यस जिल्लामा भैरवी, जालपादेवी, दुप्लेश्वर महादेव, पञ्चकन्या, राम मन्दिर, उग्रतारा, उत्तरगया, सुगतपुर विहार, बाराही, वासुकी, वाघ भैरव, भैरवकोट, जलेश्वरी, शिवालय आदि प्रमुख धार्मिक स्थलहरू र नुवाकोट दरवारक्षेत्र, श्री ५ बडामहाराजाधिराज पृथ्विनारायण शाह स्मृती उद्यान, श्री ५ विरेन्द्र स्मृती उद्यान आदि ऐतिहासिक सम्पदाहरू रहेका छन्। जिल्लाको दक्षिणी क्षेत्रमा अवस्थित ककनी आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटनको दृष्टिकोणले निकै महत्वपूर्ण स्थान मानिन्छ। नुवाकोट दरवारक्षेत्र, सागरकुण्ड, देविघाट, उत्तरगया, बोल्देहीताल, पञ्चकन्यासुरूड आदि अन्य ख्याति प्राप्त पर्यटकीय क्षेत्रहरू हुन्।

१.८. व्यापारिक महत्वका स्थान :

यस जिल्लाको व्यापार व्यावसायमा बटार, त्रिशुली, आँप्रह, खरानितार, देविघाट, ढिकुरे, बेत्रावती, नुवाकोट, चौघडा, चोगते, सोले, देउराली, सामरी, रानिपौवा, ककनी, माछापोकरी, महादेवफाँट, समुद्रतार, फलाँटे, वगुवा, छहरे आदि बजारकेन्द्रहरूले महत्वपूर्ण स्थान ओगटेका छन्। उल्लेखित बजारकेन्द्रहरूमा दैनिक उपभोग्यवस्तुहरूको क्रय-विक्रयको मात्रा सवैभन्दा धेरै रहनेगरेको छ। औद्योगिक उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रतिष्ठानहरू पनि प्रायः यिनै बजारकेन्द्रहरूको आसपासमा केन्द्रित छन्। सडकयातायात लगायतका भौतिक सुविधाहरूको विस्तारको क्रमसँगै ग्रामिणक्षेत्रका बजारकेन्द्रहरूमा व्यापारव्यावसाय फस्टाउँदै गएको र पुराना बजारकेन्द्रहरूमा क्रमशः घट्दै गएको आभास पाईन्छ।

१.९ प्रमुख सांस्कृतिक चाडपर्व एवं मेलाहरू :

जातिगत र सांस्कृतिक विविधता रहेको यस जिल्लाका वासिन्दाहरूले मनाउने प्रमुख चाडपर्व र मेलाहरूमा पनि विविधता पाउन सकिन्छ। विजयादशमी, दिपावली, ल्होछार, रामनवमी, माघेसक्रान्ती, साउनेसक्रान्ती, तिज, जनैपूर्णिमा, कृष्णजन्माष्टमी, बुद्धपूर्णिमा, ईद आदि प्रमुख चाडपर्वहरू र सिन्दुरेजात्रा, देवीयात्रा, लाखेनाच, गाईजात्रा, बैशाखपूर्णिमायात्रा, एकादशीयात्रा, विवाहपञ्चमी (त्रिशुली, देविघाट, नुवाकोट), माघेसक्रान्तीजात्रा (साँढे जुधाउने), दुप्लेश्वरमेला आदि जात्रा तथा मेलाहरूले जिल्लाको सांस्कृतिक वैभवलाई उच्च राख्न मद्दत गरेका छन्।

१.१०. सामाजिक पक्ष :

कुनै स्थान विशेषको कुनै समयको परिवार र जनसङ्ख्या, शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई, आवास आदि अवयवहरूको स्तरले सो स्थानको तत्कालिन सामाजिक स्थितीको विम्व प्रस्तुत गर्दछ। यी यावत अवयवहरूसँग सम्बन्धित उपलब्ध सूचकहरूको आधारमा अधिराज्यका अन्य जिल्लाहरूसँग तुलना गर्दा नुवाकोट जिल्लाको सामाजिक वस्तुस्थिति मध्यम खालको पाउन सकिन्छ।

१.१०.१ परिवार र जनसङ्ख्या :

विक्रम सम्वत् २०५८ सालमा सम्पन्न जनगणनाको अन्तिम नतिजा अनुसार यस जिल्लाको कुल जनसङ्ख्या २,८८,४७८ रहेकोमा पुरुषको भन्दा महिलाको जनसङ्ख्या केहि वढी भएकोले औडिक अनुपातको मान ९७.१३ रहन गएको देखिन्छ। प्रति वर्गकिलोमिटर क्षेत्रफलमा लगभग २५७ जना व्यक्तिहरूको घनत्व रहेको छ। त्यस्तै कुल ५३१६९ परिवारहरूमा प्रति परिवार लगभग ५.४३ जना सदस्यहरू रहेको र ५ जना मात्र सदस्य भएको परिवारसङ्ख्या सवैभन्दा धेरै रहेको देखिन्छ। यस जिल्लाको बार्षिक जनसङ्ख्या वृद्धिदर १.६२ प्रतिशत रहेकोले सोहि दर कायम रहेमा ४३ बर्षमा जनसङ्ख्या दोव्वर हुन पुग्नेछ। सवैभन्दा धेरै जनसङ्ख्या ५ देखि ९ बर्ष उमेर समूहमा रहेको छ। जातिगत आधारमा तामाडबहुल यस जिल्लामा ६३.४९ प्रतिशत तामाड र दोश्रोमा बाहुन जातिको जनसङ्ख्या रहेको छ। करिव ५० प्रतिशतको मातृभाषा नेपाली नै रहेको र तामाड भाषीहरू दाश्रो स्थानमा रहेको देखिन्छ भने ६० प्रतिशत भन्दा वढी जनसङ्ख्याको हिस्सा हिन्दु धर्मावलम्बी रहेको छ। कुल जनसङ्ख्याको ७.३५ प्रतिशत अंश मात्र शहरीक्षेत्रमा र बाँकि ९२.६५ प्रतिशत ग्रामिण क्षेत्रमा वसोवास गर्दछन्। जनसङ्ख्याको समग्र औषत आयु ६३.५७ बर्ष रहेको र पुरुषको तुलनामा महिलाको औषत आयु लगभग दुई बर्षले वढी देखिएको छ। औषत पुरुषहरूले लगभग २२ बर्षको उमेरमा र महिलाहरूले सरदर २० वर्षको उमेरमा पहिलो विवाह गर्ने

गरेको र १० देखि १४ वर्ष उमेरका करिव एक प्रतिशत कलिला वालवालिकाहरू वैवाहिक बन्धनमा बाँधिएको तथ्याङ्कले देखाउँछ । प्रजननयोग्य उमेर (१५-४९ वर्ष) का हरेक महिलाले आफ्नो सो उमेरमा औषत ४.५ वटा बच्चा जन्माउने गर्दछन् ।

१.१०.२ शिक्षा:

पूर्व-प्राथमिकदेखि स्नातक तहसम्मको अध्यापन हुने शैक्षिक संस्थाहरू रहेको यस जिल्लाको समग्र साक्षारतादर ५१.४ प्रतिशत र पुरुष तथा महिलाको साक्षारतादर क्रमशः ६२.४ र ४०.७ प्रतिशत रहेको छ । विद्यालयको सवै तहमा कुल भर्नादर ८४.८ छ भने विद्यार्थी-शिक्षक अनुपात ४०.४२ (प्रत्येक ४० जना विद्यार्थी बराबर एक शिक्षक) तथा शिक्षक-विद्यालय अनुपात २.९२ (प्रत्येक ३ जना शिक्षक बराबर एक विद्यालय) रहेको छ । जिल्लाको प्रति हजार जनसङ्ख्या बराबर २.१२ वटा विद्यालयहरू पर्दछन् । आर्थिक वर्ष २०६१/६२ सम्म सामुदायिक र संस्थागत गरि कुल १८१३ वटा विद्यालयहरू, ६ वटा उच्च-माध्यामिक विद्यालयहरू र २ वटा क्याम्पसहरू सञ्चालनमा रहेको तथ्याङ्क छ । संस्थागत विद्यालयहरूमा सवै तहका गरि कुल १५३८ शिक्षकहरू अध्यापनरत छन् भने ८११९६ जना विद्यार्थीहरू अध्ययनरत छन् ।

१.१०.३ स्वास्थ्य :

छ जना डाक्टरहरूको दरवन्दी र चौतिस शैया सहितको एक सरकारी अस्पताल लगायत विभिन्न निजी तथा सरकारी स्वास्थ्य संस्थाहरूले सेवा प्रदान गरिरहेको यस जिल्लाको प्रत्येक एक जना डाक्टर बराबर ५१७४२ जना र एक स्वास्थ्य संस्था बराबर ४७०४ जना सेवाग्राहीहरूको सङ्ख्यात्मक अंश पर्न आउँछ । छालाको रोग, स्वाश प्रश्वास, भ्रूणपात, जुकाको संक्रमण, ग्याष्ट्रिक, रक्त अल्पता, कानको संक्रमण, आंखा सम्बन्धी रोग, भिटामिन र पोषण सम्बन्धी रोगहरूले मुख्य रूपमा प्रभाव पार्ने यस जिल्लाका ७५.३८ प्रतिशत बालबालिकाहरूमा खोपको पहुँच पुगेको तथा २८ प्रतिशत गर्भवति महिलाहरूले गर्भावस्थामा खोप सुविधा प्राप्त गरेको देखिन्छ । लगभग ५५ प्रतिशत महिलाहरूको १५ देखि १९ वर्षको उमेरमा विवाह हुने गरेको र ४ जना भन्दा धेरै बच्चा जन्माउने महिलाहरूको अंश सवैभन्दा धेरै रहेको छ भने ४० देखि ४४ वर्ष उमेर समूहका लगभग २० प्रतिशत महिलाहरूले बच्चा जन्माउने गरेको समेत तथ्याङ्कवाट पुष्टि हुन्छ । अर्कोतर्फ आमाको उमेर वृद्धि जाँदा जन्मिएका बच्चाहरूको मृत्यु प्रतिशत पनि कम उमेरका आमाहरूको तुलनामा धेरै छ । जिल्लाको परिवार नियोजनका साधन प्रयोगकर्तादर (Contraceptive Prevalence Rate) ३७.६८ प्रतिशत रहेको छ ।

१.१०.४ खानेपानी तथा सरसफाई, आवास र भौतिक सुविधा:

जिल्लाको लगभग ९० प्रतिशत गा.वि.स./नगरपालिकाहरूमा ८५ प्रतिशत भन्दा ज्यादा घरपरिवारका लगभग ७३ प्रतिशत जनसङ्ख्याको पहुँचमा सरकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रको प्रयासवाट खानेपानीको सुविधा उपलब्ध भएको छ । लगभग २२ प्रतिशत जनसङ्ख्याले मात्र आधुनिक फ्लसयुक्त ट्वाइलेटको प्रयोग गर्दछन् जवकि आधाभन्दा धेरै जनसङ्ख्याको पहुँचमा साधारण किसिमको समेत ट्वाइलेट नभएको तथ्याङ्क पाईन्छ । करिव ९५ प्रतिशत परिवारहरूको आफ्नै स्वामित्वमा तथा दुई तिहाइ भन्दा बढी परिवारहरूसँग पक्कि घर वा आवास इकाई रहेको पाईन्छ । त्यसैगरी लगभग ८५ प्रतिशत घरपरिवारहरूले धारा वा पाइपवाट खानेपानीको सुविधा, ८० प्रतिशत भन्दा ज्यादा घरपरिवारहरूले इन्धनको मुख्य श्रोतको रूपमा दाउरा र ५० प्रतिशत भन्दा ज्यादा घरपरिवारहरूले विजुलीलाई प्रकाशको प्रमुख श्रोतको रूपमा प्रयोग गर्दछन् ।

१.११. विकास र जीवनस्तर :

विकाससँग सम्बन्धित सूचकाङ्कहरूको विश्लेषण गर्दा यस जिल्लाको विकासको स्तर औषत प्रकारको देखिन्छ । जिल्लाको समग्र विकास सूचकाङ्कको मूल्य (Value) ०.४७७ रहेकोमा मानव विकास सूचकाङ्क (Human Development Index), मानव गरिबी सूचकाङ्क (Human Poverty Index), आम्दानी सूचकाङ्क (Income Index) र औषत आयु सूचकाङ्क (Life Expectancy Index) को मान क्रमशः ०.४६३, ६१.३, ०.४०२ र ०.६४३ रहेको छ । क्रयशक्ति समता (Purchasing Power Parity) को आधारमा गणना गरिएको प्रतिव्यक्ति कुल गार्हस्त उत्पादनको मान १२३७ अमेरिकी डलर रहेको छ । देशका ७५ जिल्लाहरूको स्तर निर्धारण (Ranking) मा यो जिल्ला समग्र विकास सूचकाङ्क (Overall Development Index) को स्तरमा ३६ औं, गरिबी तथा भोकमरी सूचकाङ्कमा (Rank According to the Poverty and Deprivation Index) २९ औं, सामाजिक-आर्थिक र भौतिक पूर्वाधार विकास सूचकाङ्कमा (Rank According to the Socio-economic and Infrastructural Development Index) ३२ औं र महिला सशक्तिकरण सूचकाङ्कमा (Rank According to the Women Empowerment Index) ३८ औं स्थानमा पर्दछ ।

१.१२. आर्थिक सक्रियता र रोजगारी :

आर्थिकरूपले सक्रिय जनसङ्ख्या र रोजगारी सम्बन्धी सम्पूर्ण विवरणहरू १० बर्ष वा सोभन्दा माथिल्लो उमेर समूहको जनसङ्ख्याको मात्र लिइने अन्तर्राष्ट्रिय प्रचलन अनुसार विश्लेषण गर्दा यस जिल्लाको आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसङ्ख्याको प्रतिशत ६३.५९ र कुल रोजगारीदर आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसङ्ख्या मध्येवाट ५७.४५ प्रतिशत मात्र रहेको देखिन्छ । आर्थिक सक्रियता र कुल रोजगारीदर दुवैमा महिलाको तुलनामा पुरुषको प्रतिशत वढी छ । खासगरी ४० देखि ४४ बर्ष उमेर समूहका व्यक्तिहरूको आर्थिक सक्रियतादर सर्वोच्च रहेको छ । करिव ६९ प्रतिशत आर्थिकरूपले सक्रिय जनसङ्ख्याको प्रमुख पेशा कृषि तथा अन्यको हकमा गैर-कृषिजन्य क्षेत्र रहेको छ । क्षेत्र अनुसार रोजगारीको स्तर मूल्याङ्कन गर्दा ६६.४ प्रतिशत पुरुष र ७७.९ प्रतिशत महिलाहरू तथा समग्रमा ७१.६ प्रतिशत जनसङ्ख्याको रोजगारीको प्रमुख क्षेत्र कृषि तथा वन (Agriculture and Forestry) रहेको देखिन्छ ।

१.१३. भौतिक पूर्वाधार र सेवा क्षेत्र :

पूर्वाधार विकास सूचकाङ्क (Infrastructure Development Index) को स्तरमा १० औं जिल्लाको स्थानमा पर्न सफल यस जिल्लाको सडक घनत्व (Road density) २१.२३ कि.मि./व. कि.मि, बैंक घनत्व (Bank density) ०.२२ प्रति हजार जना र स्वास्थ्य संस्था घनत्व (Health Institution density) ३.७३ प्रति हजार जना रहेको छ । आर्थिक बर्ष २०६०/६१ सम्म कुल ३७ वटा स्थानिय निकायहरूमा सडक यातायात सुविधाको पहुँच पुगेको र कालोपत्रे, खण्डास्मिथ तथा कच्ची सडकसमेत कुल ४६८.५७ कि.मि. सडक निर्माण भएको देखिन्छ । शैक्षिक संस्थाहरूतर्फ सामुदायिक र संस्थागतसमेत गरी ८८ वटा पूर्व प्राथमिक, ३८७ वटा प्राथमिक, ४८ वटा निम्न-माध्यमिक र ६६ वटा माध्यमिक विद्यालयहरू लगायत ६ वटा उच्च-माध्यमिक विद्यालय, २ वटा क्याम्पस र ५ वटा व्यावसायिक तालिम केन्द्रहरूको संरचनागत आधार तयार भएको छ । स्वास्थ्य संस्थाको हकमा छ जना डाक्टरहरूको दरवन्दी र चौतिस शैया सहितको एक सरकारी अस्पताल लगायत विभिन्न निजी तथा सरकारी गरी कुल ८८ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरूले सेवा प्रदान गरिरहेको देखिन्छ । विद्युत तथा उर्जाको हकमा आर्थिक बर्ष २०६०/६१ सम्म पुरा तथा आंशिक रूपमा ५२ वटा स्थानिय निकायका ३२ प्रतिशत जनसङ्ख्याको पहुँचमा विद्युत सेवा पुगेको यस जिल्लामा २ वटा मझौला जलविद्युत केन्द्र, २ वटा साना जलविद्युत केन्द्र, एक डिजेल प्लान्ट र ११ वटा लघु जलविद्युत केन्द्रको भौतिक संरचना तयार भएको छ । सञ्चारतर्फ आर्थिक बर्ष २०६०/६१ को अन्त्यसम्म ११५२ टेलिफोन लाइन वितरण गरिएको तथा ६४ वटा हुलाक कार्यालय मार्फत सेवा प्रदान गरिएको छ । त्यसैगरी ५ वटा विकास बैंक र सम्बन्धित प्रतिष्ठान, ३ वटा बाणिज्य बैंक, एक हुलाक वचत बैंक र ७५ वटा वित्तीय सहकारी संस्थाहरूले जिल्लाको बैंक, वित्त तथा सहकारी संस्थाको संरचनागत तथ्याङ्कमा योगदान दिईरहेका छन् ।

१.१४. प्राकृतिक श्रोत तथा वातावरण :

प्रशस्त मात्रामा रहेको खेतियोग्य जमिन, वनजङ्गल, जलश्रोत र केहि मात्रामा पाईने खनिज पदार्थ समेतलाई यस जिल्लाका प्रमुख प्राकृतिक श्रोतहरूको रूपमा लिन सकिन्छ । कुल २५३ को सङ्ख्यामा रहेका सामुदायिक वन लगायत राष्ट्रिय वन, धार्मिक वन र निजी वन समेत कुल ३५९९१ हेक्टर क्षेत्रफलमा रहेको वनजङ्गल र भाडीले जिल्लाको कुल क्षेत्रफलको ५५ प्रतिशत भन्दा धेरै स्थान ओगटेको छ । लाडटाड राष्ट्रिय निकुञ्ज र शिवपुरी राष्ट्रिय निकुञ्जको आंशिक क्षेत्रले जिल्लाको कुल क्षेत्रफल मध्ये २३७.२८ हेक्टर जमिन ओगटेकोले संरक्षित जैविक सम्पदामा समेत उर्खलेखनिय योगदान पुगेको छ । ठूला प्रजातिका रूखविरूवा, विभिन्न किसिमका जडिवुटीहरू, गैर काष्ठ प्रजातिका वोटविरूवा, जङ्गली जनावर, विभिन्न प्रजातिका चरा, माछा र किटपतङ्ग तथा सुक्ष्म जीवहरू यहाँको जैविक विविधताका अवयवहरू हुन् । जलश्रोततर्फ त्रिशुली र तादी नदी तथा तिनीहरूका सहायक नदी लगायत अन्य खोलानाला र ताल तलैयाहरूको प्रमुख योगदान रहेको छ । त्रिशुली र तादी नदी जस्ता प्रमुख जलधारका क्षेत्र लगायत यस जिल्लामा ३६ को सङ्ख्यामा उपजलाधार क्षेत्रहरू समेत रहेका छन् ।

१.१४. कृषि तथा उद्योग :

राष्ट्रिय कृषि गणना २०५८ को नतिजा अनुसार कुल जनसङ्ख्याको लगभग ६९ प्रतिशत व्यक्तिहरूको प्रमुख पेशाको रूपमा रहेको कृषिक्षेत्रले जिल्लाको खाद्यान्न आपूर्ती र बहुसंख्यक जनताको उपभोग संरचना (Consumption Pattern) मा प्रमुख भूमिका खेलेको छ । कुल परिवारहरू मध्ये करिब ९७ प्रतिशत परिवारहरू कुनै न कुनै रूपमा कृषि क्षेत्रसँग सम्बन्धित छन् । कुल २९०८७ हेक्टर खेतियोग्य जमिन रहेकोमा सोको करिब ३८ प्रतिशत सिंचित रहेको छ । कृषि चलनको परिभाषा (चार आना वा सो भन्दा बढी कृषि प्रयोजनको जमिन उपयोग गर्ने वा कम्तिमा दुई ठूला चौपाया वा कम्तिमा ५ वटा साना चौपाया वा कम्तिमा २० वटा चराचुरुङ्गी वा साना ठूला गरी कम्तिमा ५ वटा चौपाया पालन गर्ने) भित्र समेटिएको कुल परिवार मध्ये ४९६५८ परिवारसँग आफ्नो चलनमा तथा ४९५११ सँग आफ्नै स्वामित्वको जमिन रहेको र प्रति परिवार औषत ३.३ वटा कित्ता जग्गा भएको देखिन्छ । बलौटे किसिमको खैरो रङ्गको माटोको प्रधानता रहेको कुल खेतियोग्य जमिन मध्ये ९० प्रतिशत भन्दा ज्यादामा अस्थायी वाली लाग्ने गरेको छ । खाद्यान्न तथा नगदे वाली, फलफूल, तरकारी, दलहन, तेलहन र कोसेवाली उत्पादन, पशुपक्षी तथा मत्स्यपालन यहाँका प्रमुख कृषिजन्य क्रियाकलापहरू हुन् । करिब ८ प्रतिशत परिवारहरूले कृषि प्रयोजनार्थ ऋण लिएको तथा कृषक परिवारहरू मध्ये बहुसंख्यकको बार्षिक कृषि उपजले केवल ४ देखि ६ महिना मात्र उपभोगलाई धान्ने स्थिती रहेको छ । उद्योगतर्फ सन् २००१/२ मा सम्पन्न औद्योगिक गणनाको नतिजा अनुसार १० जना वा सोभन्दा धेरै कामदार संलग्न ठूला औद्योगिक प्रतिष्ठानहरूको सङ्ख्या नौ वटा र साना तथा घरेलु उद्योगको सङ्ख्या ४७७ वटा रहेको छ । ठूला उद्योगहरूले बार्षिक रू. ४०८९ बराबरको निर्गत मूल्य (Census Input) र रू. ८१२० बराबरको आगत मूल्य (Census Output) बाट रू. ४०३१ को मूल्य अभिवृद्धि (Value Added) गरेको तथा ती प्रतिष्ठानहरूमा बार्षिक रू. ८००० को पूँज निर्माण हुने गरेको देखिन्छ ।

१.१६ महिला र लैङ्गिकपक्ष (Women and Gender):

जिल्लाको कुल जनसङ्ख्यामा आधा भन्दा अधिक हिस्सा ओगटेका महिलाहरूको सामाजिक-आर्थिक स्थिती पुरुषहरूको तुलनामा दयनिय रहेको छ । कुल घरमूलीहरू मध्ये केवल ११ प्रतिशत मात्र महिलाहरू रहेका छन् । अर्कोतर्फ महिलाको नाममा घर रहेको परिवार सङ्ख्या ४.३ प्रतिशत, जग्गा रहेको ९.८ प्रतिशत र गाईवस्तु रहेको परिवारसङ्ख्या १२.७ प्रतिशत गरी कुल २०.९ प्रतिशत परिवारहरूमा महिलाको नाममा समेत सम्पत्ती रहेको देखिन्छ । केवल ४० प्रतिशत मात्र महिलाहरू साक्षर रहेको यस जिल्लामा १० वर्ष माथिका करिब ५८ प्रतिशत महिलाहरू आर्थिक रूपले सक्रिय रहि उनीहरूको रोजगारीदर ५७.६८ रहेको छ । करिब ६३ प्रतिशतको प्रमुख संलग्नता कृषि पेशामा रहेको र घरधन्डामा मात्र सिमित रहेकाहरूको सङ्ख्या ७ प्रतिशतभन्दा ज्यादा रहेको छ । सरदर महिलाहरूको लगभग २० वर्षको उमेरमा विवाह हुने र सो उमेर पार गर्दा करिब ५५ प्रतिशतले विवाह गरिसकेका हुन्छन् । प्रजननयोग्य उमेरको उत्तरार्धतिर समेत धेरै महिलाहरूले बच्चा जन्माएको तथ्याङ्कले हरेक महिलाले प्रजननयोग्य उमेरमा जन्माएका बच्चाको सङ्ख्या धेरै रहेको पुष्टी गर्दछ । प्रत्येक महिलाले औषत ४ जना भन्दा बढी बच्चा जन्माउने र आमाको उमेर बढ्दै जाँदा जन्माएका बच्चाको मृत्यु प्रतिशत समेत उच्च रहेको देखिन्छ । औषत आयुको हकमा भने पुरुषहरूलाई उछिनेर महिलाहरूले प्रकृतिप्रदत्त हक प्राप्त गरेको देखिन्छ जसको मान पुरुषहरूको ६२.८७ वर्षको तुलनामा लगभग दुई वर्षले अधिक रहि ६४.३४ वर्ष रहेको छ ।

खण्ड : २

प्रमुख सामाजिक सूचकहरू

२.१ जनसङ्ख्या सम्बन्धी प्रमुख सूचकहरू (Major Demographic Indicators) :

२.१.१ लिङ्ग अनुसार जनसङ्ख्या

तालिका नं : २.१

लिङ्ग अनुसार जनसङ्ख्या

क्र.सं	विवरण	वि.सं. २०३८		वि.सं. २०४८		वि.सं. २०५८	
		मान	प्रतिशत	मान	प्रतिशत	मान	प्रतिशत

१	पुरुषको जनसङ्ख्या	१०४४९३	५१.५	१२२५३१	४९.९६	१४२७३१	४९.४८
२	महिलाको जनसङ्ख्या	९८४८३	४८.५	१२२७२९	५०.०४	१४५७४७	५०.५२
	कुल जनसङ्ख्या	२०२९७६	१००	२४५२६०	१००	२८८४७८	१००

स्रोत : केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

२.१.२ जनघनत्व र लैंगिक अनुपात

तालिका नं : २.२
जनघनत्व र लैंगिक अनुपात

क्र.स	बिबरण	एकाइ	वि.सं. २०३८	वि.सं. २०४८	वि.सं. २०५८
१	कुल जनघनत्व	सङ्ख्या /व.कि.मि.	१८१.१	२१८.७९	२५७.३४
२	शहरी जनघनत्व	सङ्ख्या /व.कि.मि.	० ^N	५८३.३६	६३३.००
३	ग्रामिण जनघनत्व	सङ्ख्या /व.कि.मि.	१८१.१	२०८.३३	२४५.७७
४	लैंगिक अनुपात	अनुपात	१०६.१	९९.८	९७.९३

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

नोट : ^Nवि.सं. २०३८ सालको जनगणना हुँदा यस जिल्लामा नगरपालिका नभएकोले शहरी क्षेत्रको जनघनत्व शून्य रहेको ।

२.१.३ परिवारसङ्ख्या र औषत परिवारसङ्ख्या (Households and Average Household Size)

तालिका नं : २.३
परिवारसङ्ख्या र औषत परिवारसङ्ख्या

क्र.स	बिबरण	वि.सं. २०३८	वि.सं. २०४८	वि.सं. २०५८
१	कुल परिवारसङ्ख्या	३७१३७	४५६५७	५३१६९
२	औषत परिवारसङ्ख्या ^१	५.५०	५.३७	५.४३

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०३८, २०४८ र २०५८ केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

नोट : कुल घर सङ्ख्या (No. of Residential Unit) ५०८१० मा जम्मा ५३१६९ परिवारअन्तर्गत २८८४७८ जनसङ्ख्या वसोवास गर्दछन् । यस अनुसार गणना गरिएको औषत परिवारसङ्ख्या (Average Household Size) ५.५३ हुन आँउछ । यस सूचकले प्रति परिवारमा लगभग कति जना व्यक्तिहरू रहेका छन् भन्ने इंगित गर्दछ ।

२.१.४ जनसङ्ख्या सम्वन्धी अन्य विवरणहरू

तालिका नं : २.४
जनसङ्ख्या सम्वन्धी अन्य विवरणहरू

क्र.स	बिबरण	एकाइ	मान	कैफियत
१	बार्षिक जनसङ्ख्या वृद्धिदर (१९९१-२००१)	प्रतिशत	१.६२	

२	जनसङ्ख्या दोब्बर हुन लाग्ने अवधी	बर्ष	४३.३	
३	कुल घर सङ्ख्या	सङ्ख्या	५०८१०	
४	शहरी जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	२११९३	७.३५%
५	ग्रामिण जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	२६७२८५	९२.६५%
६	विदेश गएकाहरूको कुल जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	४२५५	१.४७ %
७	औषत आयु-दुवैट	बर्ष	६३.५७	
७.१	औषत आयु-पुरुष	बर्ष	६२.८७	
७.२	औषत आयु-महिला	बर्ष	६४.३४	
८	फेमिनिटी अनुपात (Feminity Ratio)	अनुपात	१०२.०	
९	अपाङ्गको जम्मा जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	१४८०	
९.१	अपाङ्गको जनसङ्ख्या -पुरुष	सङ्ख्या	६१७	
९.२	अपाङ्गको जनसङ्ख्या -महिला	सङ्ख्या	८६३	
१०	विवाह गर्ने औषत उमेर (SMAM)-पुरुष	बर्ष	२१.९	
१०.१	विवाह गर्ने औषत उमेर (SMAM)-महिला	बर्ष	१९.८	
११	१०-१४ बर्षका विवाहित जनसङ्ख्या	प्रतिशत	०.९९	
१२	५ बर्ष मुनिको जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	३२१०९	
१२.१	७५ बर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	५२५५	
१३	कुल आश्रित अनुपात (Total Dependency Ratio)	अनुपात	९०.६०	
१३.१	मातृ-शिशु अनुपात (Child-Woman Ratio)	अनुपात	४७०	
१३.२	बाल आश्रित अनुपात (Child Dependency Ratio)	अनुपात	७५.००	
१३.३	वृद्ध आश्रित अनुपात (Aged Dependency Ratio)	अनुपात	१५.६०	
क्र.स.	बिबरण	एकाइ	मान	कैफियत
१४	वि.स. २०४८ देखि २०५८ सम्मको जनसङ्ख्या परिवर्तन	प्रतिशत	१७.६२	
१५	कुल प्रजनन दर (Total Fertility Rate)	प्रति महिला	४.५	
१६	महिला घरमुली रहेको परिवारसङ्ख्या	प्रतिशत	७.११	
१७	पुरुष घरमुली रहेको परिवारसङ्ख्या	प्रतिशत	१२.०१	

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

** Nepal Human Development Report 2004, UNDP.

२.२ शिक्षा

२.२.१ आधारभूत शैक्षिक विवरणहरू

तालिका २.५
आधारभूत शैक्षिक विवरणहरू :

क्र.सं.	विवरण	इकाइ	मान	कैफियत
१	समग्र साक्षरता दर (Overall Literacy Rate)	प्रतिशत	५१.४	वि.सं. २०६०/६१
१.१	पुरुष साक्षरता दर	प्रतिशत	६२.४	
१.२	महिला साक्षरता दर	प्रतिशत	४०.७	
१.३	प्रौढ साक्षरता दर	प्रतिशत	४२.४	
१.३.१	प्रौढ साक्षरता दर-पुरुष	प्रतिशत	५७.०	
१.३.२	प्रौढ साक्षरता दर-महिला	प्रतिशत	२९.१	
१.३.३	समग्र साक्षरता दरमा परिवर्तन (२०४८-२०५८) पुरुष साक्षरता दरमा परिवर्तन महिला साक्षरता दरमा परिवर्तन	प्रतिशत प्रतिशत प्रतिशत	६२.७ ३७.४२ १२५.८८	
२	विद्यार्थी शिक्षक अनुपात (Teachers-Student Ratio)	अनुपात	४०.४२	वि.सं. २०६०/६१
२.१	प्राथमिक तहमा विद्यार्थी शिक्षक अनुपात	अनुपात	४२.६०	
२.२	निम्न माध्यामिक तहमा विद्यार्थी शिक्षक अनुपात	अनुपात	४४.७४	
२.३	माध्यामिक तहमा विद्यार्थी शिक्षक अनुपात	अनुपात	२२.२५	
३	Prime Age मा साक्षर महिला पुरुष अनुपात	अनुपात	०.७२	वि.सं. २०६०/६१
४	प्रति हजार जनसङ्ख्यामा विद्यालयको जम्मा सङ्ख्या	सङ्ख्या	२.१२	वि.सं. २०६०/६१
४.१	प्रति हजार जनसङ्ख्यामा प्राथमिक विद्यालयको सङ्ख्या	सङ्ख्या	१.६०	६२५ जना = १ प्रा.वि.
४.२	प्रति हजार जनसङ्ख्यामा नि.मा. विद्यालयको सङ्ख्या	सङ्ख्या	०.३२	३१३२ जना = १ नि.मा.वि.
४.३	प्रति हजार जनसङ्ख्यामा माध्यामिक विद्यालयको सङ्ख्या	सङ्ख्या	०.२०	५००० जना = १ मा.वि.
५	सबै तहमा कुल भर्नादर	अनुपात	८४.८	वि.सं. २०६०/६१
५.१	प्राथमिक तहमा कुल भर्नादर	अनुपात	१२१.५	
५.२	निम्न माध्यामिक तहमा कुल भर्नादर	अनुपात	५४.५	
५.३	माध्यामिक तहमा कुल भर्नादर	अनुपात	३७.०	
५.४	सबै तहमा महिला भर्नादर	अनुपात	७६.२	
५.५	सबै तहमा पुरुष भर्नादर	अनुपात	९३.४	

क्र.सं.	विवरण	इकाइ	मान	कैफियत
६	शिक्षक विद्यालय अनुपात (Teachers-School Ratio)	अनुपात	२.९१	वि.सं. २०६०/६१
६.१	प्राथमिक तहमा शिक्षक विद्यालय अनुपात	अनुपात	२.७९	१ विद्यालयमा २.७९ जना
६.२	निम्न माध्यामिक तहमा शिक्षक विद्यालय अनुपात	अनुपात	२.९४	१ विद्यालयमा २.९४ जना
६.३	माध्यामिक तहमा शिक्षक विद्यालय अनुपात	अनुपात	३.८०	१ विद्यालयमा ३.८० जना

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, Mapping Nepal Census Indicators 2001 and Trends, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

- नोट : १) ^N साक्षरता सम्बन्धी सम्पूर्ण विवरणहरू ६ वर्ष वा सोभन्दा माथि उमेर समूहको जनसङ्ख्याको मात्र लिइने अन्तर्राष्ट्रिय प्रचलन अनुसार गणना गरिएका हुन् । पढ्न मात्र सक्ने तर लेख्न नसक्नेलाई साक्षर मानिदैन । पढ्ने र लेख्ने दुवै कार्य गर्न सक्नेलाई मात्र साक्षरको रूपमा गणना गरिन्छ ।
- २) Prime Age मा साक्षर महिला पुरुष अनुपातले प्राथमिक उमेर समूहका प्रति पुरुषहरूमा साक्षर महिलाहरूको अनुपात देखाउँछ ।

२.२.२ शैक्षिक तह अनुसार विद्यालय, शिक्षक/शिक्षिका र विद्यार्थी सङ्ख्या

१. शैक्षिक तह अनुसार विद्यालयहरूको सङ्ख्या

तालिका नं. २.६
शैक्षिक तह अनुसार विद्यालयहरूको सङ्ख्या

क्र.सं.	शैक्षिक तह	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	तालिम प्राप्त शिक्षक
१	पूर्व-प्राथमिक	८८	०	८८	०
२	प्राथमिक	११६४	१२७	१२९१	६४१ (५५%)
३	निम्न-माध्यमिक	२०५	३५	२४०	५३ (२५%)
४	माध्यमिक	१६९	२५	१९४	१०७ (५५%)
	जम्मा	१५३८	१८७	१८१३	८०१ (५२%)

श्रोत : जिल्ला शिक्षा कार्यालय, नुवाकोट ।

२. शैक्षिक तह र लिङ्ग अनुसार सामुदायिक विद्यालयका शिक्षक/शिक्षिका

तालिका नं. २.६.१

शैक्षिक तह र लिङ्ग अनुसार सामुदायिक विद्यालयका शिक्षक/शिक्षिका सङ्ख्या (आ.व. २०६१/६२ सम्म)

क्र.सं.	शैक्षिक तह	शिक्षिका सङ्ख्या	शिक्षक सङ्ख्या	जम्मा
२	प्राथमिक	१९१	९७३	११६४
३	निम्न-माध्यमिक	१२	१९३	२०५
४	माध्यमिक	५	१६४	१६९
	जम्मा	२०८	१३३०	१५३८

श्रोत : जिल्ला शिक्षा कार्यालय, नुवाकोट ।

नोटः उच्च माध्यमिक तह र अन्य उच्चशिक्षासँग सम्बन्धित तहहरूमा अध्यापनरत अध्यापकहरूको तथ्याङ्क सम्बन्धित जिल्ला शिक्षा कार्यालयबाट प्राप्त हुन नसकेकोले यसमा समावेश गरिएको छैन ।

२.२.३ गा.वि.स./न.पा. अनुसार साक्षरतादर

तालिका नं २.६.२

गा.वि.स./न.पा.अनुसार साक्षरतादर

क्र.सं.	गा.वि.स./न.पा.	साक्षरतादर			क्र.सं.	गा.वि.स./न.पा.	साक्षरतादर		
		जम्मा	पुरुष	महिला			जम्मा	पुरुष	महिला
१	वागेश्वरी	४६.९	५८.५	३५.७	३२	खरानिटार	४२.२	४९.९	३५.२
२	वालकुमारी	३२.६	४०.३	२५.०	३३	खानिगाउँ	५३.५	६९.२	३९.७
३	वसुन्चेत	५०.१	५६.९	४२.९	३४	किमताड	३०.७	३४.४	२७.१

४	वेलकोट	४२.१	५०.३	३३.७	३५	कुमरी	३६.५	४६.२	२६.८
५	बेतिनी	१७.९	२५.२	१०.८	३६	लच्चाड	१३.९	१९.२	८.४
६	भद्रटार	४१.६	४९.०	३३.७	३७	लिखु	४७.४	५९.०	३६.९
७	भाल्चे	२४.७	४०.०	९.३	३८	मदानपुर	४७.२	६०.०	३५.३
८	विदुर न.पा.	६४.९	७७.६	५२.९	३९	महाकाली	४७.७	५९.७	३६.२
९	बुधसिड	४२.९	५६.४	३१.६	४०	मनकामना	५२.२	६१.५	४३.६
१०	बुडताड	४२.३	४८.५	३७.१	४१	नर्जामण्डप	२७.५	३६.०	१८.७
११	चारघरे	३९.३	५४.३	२४.२	४२	ओखरपौवा	३१.४	४०.०	२२.५
१२	चतुराले	५४.६	६५.५	४३.५	४३	पञ्चकन्या	५१.६	५७.५	४६.०
१३	चौघडा	४६.७	६२.५	३३.२	४४	रालुकादेवी	५१.३	६१.१	४१.५
१४	चाउथे	५२.०	६५.५	३८.०	४५	रातमाटे	४९.१	६२.६	३५.४
१५	छाप	३७.७	४७.०	२९.४	४६	राउतवेसी	३३.७	३९.१	२८.४
१६	दाडसिड	२९.९	३८.९	२१.८	४७	साल्मे	२९.५	४३.१	१५.५
१७	देउराली	३५.३	४७.२	२४.२	४८	सामरी	३६.०	४९.७	२३.७
१८	दुइपिपल	३८.८	४७.७	२९.८	४९	समुन्द्रादेवी	४९.७	५४.७	४४.६
१९	फिकुरी	५०.८	६१.५	४०.६	५०	समुन्द्रटार	४५.३	६०.१	३१.८
२०	गणेशस्थान	५१.८	६५.३	३८.३	५१	शिखरवेसि	२३.८	२७.६	१९.७
२१	गाउँखर्क	३०.१	३५.२	२५.२	५२	सिक्रे	६३.०	७६.५	५१.१
२२	गेर्खु	४५.९	५६.४	३६.०	५३	सुन्दरादेवी	५२.५	६४.०	४०.६
२३	घ्याडफेदी	१०.६	१३.७	६.९	५४	सुनखानी	५०.८	५९.६	४२.४
२४	गोर्स्याड	३७.७	४५.०	३०.६	५५	सूर्यमती	३७.६	४७.९	२८.२
२५	जिलिड	५७.२	६८.९	४६.८	५६	तलाख	३९.४	४४.६	३४.१
२६	कविलास	४२.०	४८.९	३४.९	५७	तारूका	४७.१	५७.०	३८.७
२७	ककनी	४८.४	६१.५	३५.०	५८	थानापती	४६.१	५३.६	३९.४
२८	हल्देकालिका	३७.१	४८.०	२५.९	५९	थानसिड	५९.४	७२.८	४७.०
२९	कल्याणपुर	४०.५	४९.८	३२.१	६०	थप्रेक	३५.३	४६.०	२४.८
३०	काउले	४८.२	५७.५	४०.५	६१	तुप्चे	६०.७	६८.८	५३.२
३१	खड्गभञ्ज्याड	४८.७	५९.९	३८.१	६२	उर्लेनी	१३.९	२०.०	७.५

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८ को आधारमा शाखा तथाङ्क कार्यालय नुवाकोट ।

नोट : ६ वर्ष वा सोभन्दा माथिल्लो उमेर समूहका कुल जनसङ्ख्या मध्ये लेखन, पढन र सामान्य गणितिय हरहिसाव गर्न सक्ने व्यक्तिहरूलाई साक्षर जनसङ्ख्यामा समेटिएको छ ।

२.२.४ विद्यार्थीको सङ्ख्या

तालिका नं. २.६.३

शैक्षिक तह अनुसार विद्यार्थीको सङ्ख्या (आ.व. २०६१/६२ सम्म)

क्र.सं.	शैक्षिक तह	छात्र	प्रतिशत	छात्रा	प्रतिशत	जम्मा	प्रतिशत
१	पूर्व-प्राथमिक	१०९७	५१.२४	१०४४	४८.७६	२१४१	१००.००
२	प्राथमिक	२८७२९	४९.९८	२८७५९	५०.०४	५७४८९	१००.००
३	निम्न-माध्यमिक	७८३९	५१.६३	७३३७	४८.३७	१५१७६	१००.००
४	माध्यमिक	३४५६	५३.७८	२९७०	४६.२२	६४२६	१००.००
	जम्मा	४९९०५	५०.६२	४०९०२	४९.३९	९०८०७	१००.००

श्रोत : जिल्ला शिक्षा कार्यालय, नुवाकोट ।

२.३ : स्वास्थ्य

२.३.१ आधारभूत स्वास्थ्य सम्वन्धी विवरण

तालिका नं. २.७

आधारभूत स्वास्थ्य सम्वन्धी विवरण (आ.व. २०६०/६१ सम्म)

क्र.सं.	विवरण	एकाइ	मान	कैफियत
१.	अस्पताल सङ्ख्या	सङ्ख्या	१	
४.	शैया	सङ्ख्या	३४	सार्वजनिक स्वास्थ्य संस्थाको मात्र
५.	क्लिनिक	सङ्ख्या	३	
६.	स्थास्थ्य केन्द्र	सङ्ख्या	१०	
७.	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र	सङ्ख्या	३	
८.	प्राथमिक उप-स्वास्थ्य चौकी	सङ्ख्या	५३	
९.	जिल्ला आयुर्वेद केन्द्र	सङ्ख्या	७	
१०.	आयुर्वेद औषधालय	सङ्ख्या	१	
११.	उपलब्ध एम्बुलेन्स सेवा	सङ्ख्या	४	
१२.	लायन्स दन्त अस्पताल	सङ्ख्या	१	
१३.	डाक्टर दरवन्दी	सङ्ख्या	६	सार्वजनिक स्वास्थ्य संस्थाको
१४.	नर्स/अ.न.मी.	सङ्ख्या	३०	
१५.	अहेव/हे.अ.	सङ्ख्या	८७	
१६.	प्रति डाक्टर लाभान्वित जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	५१७४२	
१७.	प्रति स्वास्थ्य संस्था लाभान्वित जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	४७०४	
१८.	शवासप्रशवास रोगवाट संक्रमित बालबालिका	जना/१०००	२१३	ARI संक्रमित
१९.	भाडावान्तावाट संक्रमित बालबालिका	जना/१०००	१६४	
	हेपाटाइटिस/जण्डिस वाट संक्रमित महिला	सङ्ख्या	१२८	
	हेपाटाइटिस/जण्डिस वाट संक्रमित पुरुष	सङ्ख्या	१६४	
	परिवार नियोजन प्रयोगकर्ता दर (C. P. R.)	प्रतिशत	३७.६८	
२०	खोप लगाएका बालबालिका	सङ्ख्या	७४२८	७५.३८ प्रतिशत
२०.१	वि.सि.जि.	सङ्ख्या	७६२८	७९.० प्रतिशत
२०.२	डि.पि.टि.	सङ्ख्या	७२३०	७६.० प्रतिशत
२०.३	पोलियो	सङ्ख्या	७४२८	७६.० प्रतिशत

क्र.सं.	विवरण	एकाइ	मान	कैफियत
२०.४	दादुरा	सङ्ख्या	६६८३	७१.० प्रतिशत
२०.५	खोप लगाएका गर्भवती महिला-टि.टि.	सङ्ख्या	३७३३	२८.० प्रतिशत
२०.६	बालबालिका मध्ये अति कुपोषणग्रस्त	प्रतिशत	७.५७	
२०.७	छालाको रोग	सङ्ख्या	१५११८	१४.४२ प्रतिशत
२०.८	स्वाश प्रशवास (ब्लक)	सङ्ख्या	१४६४	८.५१ प्रतिशत
२०.९	भाडापखाला	सङ्ख्या	१६६४	८.१३ प्रतिशत
२०.१०	जुकाको संक्रमण	सङ्ख्या	१६२४	१.०९ प्रतिशत
२०.११	ग्याष्ट्रिक	सङ्ख्या	६६५२	८.०२ प्रतिशत

२०.१२	कारण थाहा नभएको ज्वरो	सङ्ख्या	४१११	४.५१ प्रतिशत
२०.१३	रक्त अल्पता	प्रतिशत	३२१४	२.११ प्रतिशत
२०.१४	कानको संक्रमण	सङ्ख्या	५४१२	४.१५ प्रतिशत
२०.१५	आंखा सम्बन्धी रोग	सङ्ख्या	५५१४	५.०६ प्रतिशत
२०.१६	भिटाभिन र पोषण सम्बन्धी रोगहरू	सङ्ख्या	२३३६	२.११ प्रतिशत
२०.१७	अन्य	सङ्ख्या	३६४०	३३.३४ प्रतिशत

श्रोत: जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय, नुवाकोट ।

२.३.२ महिलाहरूको वैवाहिक स्थिति, बच्चा जन्माउने उमेर र बाल मृत्यु

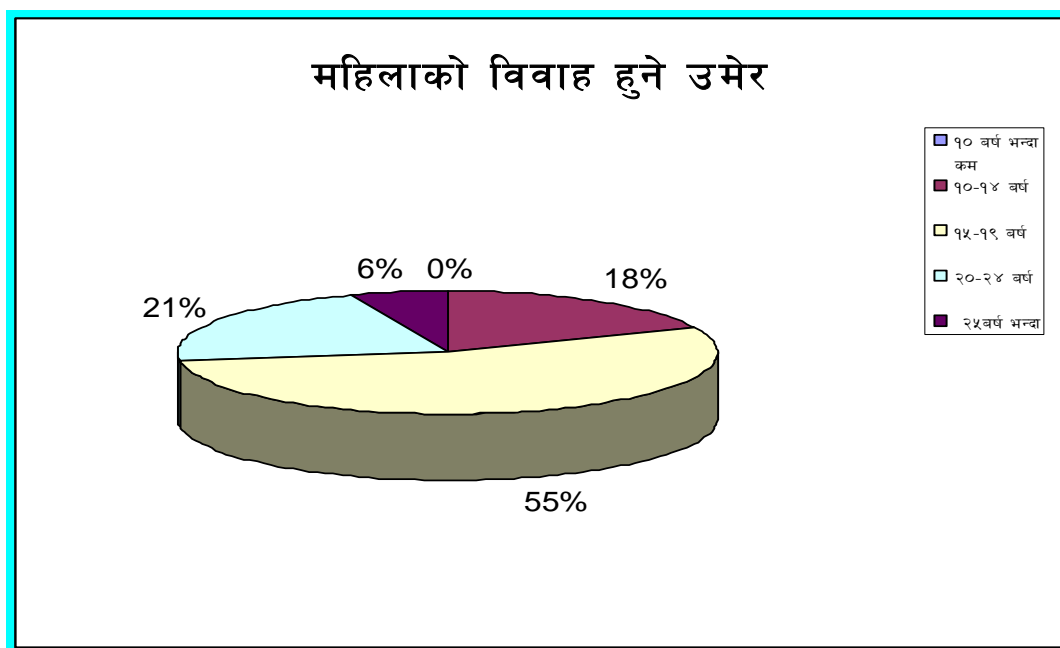
१. उमेर समूह अनुसार महिलाको बैवाहिक स्थिति

तालिका नं २.७.१

उमेर समूह अनुसार महिलाको बैवाहिक स्थिति

उमेर समूह	१० वर्ष मुनी	१०-१४ वर्ष	१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५ वर्ष माथि
प्रतिशत	०.०७	१८.३७	५४.५४	२१.१५	५.८६

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

२. उमेर अनुसार बच्चा जन्माउने महिलाहरू

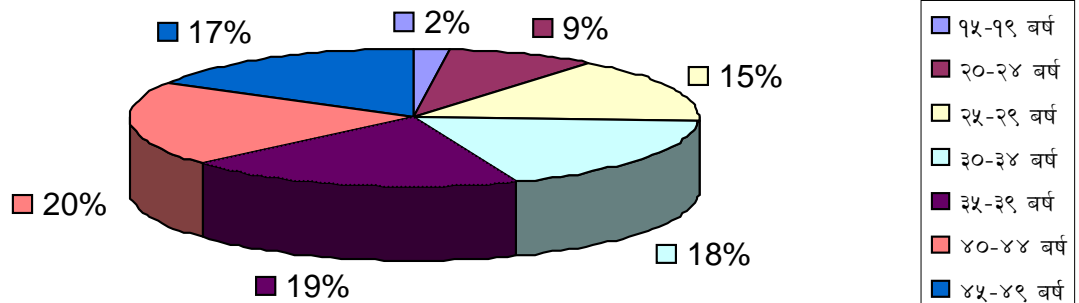
तालिका नं २.७.२

प्रजननयोग्य उमेर अनुसार बच्चा जन्माउने महिलाहरूको प्रतिशत वितरण

उमेर समूह	१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४४-४९ वर्ष
प्रतिशत	१.४१	४.५५	१५.३५	१८.३६	१९.३१	१९.४६	१६.६१

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

महिलाहरुले बच्चा जन्माउने उमेर

३. प्रजननयोग्य उमेरमा जन्माएका बच्चाको सङ्ख्याअनुसार महिलाहरु

तालिका नं २.७.३

प्रजननयोग्य उमेरमा जन्माएका बच्चाको सङ्ख्याअनुसार महिलाहरु

बच्चाको सङ्ख्या	नजन्माएको	१ बच्चा	२ बच्चा	३ बच्चा	४ बच्चा	> ४ बच्चा
प्रतिशत	१८.८७	१३.४७	१७.१२	१७.४७	१३.०५	१९.४८

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

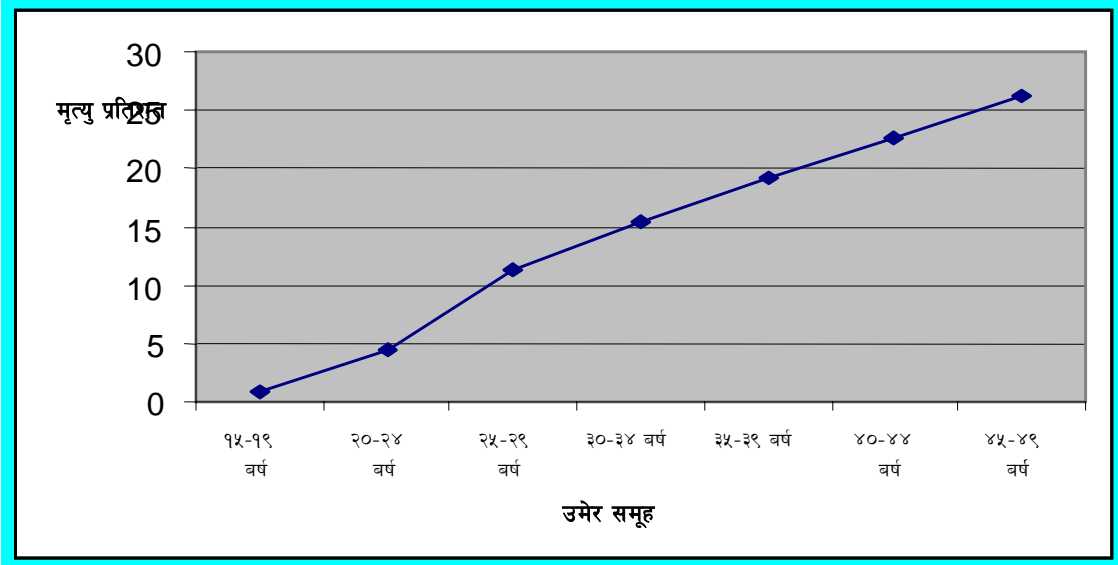
४. आमाको उमेरअनुसार जन्मिएका बच्चाको मृत्युको प्रतिशत

तालिका नं २.७.४

आमाको उमेरअनुसार जन्मिएका बच्चाको मृत्युको प्रतिशत वितरण

उमेर समूह	१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४४-४९ वर्ष
प्रतिशत	०.८२	४.४२	११.२४	१५.४५	१९.२८	२२.६३	२६.१६

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

२.४ खानेपानी तथा सरसफाई (Drinking Water and Sanitation)

२.४.१ खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी आधारभूत विवरण

तालिका नं. २.८
खानेपानी सम्बन्धी विवरण

क्र. सं.	विवरण	मान	प्रतिशत	कैफियत
१.	खाने पानीको सुविधा भएको गा.वि.स./न.पा. १) गाउँ विकास समिति २) नगरपालिका	५४ ५३ १	८७.०९ ८६.८९ १००.०	डिभिजन खानेपानी कार्यालयवाट सञ्चालित मात्र ।
२.	खानेपानी लाभान्वित परिवार	४५६८८	८५.९३	राष्ट्रिय जनगणना २०५८
३.	खानेपानी लाभान्वित परिवार	३०९१७	५८.१५	डि.खा.पा.का. वाट सञ्चालित मात्र
४.	खानेपानी लाभान्वित जनसङ्ख्या खा.पा. तथा स.स. डि. कार्यालयवाट सञ्चालित जिल्ला विकास समितिवाट सञ्चालित गाँउ विकास समितिहरूवाट सञ्चालित गैरसरकारी संस्थाहरूवाट सञ्चालित	२१८१३९ १६६३५४ ३०३४६ ११४२९ १००१०	७२.३२ ५५.१५ १०.०६ ३.७९ ३.३२	आ.व. २०६१/६२ सम्म अनुमानित अनुमानित अनुमानित
५.	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजनवाट हालसम्म निर्मित र सञ्चालित आयोजनाको सङ्ख्या	३२		

*श्रोत: खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय, नुवाकोट ।

२.४.१ गा.वि.स./न.पा.अनुसार खानेपानी सुविधा प्राप्त परिवारसङ्ख्या र जनसङ्ख्या

तालिका नं २.८.१

गा.वि.स./न.पा.अनुसार खानेपानी सुविधा प्राप्त परिवारसङ्ख्या र जनसङ्ख्या

क्र.सं.	गा.वि.स./न.पा.	हालसम्म खानेपानीको सुबिधा उपलब्ध भएको			क्र.सं.	गा.वि.स./न.पा.	हालसम्म खानेपानीको सुबिधा उपलब्ध भएको		
		परिवारसङ्ख्या	जनसङ्ख्या	प्रतिशत			परिवारसङ्ख्या	जनसङ्ख्या	प्रतिशत
१	वागेश्वरी	-	-	-	३२	खरानिटार	-	-	-
२	वालकुमारी	१६०	८००	३१.१९	३३	खानिगाउँ	६५७	३४७२	५८.३३
३	वसुन्चेत	-	-	-	३४	किमताड	२४६	१२००	५१.८६
४	वेलकोट	८४९	४७०८	५७.६५	३५	कुमरी	११३५	६४९२	७४.७४
५	बेतिनी	३१३	१६८१	३९.६७	३६	लच्याड	४३९	२३७८	५४.९३
६	भद्रटार	६०४	३३१४	७९.७२	३७	लिखु	१७०	९००	२८.६३
७	भाल्चे	४८२	२४४८	६६.४१	३८	मदानपुर	१४७७	८३३६	८६.४९
८	विदुर न.पा.	३९९८	२००१२	८९.९८	३९	महाकाली	२४७	१४७०	३४.७१
९	बुधसिङ	६५६	३५२१	९५.२७	४०	मनकामना	३४६	२४२६	६४.८०
१०	बुडताड	१८३	९००	३३.०३	४१	नर्जामण्डप	७४५	४१८४	७३.६७
११	चारघरे	५९९	३५००	५५.८५	४२	ओखरपौवा	५६०	३२००	४१.९१
१२	चतुराले	५०२	२७०१	७१.२३	४३	पञ्चकन्या	३०६	१७६८	५८.७४
१३	चौघडा	-	-	-	४४	रालुकादेवी	८८८	५०१५	९१.७०
१४	चाउथे	५९२	३४४०	९१.७८	४५	रातमाटे	-	-	-
१५	छाप	१९६	१०००	४३.४०	४६	राउतवेसी	४२०	२२००	६३.३६
१६	दाडसिङ	१४०	७९९		४७	साल्मे	१७५	८७३	४१.६३
१७	देउराली	४८३	२१८१	५०.१०	४८	सामरी	८३०	४२१६	७०.६१
१८	दुइपिपल	१३९	८०३	१०.४४	४९	समुन्द्रादेवी	५६६	३२९०	७९.०७
१९	फिकुरी	-	-	-	५०	समुन्द्रटार	११४	५७८	२६.९१
२०	गणेशस्थान	६४२	३४७८	८५.००८	५१	शिखरवेसि	-	-	-
२१	गाउँखर्क	४२२	२२००	७०.२९	५२	सिक्रे	३३१	१६९१	७७.९३
२२	गेखु	९९३	५४३०	७०.६२	५३	सुन्दरादेवी	३८५	१९३८	७४.९७
२३	घ्याङफेदी	३८५	१९४७	६६.५४	५४	सुनखानी	४५१	२४९५	८०.६९
२४	गोर्स्याङ	३२७	१८२१	४४.६१	५५	सूर्यमती	३८४	२२७०	५३.४५
२५	जिलिङ	७३९	४१२८	६०.९६	५६	तलाख	३२८	१७२५	४६.५७
२६	कविलास	४३	२४१	४.६६	५७	तारूका	९६५	५२५४	८८.७५
२७	ककनी	३१३	१७१०	२१.४३	५८	थानापती	५७६	३१०८	८७.५२
२८	हल्देकालिका	४६३	२६०३	६४.२४	५९	थानसिङ	१०३४	५७३७	७४.६५
२९	कल्याणपुर	६१	४२८		६०	थप्रेक	१११	६१२	१४.३३
३०	काउले	५५२	२७१८	७७.९७	६१	तुप्चे	९५६	५१५७	७८.४६
३१	खड्गभञ्ज्याङ	७१२	३७५३	५३.६६	६२	उर्लेनी	४२७	२४३५	५८.३७

श्रोत : खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय, नुवाकोट ।

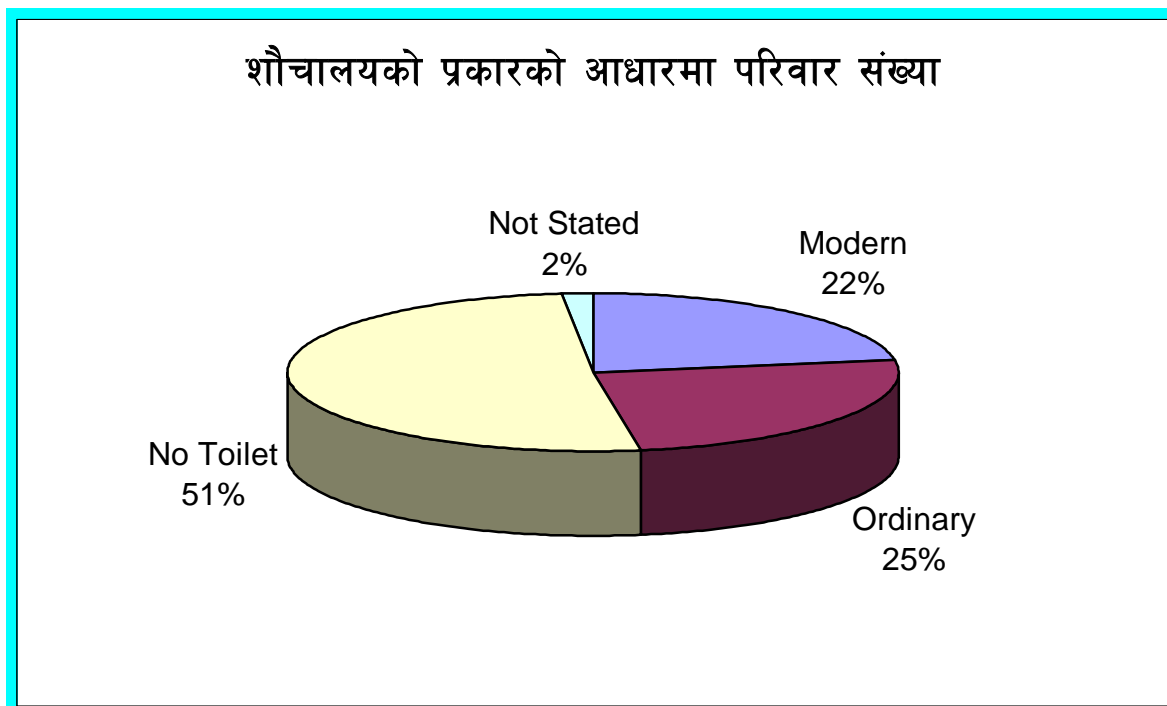
नोट : तालिकामा उल्लेखित विवरण खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालयबाट सञ्चालित आयोजनाहरूको पहुँच अनुसारको विवरण हो ।

२.४.२ शौचालयको प्रयोग (Toilet Use)

तालिका २.१४
शौचालयको सुविधाको आधारमा परिवारसङ्ख्या

शौचालयको प्रकार	आधुनिक फलस भएको	साधारण	शौचालय नभएको	उल्लेख नभएको	जम्मा
परिवारसङ्ख्या	११९२८	१३२५६	२७०७०	९१५	५३१६९
प्रतिशत	२२.४३	२४.९३	५०.९१	१.७२	१००.००

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

२.५ आवास (Dwellings or Residential Units)

२.५.१ प्रयोगमा रहेको घर वा वसोवासको स्वामित्व

तालिका नं. २.१०
प्रयोगमा रहेको घर वा वसोवासको स्वामित्व अनुसार परिवारसङ्ख्या

घरको स्वामित्व	आफ्नै	भाडामा लिएको	संस्थागत	भाडा नपर्ने	अन्य	जम्मा
परिवारसङ्ख्या	५०५०१	१०८०	१३९८	१४८	४२	५३१६९
प्रतिशत	९४.९८	२.०३	२.६३	०.२८	०.०८	१००.००

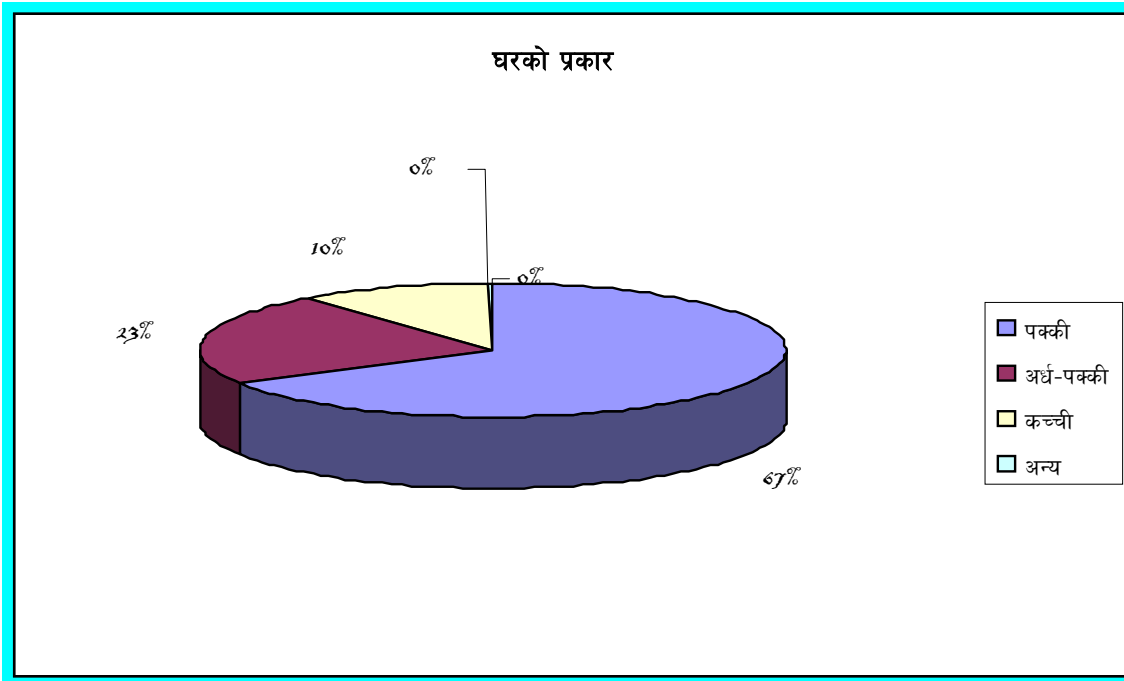
श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

२.५.२ प्रयोगमा रहेको घर वा वसोवासको इकाइ

तालिका नं.२.९
प्रयोगमा रहेको घर वा वसोवासको इकाइ अनुसार परिवारसङ्ख्या

घर वा वसोवासको इकाइको प्रकार	पक्की	अर्ध-पक्की	कच्ची	अन्य	जम्मा
परिवारसङ्ख्या	३५४०१	१२०६४	५५५६	१४८	५३९६९
प्रतिशत	६६.५८	२२.६९	१०.४५	०.२८	१००.००

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

२.६ भौतिक सुविधा (Physical Facilities)

२.६.१ पिउने पानीको प्रमुख स्रोत (Main Sources of Drinking Water)

तालिका २.११
पिउने पानीको प्रमुख स्रोतको प्रयोगको आधारमा परिवारसङ्ख्या

स्रोत	धारा/पाइप	इनार	ट्युववेल	मुल	नदी/खोला	अन्य	उल्लेख नभएको	जम्मा
परिवारसङ्ख्या	४५१७९	२९८७	०	३९७४	३८८	४७	५९४	५३९६९
प्रतिशत	८४.९७	५.६२	०.००	७.४७	०.७३	०.०९	१.१२	१००.००

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

२.६.२ खाना पकाउने इन्धनको प्रमुख स्रोत (Main Source of Cooking Fuel)

तालिका २.१२

खाना पकाउने इन्धनको प्रमुख स्रोतको प्रयोगको आधारमा परिवारसङ्ख्या

स्रोत	दाउरा	मट्टितेल	एल.पि. ग्याँस	गोवरग्याँस	गुँइठा	अन्य	उल्लेख नभएको	जम्मा
परिवारसङ्ख्या	४२९३१	५४६३	१६३८	१६६४	०	८६८	६०५	५३१६९
प्रतिशत	८०.७४	१०.२७	३.०८	३.१३	०.००	१.६३	१.१४	१००.००

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

२.६.३ वत्ति/प्रकाशको सुविधा (Lighting Facility)

तालिका २.१३

वत्ति/प्रकाशको सुविधाको आधारमा परिवारसङ्ख्या

स्रोत	बिजुली	मट्टितेल	गोवरग्याँस	अन्य	उल्लेख नभएको	जम्मा
परिवारसङ्ख्या	२७२१५	२४९१५	६२	३३१	६४६	५३१६९
प्रतिशत	५१.१९	४६.८६	०.१२	०.६२	१.२१	१००.००

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

खण्ड ३

जनसङ्ख्या र व्यक्तिगत घटना दर्ता

३.१ उमेर र लिङ्ग अनुसार जिल्लाको जनसङ्ख्या

तालिका नं. ३.१
उमेर र लिङ्ग अनुसार जिल्लाको जनसङ्ख्या विवरण

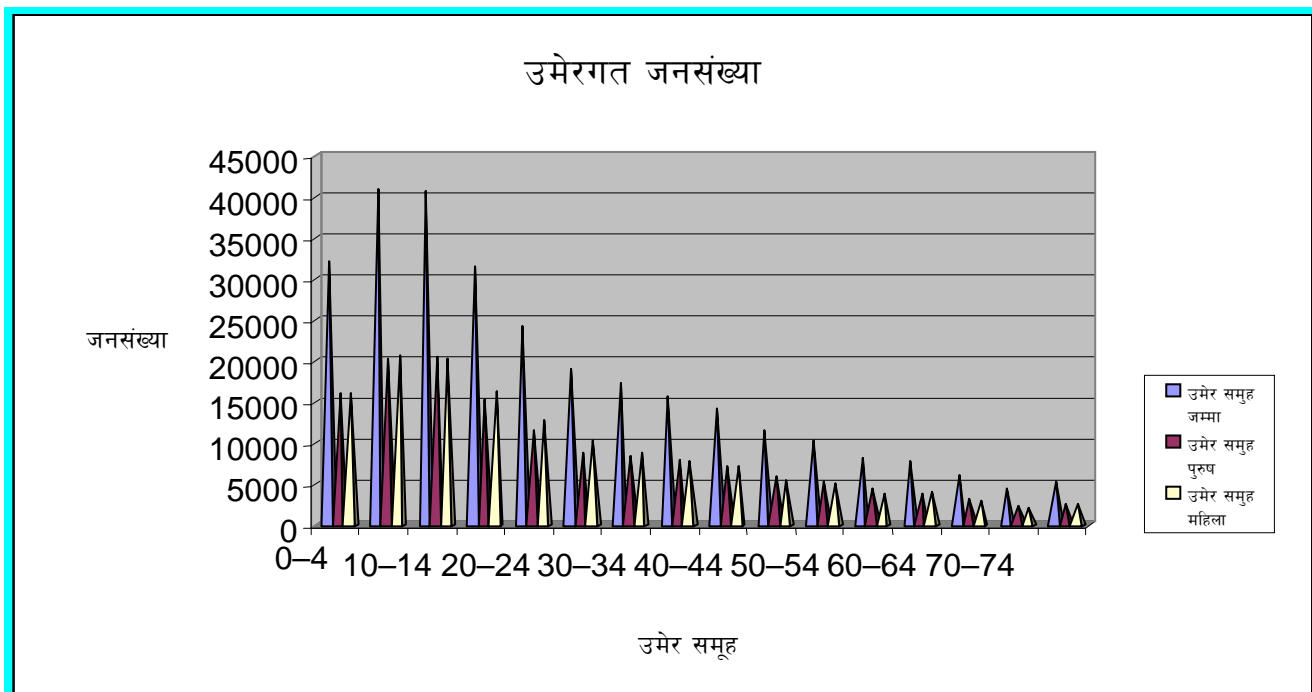
उमेर समुह	जनसङ्ख्या			महिला-पुरुष अनुपात
	जम्मा	पुरुष	महिला	
०-४ वर्ष	३२१०९	१६०६९	१६०४०	१.००
५-९ वर्ष	४०७९३	२०२०९	२०५८४	०.९८
१०-१४ वर्ष	४०६१०	२०४०६	२०२०२	१.०१
१५-१९ वर्ष	३१५२७	१५२४२	१६२८५	०.९४
२०-२४ वर्ष	२४१६२	११४२८	१२७३४	०.९०
२५-२९ वर्ष	१८८७८	८६८७	१०१९१	०.८५
३०-३४ वर्ष	१७२३८	८४६६	८७७२	०.९७
३५-३९ वर्ष	१५६४२	७८५२	७७९०	१.०१
४०-४४ वर्ष	१४१७९	७०७५	७१०४	१.००
४५-४९ वर्ष	११४१४	५९३७	५४७७	१.०८
५०-५४ वर्ष	१०१६६	५१५४	५०१२	१.०३
५५-५९ वर्ष	८१४३	४३११	३८३२	१.१३
६०-६४ वर्ष	७८०३	३८२०	३९८३	०.९६
६५-६९ वर्ष	६१३९	३१६४	२९७५	१.०६
७०-७४ वर्ष	४४२०	२२९९	२१२१	१.०८
७५+ वर्ष	५२५५	२६१२	२६४३	०.९९
नुवाकोट	२८८४७८	१४२७३१	१४५७४७	०.९८

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

नोट : १) जनसङ्ख्या सम्बन्धी तथ्याङ्कहरू अक्सर वसोवास (Usual Residency) को परिभाषा (गणना समय भन्दा अगाडी एक वर्षको कम्तिमा ६ महिना वा से भन्दा वढी समय वसोवास गरेको स्थान) अनुसार De-Jure Count विधि प्रयोग गरी सङ्कलन गरिएको हो । आफ्नो स्थायि घरपरिवार जहाँ भए पनि ६ महिना वा सो

भन्दा वढी समय जिल्ला बाहिर वा जिल्लाभित्रकै अन्य स्थानमा वसोवास गर्ने व्यक्ति जहाँ वसेको छ त्यहिंवाट गणनामा समावेश गरिएको छ ।

२) गाउँ विकास समिति र नगरपालिकाको वडा अनुसार जनसङ्ख्या र परिवारसङ्ख्या अनुसूची १ मा दिइएको छ ।

३.२ गा.वि.स./न.पा.अनुसार जनसङ्ख्या र सम्बन्धित विवरण (वि.सं. २०६२ को समेत)

तालिका नं. ३.२

गा.वि.स./न.पा.अनुसार परिवारसङ्ख्या, जनसङ्ख्या, लैंगिक अनुपात, जनघनत्व, जनसङ्ख्या वृद्धिदर र जनसङ्ख्या दूरी

क्र. सं	गा.वि.स./न.पा.	वि.सं. २०५८				वि.सं. २०६२			जनसङ्ख्या वृद्धिदर (२०४८-२०५८)	वि.सं. २०५८		
		परिवार सङ्ख्या	जम्मा जनसङ्ख्या	पुरुष	महिला	जम्मा जनसङ्ख्या	पुरुष	महिला		लैंगिक अनुपात	औषत परिवार सङ्ख्या	जनघनत्व प्रति व. कि.मि.
१	वागेश्वरी	१०१५	५४४४	२६८५	२७५९	५७७५	२८६१	२९१४	१.४८	९७.३२	५.४	४१३.६
२	वालकुमारी	४८६	२४४५	१२१६	१२२९	२६११	१२९३	१३१६	१.६६	९८.९४	५.०	१८९.८
३	वसुन्चेत	१११	५५४	२७१	२८३	५३४	२६२	२७१	-०.९३	९५.७६	५.०	१०७.३
४	वेलकोट	१४०३	७७७६	३९०२	३८७४	८२१३	४०८७	४१२७	१.३८	१००.७२	५.५	२७०.२
५	बेतिनी	७५५	४०३७	१९९६	२०४१	४३२२	२१६१	२१६२	१.७२	९७.८०	५.३	१२२.३
६	भट्टार	७२२	३११६	१५८७	१५२९	२९६५	१५१२	१४५२	-१.२३	१०३.७९	४.३	२१८.६
७	भाल्चे	६९३	३५१३	१७४९	१७६४	३७६६	१८९३	१८७३	१.७६	९९.१५	५.१	१३६.४
८	विदुर न.पा.	४२३४	२११९३	१०३३९	१०८५४	२२२७७	१०७९५	११४८२	१.२५	९५.२६	५.०	६१३.४
९	बुधसिङ	६५६	३५२३	१६७३	१८५०	३७०१	१७३८	१९६३	१.२४	९०.४३	५.४	१८९.८
१०	बुडताङ	५३१	२५९७	१२५३	१३४४	२७४०	१३०९	१४३१	१.३५	९३.२३	४.९	१९१.२

क्र. सं.	गा.वि.स. /न.पा.	वि.सं. २०५८				वि.सं. २०६२			जनसङ्ख्या वृद्धिदर (२०४८-२०५८)	वि.सं. २०५८		
		परिवार सङ्ख्या	जम्मा जनसङ्ख्या	पुरुष	महिला	जम्मा जनसङ्ख्या	पुरुष	महिला		लैंगिक अनुपात	औषत परिवार सङ्ख्या	जनघनत्व प्रति व. कि.मि.
११	चारघरे	८८५	५१९७	२५९२	२६०५	५२२७	२६२२	२६०४	०.१४	९९.५०	५.९	३००.४
१२	चतुराले	६७२	३६१३	१८३९	१७७४	३०७६	१५६२	१५१४	-३.९४	१०३.६६	५.४	३३७.६
१३	चौघडा	१०२७	५८९९	२८४२	३०५७	५९४१	२८३३	३१०७	०.१८	९२.९७	५.७	४६२.६
१४	चाउथे	६१५	३५७४	१८१३	१७६१	३९५९	२०११	१९४८	२.५९	१०२.९५	५.८	२०४.१
१५	छाप	४२६	२१९४	१०७७	१११७	२३६०	११५९	१२००	१.८४	९६.४२	५.२	२२७.१
१६	दाडसिड	६३५	३४०५	१६६६	१७३९	३५९५	१७३६	१८६०	१.३७	९५.८०	५.४	३४०.५
१७	देउराली	९२०	४१४९	१९९०	२१५९	४२७७	२००६	२२७४	०.७६	९२.१७	४.५	२२१.०
१८	दुइपिपल	१२६८	७३२७	३६५४	३६७३	८०४३	३९९६	४०४६	२.३६	९९.४८	५.८	२१६.०
१९	फिकुरी	५५४	३००२	१५३०	१४७२	३२९६	१६८७	१६०८	२.३६	१०३.९४	५.४	३५९.५
२०	गणेशस्थान	७१८	३८९८	१९७५	१९२३	४१०९	२०७५	२०३५	१.३३	१०२.७०	५.४	४०९.८
२१	गाउँखर्क	५७३	२९८२	१४४५	१५३७	२९९५	१४३६	१५६०	०.११	९४.०९	५.२	१३५.५
२२	गेखु	१३४१	७३२७	३५४७	३७८०	७८३०	३७६०	४०७०	१.६७	९३.८४	५.५	४१७.०
२३	घ्याडफेदी	५५०	२७८९	१४९९	१२९०	२८८१	१५५७	१३२४	०.८२	११६.२०	५.१	२७७.७
२४	गोर्स्याड	६९९	३८९०	१९०१	१९८९	४०९८	१९७१	२१२७	१.३१	९५.५८	५.६	१९३.५
२५	जिलिड	११५६	६४५३	३१३१	३३२२	६८७४	३३३०	३५४४	१.५९	९४.२५	५.६	३०५.१
२६	कविलास	८५६	४९२३	२४९४	२४२९	५५०५	२८१७	२६८८	२.८३	१०२.६८	५.८	५६६.५
२७	ककनी	१३९६	७६०४	३७६१	३८४३	७५२१	३६७४	३८४८	-०.२७	९७.८७	५.४	३९६.६
२८	हल्देकालिका	६८७	३८६१	१९५४	१९०७	४१५६	१७१५	३१२७	१.८६	१०२.४६	५.६	३८८.८
२९	कल्याणपुर	११६४	६७६३	३३१५	३४४८	७३३८	४३४०	३२९८	२.०६	९६.१४	५.८	२९७.९
३०	काउले	६७६	३३२१	१५७९	१७४२	३४६९	१६२१	१८५०	१.१०	९०.६४	४.९	२६०.८
३१	खड्गभञ्ज्याड	१२६६	६६६५	३२९६	३४४९	६९६३	३२९७	३६७०	१.१०	९३.२४	५.३	३७१.१
३२	खरानितार	३३५	१७२३	८४४	८७९	१८०९	८७७	९३१	१.३३	९६.०२	५.१	४०६.४
३३	खानिगाउँ	१०७३	५६७०	२६८४	२९८६	६०४५	२८२९	३२१८	१.६२	८९.८९	५.३	३९०.५
३४	किमताड	४५१	२२०४	१०७१	११३३	२२९८	१११३	११८५	१.०५	९४.५३	४.९	६७.७
३५	कुमरी	१४४६	८२७८	४११०	४१६८	९१३१	४५०७	४६२५	२.४८	९८.६१	५.७	२५१.५
३६	लच्याड	७६३	४१२५	२११२	२०१३	४३३९	२३३७	२१०२	१.२७	१०४.९२	५.४	२६६.१
३७	लिखु	५६२	२९९६	१४७१	१५२५	३१९४	१५७५	१६१९	१.६२	९६.४६	५.३	२५१.७
३८	मदानपुर	१६२८	९१८४	४४३६	४७४८	९७०४	४६३७	५०६८	१.३९	९३.४३	५.६	४३२.५
३९	महाकाली	६९१	३७१८	१८१४	१९०४	३८३४	१८५१	१९८३	०.७७	९५.२७	५.४	२२६.९
४०	मनकामना	७२०	३७४४	१८३२	१९१२	४०६२	१९६३	२१००	२.०६	९५.८२	५.२	४०१.२
४१	नर्जामण्डप	९६३	५४११	२७४१	२६७०	५८२५	२९३९	२८८६	१.८६	१०२.६६	५.६	४०४.७
४२	ओखरपौवा	१२७४	७२७७	३७००	३५७७	८०८६	४०७४	४०१३	२.६७	१०३.४४	५.७	३८५.०
४३	पञ्चकन्या	४९५	२८६८	१३९३	१४७५	३०१५	१४५०	१५६४	१.२५	९४.४४	५.८	३४९.७
४४	रालुकादेवी	९२५	५२११	२५९५	२६१६	५६५५	२८२९	२८२६	२.०७	९९.२०	५.६	२८८.६
४५	रातमाटे	६७५	३८१८	१८६३	१९५५	४२०१	२०४१	२१६०	२.४२	९५.२९	५.७	३३६.६
४६	राउतवेसी	६३१	३३०७	१६५१	१६५६	३४१६	१६८२	१७३४	०.८१	९९.७०	५.२	३०२.०
४७	साल्मे	३९८	१९९८	१०२७	९७१	२१४२	१११०	१०३२	१.७६	१०५.७७	५.०	८२.४
४८	सामरी	१११८	५६९०	२७४२	२९४८	६२६४	३००७	३२५६	२.४३	९३.०१	५.१	२२५.३
४९	समुन्द्रादेवी	६८१	३९६५	१९८९	१९७६	४४३५	२२५९	२१७८	२.८४	१००.६६	५.८	३३५.३
५०	समुन्द्रटार	४०७	२०४६	९८९	१०५७	२१२६	१००६	११२१	०.९६	९३.५७	५.०	३३६.५

क्र. सं.	गा.वि.स. /न.पा.	वि.सं. २०५८				वि.सं. २०६२			जनसङ्ख्या वृद्धिदर (२०४८-२०५८)	वि.सं. २०५८		
		परिवार सङ्ख्या	जम्मा जनसङ्ख्या	पुरुष	महिला	जम्मा जनसङ्ख्या	पुरुष	महिला		लैंगिक अनुपात	औषत परिवार सङ्ख्या	जनघनत्व प्रति व. कि.मि.
५१	शिखरवेसि	६७८	३५०४	१७८६	१७१८	३६६६	१६६९	१६१९	१.२९	१०३.९६	५.२	१६२.४
५२	सिक्रे	४०३	२०६८	९६२	११०६	२१३४	९८४	११५०	०.७९	८६.९८	५.१	१३५.१
५३	सुन्दरादेवी	४८८	२४६४	१२२४	१२४०	२६१३	१२७९	१३३५	१.४६	९८.७१	५.०	३९३.६
५४	सुनखानी	५३२	२९४७	१४३४	१५१३	३२२६	१५६४	१६६५	२.३१	९४.७८	५.५	२८४.७
५५	सूर्यमती	६८५	४०४७	१९५१	२०९६	४७२१	२२४५	२४७६	३.९३	९३.०८	५.९	३७६.१
५६	तलाख	६७४	३५२९	१७५५	१७७४	३७०२	१६६६	१६४५	१.२१	९८.९३	५.२	१७५.५
५७	तारूका	१०३७	५६४३	२६७७	२९६६	६९९७	२६११	३१६६	१.६३	९०.२६	५.४	३७६.२
५८	थानापती	६२६	३३८४	१६४५	१७३९	३६३७	१७०६	१६३१	१.११	९४.५९	५.४	२४३.४
५९	थानसिड	१३१९	७३२४	३५९६	३७२८	७९५१	३६६०	४०७२	२.०६	९६.४६	५.६	४६०.२
६०	थप्रेक	७४१	४०६९	१९९९	२०७०	४२७९	२०६४	२१९५	१.२७	९६.५७	५.५	२६७.७
६१	तुप्चे	११६२	६२६४	३०७६	३१८८	६६१४	३२४५	३३७०	१.३७	९६.४९	५.४	३३६.७
६२	उर्लेनी	६९७	३९७६	२०२२	१९५४	४२६६	२१५६	२११०	१.७७	१०३.४८	५.७	१५१.४
	नुवाकोट	५३१६९	२८८४७८	१४२७३९	१४५७४७	३०७६७	१५०९६४	१५६६६३	१.६२	९७.९३	५.४	२५७.३

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

नोट: १) वि.सं. २०६२ सालको जनसङ्ख्या (असार महिनाको ८ गते) सम्बन्धी विवरण प्रत्येक गा.वि.स./न.पा.को राष्ट्रिय जनगणना २०५८ को आधारमा जन्मदर, मृत्युदर र बसाइसराइदर (Birth Rate, Death Rate and Migration Rate) स्थिर (Constant) रहन्छ भन्ने मान्यता आत्मसात गरी Exponential Method अनुसार गणना गरिएको जनसङ्ख्या वृद्धिदरलाई आधार मानेर Geometric Growth Formula प्रयोग गरी प्रक्षेपण गरिएको हो ।

२) यस जिल्लामा सबैभन्दा धेरै जनसङ्ख्या विदुर नगरपालिकामा रहेको छ भने गाउँ विकास समितिहरू मध्ये मदानपुरमा सबैभन्दा धेरै र वसुन्चेतमा सबैभन्दा कम रहेको छ । १००० भन्दा कम जनसङ्ख्या भएका एक, १००० देखि ५००० सम्म जनसङ्ख्या भएका ४० वटा, ५००० देखि २०,००० सम्म जनसङ्ख्या भएका २० वटा र २०,००० भन्दा बढी जनसङ्ख्या भएका स्थानिय निकायको सङ्ख्या एक रहेको छ ।

३.३ जनसङ्ख्याको आधारमा परिवारको वनावट

तालिका नं. ३.३
जनसङ्ख्याको आधारमा परिवारको वनावट

क्र.सं.	परिवारको आकार	परिवारसङ्ख्या	प्रतिशत	जनसङ्ख्या	प्रतिशत
१	१ जना मात्र भएको	२,२०४	४.१	२२०४	०.८
२	२ जना मात्र भएको	४,०२४	७.६	८०४८	२.८
३	३ जना मात्र भएको	४,९९७	९.४	१४९९१	५.२
४	४ जना मात्र भएको	८,०८८	१५.२	३२३५२	११.२
५	५ जना मात्र भएको	९,६९५	१८.२	४८४७५	१६.८

क्र.सं.	परिवारको आकार	परिवारसङ्ख्या	प्रतिशत	जनसङ्ख्या	प्रतिशत
६	६ जना मात्र भएको	८,८०२	१६.६	५२८१२	१८.३
७	७ जना मात्र भएको	६,७६९	१२.७	४७३८३	१६.४
८	८ जना मात्र भएको	३,४७४	६.५	२७७९२	९.६
९	९ जना वा सो भन्दा बढी भएको	५,११६	९.६	५४४२१	१८.९
	जम्मा	५३१६९	१००.०	२८८४७८	१००.०

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

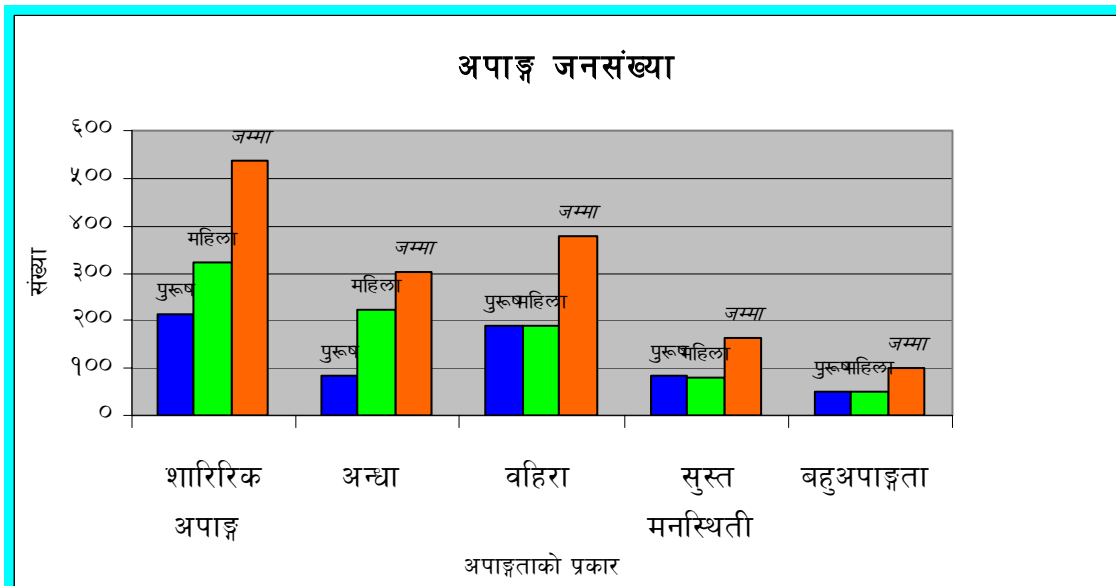
नोट : उल्लेखित जनसङ्ख्या परिवारको आकार अनुसारका कुल परिवारमा रहेका जम्मा जनसङ्ख्याको विवरण हो ।

३.४ अपाङ्गताको किसिम अनुसार जनसङ्ख्या (Population by Type of Disability)

तालिका नं. ३.४
अपाङ्गताको किसिम अनुसार जनसङ्ख्या

क्र.सं	विवरण	पुरुष	महिला	जम्मा	प्रतिशत
१	शारिरिक अपाङ्ग (Physical Disable)	२१३	३२३	५३६	३६.२२
२	अन्धा (Blind)	८२	२२२	३०४	२०.५४
३	बहिरा (Deaf)	१८९	१८७	३७६	२५.४१
४	सुस्त मनस्थिती (Mentally Retarded)	८३	७९	१६२	१०.९५
५	बहुअपाङ्गता (Multiple Disability)	५०	५२	१०२	६.८९
	जम्मा अपाङ्ग (Total Disable)	६१७	८६३	१४८०	१००.००
	प्रतिशत	४१.६९	५८.३१	१००.००	

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

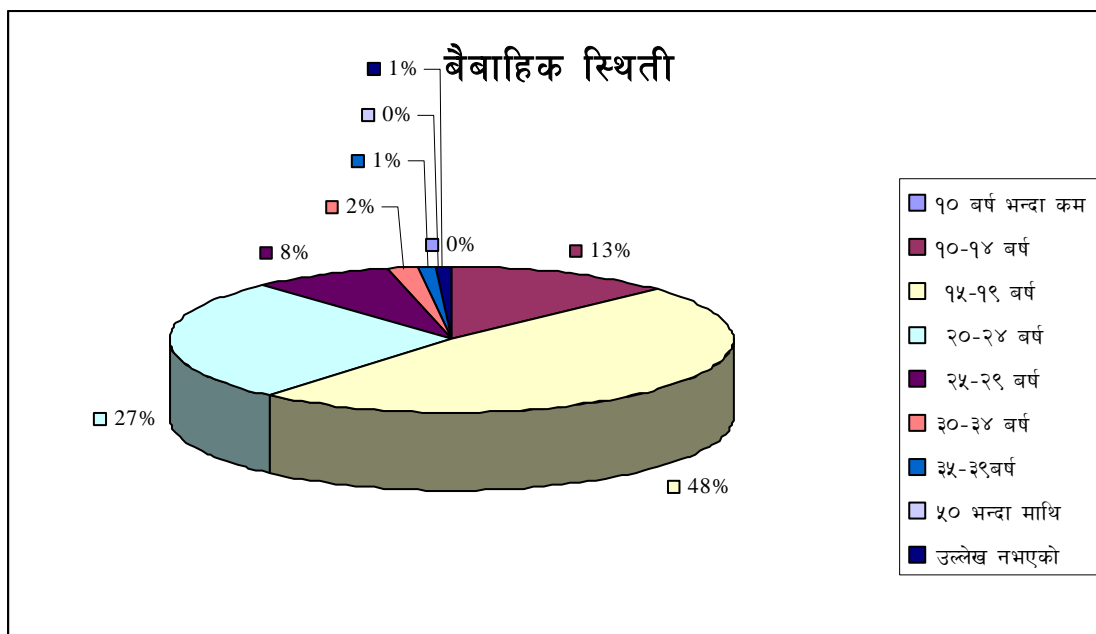
३.५ वैवाहिक स्थितिको आधारमा जनसङ्ख्या (Population by Marital Status)

तालिका नं ३.५

उमेर समूह अनुसार जनसङ्ख्याको बैवाहिक स्थिती

उमेर समूह	<१० बर्ष	१०-१४ बर्ष	१५-१९ बर्ष	२०-२४ बर्ष	२५-२९ बर्ष	३०-३४ बर्ष	३५-३९ बर्ष	>५० बर्ष	उल्लेख नभएको
जनसङ्ख्या	५५	१८०६३	६७३८४	३८२५६	१११६०	२४४०	१२२६	४३	१२५५
प्रतिशत	०.०४	१२.९१	४८.१७	२७.३५	७.९८	१.७४	०.८८	०.०३	०.९०

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

नोट : वैवाहिक स्थिती सम्बन्धी सम्पूर्ण विवरण दश बर्ष वा सो भन्दा माथिल्लो उमेर समूहको जनसङ्ख्याको मात्र हो । दश बर्ष भन्दा कम उमेरमा बिबाह गर्नेहरूको सङ्ख्या मात्र पनि जनगणनाको क्रममा सङ्कलन गरिएकोले सो समेत संलग्न गरिएको छ । उल्लेखित उमेर व्यक्तिको पहिलोपटक विवाह हुँदाको उमेर हो ।

३.६ जन्मस्थानको आधारमा जनसङ्ख्या (Population by Place of Birth)

तालिका नं. ३.६

जन्मस्थानको आधारमा जनसङ्ख्या

क्र.सं.	विवरण	जनसङ्ख्या	प्रतिशत
१	स्वदेशमा जन्मेको (Native Born)	२८७७१०	९९.७३
१.१	सोहि जिल्लामा	२७५३४४	९५.७०
१.२	जिल्ला बाहिर	१२३३६७	४.३०
२	विदेशमा जन्मेको (Foreign Born)	७६८	०.२७
	जम्मा	२८८४७८	१००.००

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

३.७ गा.वि.स./न.पा.अनुसार मातृभाषा सम्बन्धी बिबरण

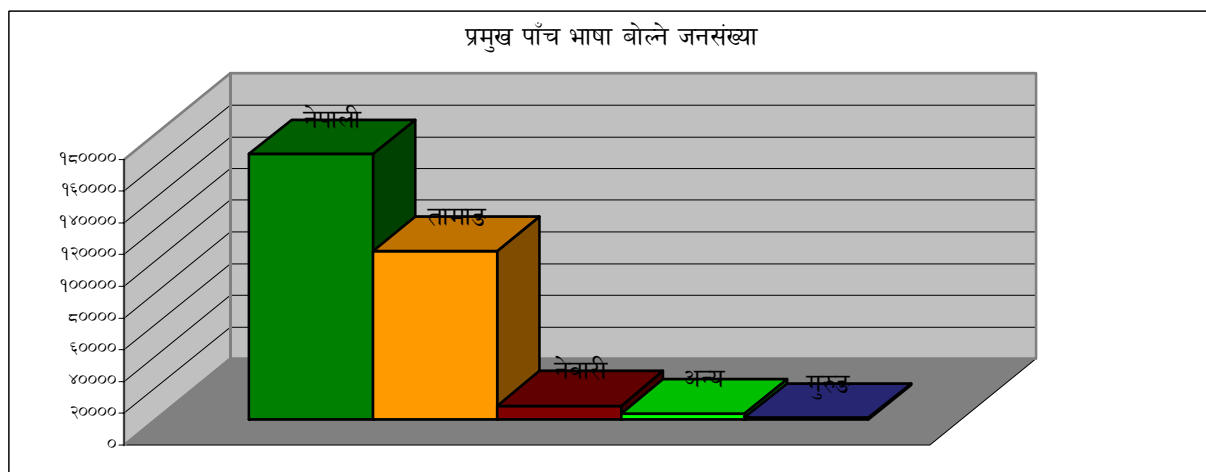
तालिका नं ३.७

गा.वि.स./न.पा.अनुसार मातृभाषा सम्बन्धी बिबरण

क्र.सं.	गा.वि.स./न.पा.	नेपाली	तामाङ	नेवारी	मगर	गुरूङ	शेर्पा	उर्दु	कुमाल	अन्य
१	वागेश्वरी	४२३६	११६८	१२	०	०	०	०	०	१४
२	वालकुमारी	८१८	१५९८	०	०	०	०	०	०	२९
३	वसुन्चेत	८८	१९९	०	०	२६७	०	०	०	०
४	वेलकोट	५१४३	२५०२	२३	०	०	०	०	०	१०८
५	बेतिनी	२२५	३६८३	०	०	०	१२२	०	०	७
६	भद्रटार	३१२०	८१०	११	०	०	०	०	०	२०
७	भाल्चे	१००	३३११	०	०	०	०	०	०	३९
८	विदुर न.पा.	१६४४१	८७९	२६१९	१६६	२३	१४	१७८	२३०	६४३
९	बुधसिङ	३०८८	४०७	०	०	०	०	०	०	२६
१०	बुङताङ	७६	२४६९	०	१७	२०	०	०	०	१५
११	चारघरे	५१११	६२९	०	०	०	०	०	०	२३३
१२	चतुराले	१७५९	१५२०	२९२	०	०	०	०	०	४२
१३	चौघडा	५३३५	४६	४०१	०	०	०	०	०	११४
१४	चाउथे	२२८८	१२३५	२६	०	०	०	०	०	२५
१५	छाप	२९२	१५६८	२३१	०	४४	३०	०	०	२९
१६	दाडसिङ	९९१	२३२४	६८	०	०	०	०	०	२२
१७	देउराली	२५१	३८७४	०	०	०	०	०	०	२४
१८	दुङ्गपिपल	६४२९	८६१	०	०	०	०	०	०	३७
१९	फिकुरी	१६९५	१२९६	०	०	०	०	०	०	११
२०	गणेशस्थान	३७६३	६९	५४	०	०	०	०	०	१२
२१	गाउँखर्क	२५८	२५०४	०	०	०	२११	०	०	९
२२	गेर्खु	६१३७	१०७९	६३	०	१६	०	०	०	३२
२३	घ्याङफेदी	०	२४६८	०	०	०	२८४	०	०	३७
२४	गोर्स्याङ	१०३६	२८२५	०	०	०	०	०	०	२९
२५	जिलिङ	४७२६	१५९२	११७	०	०	०	०	०	१८
२६	कविलास	४१६२	१९९	३२४	४०	०	१५	१५	०	१६८
२७	ककनी	७०९	६२१८	२९७	१४	२६२	१२	३७	०	५५
२८	हल्देकालिका	३०८८	७७२	०	०	०	०	०	०	१
२९	कल्याणपुर	४४१७	२२३	०	०	०	०	०	०	१०३
३०	काउले	५५४	२७२७	०	०	०	०	०	०	४०
३१	खड्ग भञ्ज्याङ	५९१४	७३३	०	०	०	०	०	०	१८
३२	खरानिटार	७९३	४८६	४०८	०	०	०	०	०	३६
३३	खानिगाउँ	५१५९	३६३	६४	०	०	०	०	०	८४
३४	किमताङ	१६१	१९५४	०	०	११	०	०	०	७८
३५	कुमरी	५९३८	२२४९	२३	०	०	०	०	०	६८
३६	लच्चाङ	३९२	३७०७	२२	०	०	०	०	०	४

क्र.सं.	गा.वि.स./न.पा.	नेपाली	तामाङ	नेवारी	मगर	गुरूड	शेर्पा	उर्दु	कुमाल	अन्य
३७	लिखु	१२०९	१७७२	०	०	०	०	०	०	१५
३८	मदानपुर	६३७२	२४८५	८०	१०३	०	०	०	०	१४४
३९	महाकाली	२३०१	१६२४	८५	०	०	०	०	०	२६
४०	मनकामना	१५६२	२११९	०	०	१७	४०	०	०	६
४१	नर्जामण्डप	२७०२	२४६५	१२२	०	०	०	१९	०	१०३
४२	ओखरपौवा	३३६२	१९८४	१८६४	०	०	०	०	०	६७
४३	पञ्चकन्या	१८१२	१०३५	०	०	०	०	०	०	२१
४४	रालुकादेवी	२३८५	२५२४	२७१	०	२७	०	०	०	४
४५	रातमाटे	३२४८	५५२	०	०	०	०	०	०	१८
४६	राउतवेसी	१०९८	२१८९	०	०	०	१६	०	०	४
४७	साल्मे	८९	१८९०	०	०	०	०	०	०	१९
४८	सामरी	१२६५	४१०५	१४१	०	७४	०	०	०	१०५
४९	समुन्द्रादेवी	१४५३	२४६९	०	०	०	०	०	०	४३
५०	समुन्द्रटार	८७९	११११	०	०	०	४६	०	०	१०
५१	शिखरवेसि	१४१५	२०५०	०	०	०	०	०	०	३९
५२	सिक्रे	१६४८	४०७	१०	०	०	०	०	०	३
५३	सुन्दरादेवी	१६७९	६८६	८७	०	०	०	०	०	१२
५४	सुनखानी	१५२४	१३३६	२४	०	०	०	०	०	६३
५५	सूर्यमती	३९८८	४२	०	०	०	०	०	०	१७
५६	तलाख	११०३	२२०२	१४५	०	०	०	०	०	७९
५७	तारूका	५६००	०	२३	१४	०	०	०	०	६
५८	थानापती	२२९४	१०३२	०	०	०	०	०	०	५८
५९	थानसिङ	६२००	७१९	३७९	०	०	०	०	०	२६
६०	थप्रेक	१८१३	२०१९	५५	१८	०	०	०	०	१६४
६१	तुप्चे	४७७९	१४२९	०	०	०	०	०	०	५६
६२	उर्लेनी	६५४	३१६०	१३	०	११३	२७	०	०	९
	नुवाकोट	१६७१२७	१०६०३५	८३५४	३७२	८७४	८१७	२४९	२३०	३३६७
	प्रतिशत	५८.१५	३६.८९	२.९१	०.१३	०.३०	०.२८	०.०९	०.०८	१.१७

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

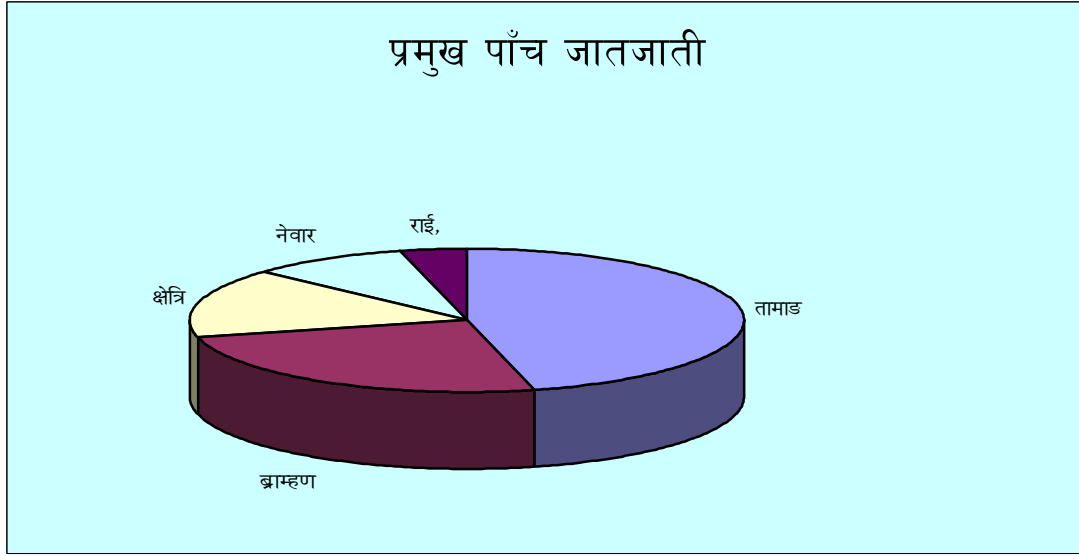
३.८ जातजाति सम्बन्धी विवरण

तालिका नं ३.८
जातजाति सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	जातजाति	जनसङ्ख्या	प्रतिशत	क्र.सं.	जातजाति	जनसङ्ख्या	प्रतिशत
१	तामाङ	१११०५२	६३.४९	२२	थारू	३०८	०.११
२	ब्राम्हण	५९५९५	३४.०७	२३	नुराड	२६६	०.०९
३	क्षेत्रि	३८३३९	२१.९२	२४	सुनुवार	१३१	०.०५
४	नेवार	२१८४९	७.६१	२५	तेलि	११५	०.०४
५	राई	९५२८	३.३२	२६	मारवाडी	८६	०.०३
६	कामि	८००२	२.७९	२७	कमर	६९	०.०२
७	गुरूड	७०६६	२.४६	२८	ब्राम्हण-तराइ	५१	०.०२
८	मगर	६७०५	२.३३	२९	कोइरी	४७	०.०२
९	सार्कि	४०५०	१.४१	३०	यादव	३५	०.०१
१०	दमाई/ढोली	३७४३	१.३०	३१	कायस्त	२६	०.०१
११	शोर्पा	३०१४	१.०५	३२	हजाम/ठाकुर	२६	०.०१
१२	अनुल्लेखित दलित	२५७०	०.८९	३३	माली	२५	०.०१
१३	सन्यासि	२१८९	०.७६	३४	दनुवार	२३	०.०१
१४	कुमाल	१८८४	०.६६	३५	कल्लवार	२१	०.०१
१५	अन्य अनुल्लेखित	१६७०	०.५८	३६	मल्लाह	१५	०.०१
१६	घर्ति/भुजेल	१२८०	०.४५	३७	बंगाली	१०	०.००३
१७	सोनार	१२३२	०.४३	३८	राजपुत	८	०.००३
१८	ठकुरी	९५१	०.३३	३९	लेप्चा	६	०.००२
१९	भोटे	४७०	०.१६	४०	धानुक	५	०.००२
२०	माभिफ	४०३	०.१४	४१	मुसहर	५	०.००२
२१	मुस्लिम	३६३	०.१३	४२	लिम्बु	५	०.००२

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

प्रमुख पाँच जातजाती

३.९ धर्म सम्वन्धी विवरण

३.७.१ धर्म सम्वन्धी सामान्य विवरण

तालिका नं. ३.८.१
धर्म सम्वन्धी विवरण

धर्म	हिन्दु	बौद्ध	इस्लाम	किराँत	अन्य
जनसङ्ख्या	175887	109366	383	100	1689
प्रतिशत	61.19	38.05	0.13	0.03	0.60

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग।

३.७.१ गा.वि.स./न.पा. अनुसार धर्म सम्वन्धी विवरण

तालिका नं. ३.८.१
गा.वि.स./न.पा. अनुसार धर्म सम्वन्धी विवरण

क्र.सं.	गा.वि.स./न.पा.	जम्मा	हिन्दु	बौद्ध	इस्लाम	किराँत	जैन	क्रिस्चियन	सिख	वहाई	अन्य
1	वागेश्वरी	५४४४	३४२९	१९५३	३	०	०	५५	०	०	४
2	वालकुमारी	२४४५	८७६	१५६२	०	०	१	४	०	०	२
3	वसुन्धेत	५५४	७५	४६६	०	०	०	१३	०	०	०
4	वेलकोट	७७७६	५००३	२७०७	२	०	०	०	०	२	६२
5	बेतिनी	४०३७	२४२	३७९३	१	०	०	०	०	०	१
6	भद्रटार	३९६१	३५८५	३७०	०	०	०	६	०	०	०
7	भाल्चे	३५१३	१४३	२९०१	०	०	६	४६३	०	०	०
8	विदुर न.पा.	२११९३	१९६०१	१२६४	२४३	०	०	७७	१	१	६
9	बुधसिङ	३५२३	३११२	४११	०	०	०	०	०	०	०
10	बुडताङ	२५९७	२२१	२३४४	१	०	०	१६	०	०	१५
11	चारघरे	५९७३	५५२१	४४४	०	८	०	०	०	०	०

क्र.सं.	गा.वि.स./न.पा.	जम्मा	हिन्दु	बौद्ध	इस्लाम	किराँत	जैन	क्रिस्चियन	सिख	वहाई	अन्य
12	चतुराले	३६१३	१९५८	१५९६	०	०	०	५	०	०	५४
13	चौघडा	५८९९	५६०१	२१७	०	७२	०	९	०	०	०
14	चाउथे	३५७४	२२२३	१३३९	१	११	०	०	०	०	०
15	छाप	२१९४	५७७	१६०९	०	०	०	८	०	०	०
16	दाडसिङ	३४०५	१०७७	२३२५	३	०	०	०	०	०	०
17	देउराली	४१४९	२५२	३७६१	१	०	०	१३५	०	०	०
18	दुइपिपल	७३२७	५९७२	१३५४	१	०	०	०	०	०	०
19	फिकुरी	३००२	१७०१	१२९९	०	०	०	०	०	०	२
20	गणेशस्थान	३८९८	३८४०	५८	०	०	०	०	०	०	०
21	गाउँखर्क	२९८२	१११	२८६५	०	०	०	६	०	०	०
22	गेर्खु	७३२७	५०६०	२२६२	०	०	०	५	०	०	०
23	घ्याङफेदी	२७८९	१३	२७७६	०	०	०	०	०	०	०
24	गोर्स्याङ	३८९०	१०८३	२८०६	०	०	०	०	०	०	१
25	जिलिङ	६४५३	५५०८	९४५	०	०	०	०	०	०	०
26	कविलास	४९२३	४२११	६९१	१९	०	०	१	०	०	१
27	ककनी	७६०४	१०६८	६४९०	३७	०	०	७	०	०	२
28	हल्देकालिका	३८६१	२४९२	१३६९	०	०	०	०	०	०	०
29	कल्याणपुर	६७६३	५२६९	१४२१	३	०	०	६८	०	०	२
30	काउले	३३२१	७०४	२६०५	०	०	०	१२	०	०	०
31	खड्ग भञ्ज्याङ	६६६५	५८६५	७८७	९	०	०	४	०	०	०
32	खरानितार	१७२३	१२३८	४८०	०	०	०	०	०	०	५
33	खानिगाउँ	५६७०	५०४४	६०१	११	०	०	०	०	०	१४
34	किमताङ	२२०४	१६०	१८०९	०	०	१	२३३	०	०	१
35	कुमरी	८२७८	६०२५	२२५२	०	०	०	०	०	०	१
36	लच्याङ	४१२५	३२९	३७९६	०	०	०	०	०	०	०
37	लिखु	२९९६	१२१४	१७८०	०	१	१	०	०	०	०
38	मदानपुर	९१८४	५७८३	३३९४	६	०	०	१	०	०	०
39	महाकाली	४०३६	२५०९	१५२७	०	०	०	०	०	०	०
40	मनकामना	३७४४	१५३०	२१९२	०	१	०	२०	१	०	०
41	नर्जामण्डप	५४११	२९४६	२४४६	१९	०	०	०	०	०	०
42	ओखरपौवा	७२७७	४६२५	२६४१	५	०	०	२	०	०	४
43	पञ्चकन्या	२८६८	१८३३	१०३५	०	०	०	०	०	०	०
44	रालुकादेवी	५२११	३१३२	२०७६	०	०	१	१	०	०	१
45	रातमाटे	३८१८	३१३१	६८७	०	०	०	०	०	०	०
46	राउतवेसी	३३०७	१०२२	२२८५	०	०	०	०	०	०	०
47	साल्मे	१९९८	४२	१९५५	०	०	०	१	०	०	०
48	सामरी	५६९०	२८५१	२८३३	२	०	०	३	१	०	०
49	समुन्द्रादेवी	३९६५	१४९५	२४७०	०	०	०	०	०	०	०
50	समुन्द्रटार	२०४६	९२४	१११६	०	५	०	१	०	०	०

क्र.सं.	गा.वि.स./न.पा.	जम्मा	हिन्दु	बौद्ध	इस्लाम	किराँत	जैन	क्रिस्चियन	सिख	वहाई	अन्य
51	शिखरवेसि	३५०४	१४३४	२०६५	०	०	०	१	०	०	४
52	सिक्रे	२०६८	१५३७	५२८	३	०	०	०	०	०	०
53	सुन्दरादेवी	२४६४	१७६१	७०१	०	१	०	०	०	०	१
54	सुनखानी	२९४७	१९१७	१०१६	०	०	०	१४	०	०	०
55	सूर्यमती	४०४७	३७३९	३०७	०	०	०	०	०	०	१
56	तलाख	३५२९	१०५७	२४७२	०	०	०	०	०	०	०
57	तारूका	५६४३	५०९७	५३७	९	०	०	०	०	०	०
58	थानापती	३३८४	२२३२	११५१	०	०	०	०	०	०	१
59	थानसिङ	७३२४	६६५१	६६७	०	१	०	४	०	०	१
60	थप्रेक	४०६९	१९०८	२१६१	०	०	०	०	०	०	०
61	तुप्चे	६२६४	४८६८	१०८०	४	०	०	३०६	६	०	०
62	उर्लेनी	३९७६	१४६०	२५१६	०	०	०	०	०	०	०
	नुवाकोट	२८७४२५	१७५८८७	१०९३६६	३८३	१००	१०	१४८१	९	३	१८६
	प्रतिशत	१००.००	६१.१९	३८.०५	०.१३	०.०३	०.००३	०.५६	०.००३	०.००१	०.०७

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

३.१० : जनसङ्ख्याको अनुमान (Population Projection) – वि.सं. २०५८-२०७८

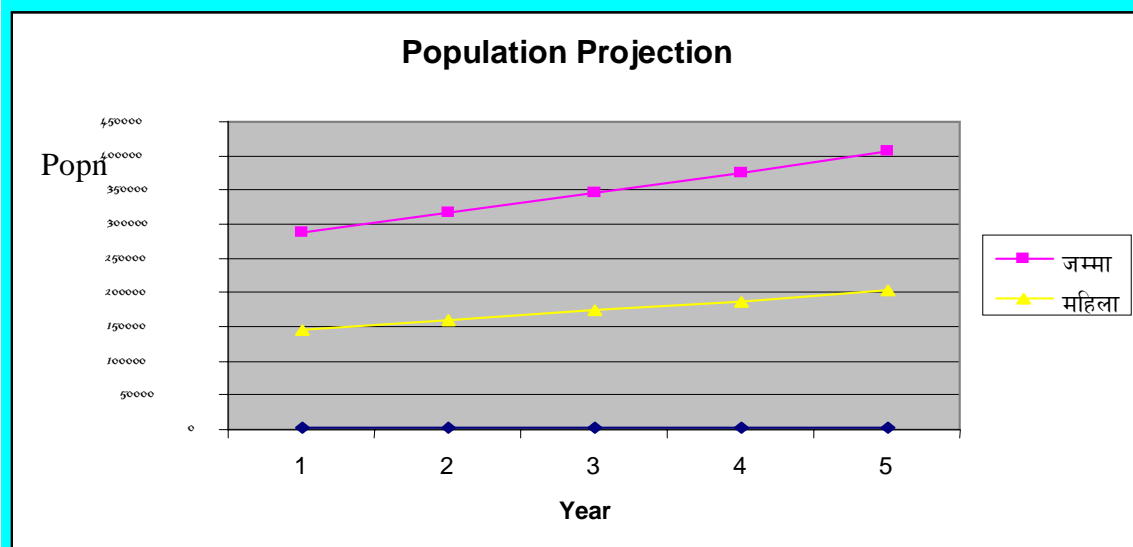
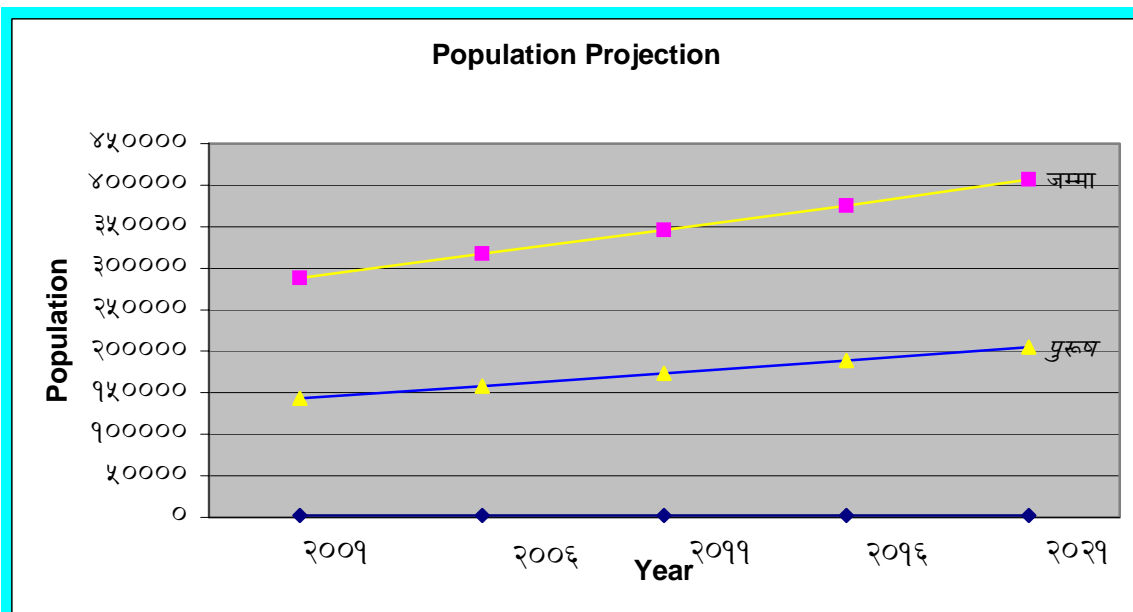
तालिका नं. ३.९

जनसङ्ख्याको अनुमान १९९९-२०२१

वर्ष	जम्मा	पुरुष	महिला
२००१	२८८४७८	१४२७३१	१४५७४७
२००६	३१७६३०	१५७८७७	१५९७५३
२०११	३४६२४९	१७२७७९	१७३४७०
२०१६	३७५६१२	१८८२३४	१८७३७८
२०२१	४०६७३१	२०४७१२	२०२०१९

श्रोत : POPULATION PROJECTION FOR NEPAL 2001 –2021, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

नोट: वि.सं. २०५८ सालको जनगणना अनुसार यस जिल्लाको जनसङ्ख्या वृद्धिदरलाई आधार मानेर केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागबाट Component Method प्रयोग गरी प्रक्षेपण गरिएको ।

नोट : जनसङ्ख्याको अनुमान सम्वन्धी चार्टमा महिला र पुरुषको सङ्ख्या लगभग बराबर रहेकोले रेखाहरू Overlap हुनजाने कारणले छुट्टाछुट्टै चार्ट निर्माण गरिएको हो ।

३.११ व्यक्तिगत घटना दर्ता

तालिका नं. ३.१०
व्यक्तिगत घटना दर्ता सम्वन्धी विवरण

वर्ष दर्ता (बि.स.)	जन्म			मृत्यू			विवाह	वसाईसराई			सम्वन्धी विच्छेद	जम्मा
	म.	पु.	जम्मा	म.	पु.	जम्मा		गएको	आएको	दर्ता		
२०५९	-	-	८५०६	-	-	१२५६	१७६६	-	-	३५६	-	११७७५
२०६०	४२९३	५८८३	८३७६	२८४	७७५	१०५९	१६४३	१२९७	६०८	४२४	-	११५०४
२०६१	१०७७	५६०२	९६७९	२४१	८४७	१०८८	१६४७	१०७९	४२५	३६८	३	१२७८५

श्रोत जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, नुवाकोट ।

खण्ड : ४
विकास र जीवनस्तर

गरिबी

जिल्लामा गरिबी, कुपोषण र पौष्टिक आहारको स्थिति

क्र.सं.	विवरण	मान %
1	गरिबी (Poverty)	
	गरिबीको स्थिति वा मात्रा (Poverty Incidence)	37.4
	गरिबीको विषमता (Poverty Gap)	10.9
	गरिबीको गहनता (Poverty Severity)	4.4
2	पौष्टिक आहार (Caloric Intake)	
	क्यालोरी उपभोग स्थिति (Caloric Intake Prevalence)	41.6
	क्यालोरी उपभोग बिसमता (Caloric Intake Gap)	8.2
	क्यालोरी उपभोग गहनता (Caloric Intake Severity)	2.5
3	कुपोषण (Malnutrition)	
	पुङ्कोपन (Stunting)	54.9
	अति पुङ्कोपन (Sever Stunting)	23.5
	अल्पवजन (Underweight)	42.4
	अति अल्पवजन (Sever Underweight)	12.5
	दुव्लोपन (Wasting)	5.1
	अति दुव्लोपन (Sever Wasting)	0.4

श्रोत : Small Area Estimation of Poverty, Caloric Intake and Malnutrition in Nepal, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

१.१.२ इलाका अनुसार गरिबीको रेखामुनिको जनसंख्या

:

इलाका अनुसार गरिबीको रेखामुनिको जनसंख्या

इलाका नं	जनसंख्या	गरिबीको स्थिति (Poverty Incidence) (प्रतिशत)	गरिबीको विषमता (Poverty Gap) (प्रतिशत)	गरिबीको गहनता (Poverty Severity) (प्रतिशत)
1	14823	50.4	15.7	6.7
2	21233	32.8	9.8	4.1
3	31686	38.8	10.8	4.3
4	33652	37.7	10.5	4.2
5	16461	43.2	12.8	5.3
6	19753	36.4	9.4	3.5
7	14038	40.9	11.5	4.6
8	22646	21.8	5.8	2.3
9	26427	26.4	7.2	2.8
10	20907	42.2	13.1	5.6
11	15821	45.0	13.6	5.7
12	15670	48.2	15.5	6.7
13	13115	53.5	16.3	6.7
विदुर	21193	14.3	3.6	1.4

श्रोत : Small Area Estimation of Poverty, Caloric Intake and Malnutrition in Nepal, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

४.१ प्रमुख सूचकाङ्कहरू (Principal Indices) :-

तालिका नं ४.१
प्रमुख सूचकाङ्कहरू

क्र.सं.	विवरण	मान	कैफियत
१	मानव विकास सूचकाङ्क (Human Development Index)	०.४६३	सन् २००३ मा
२	मानव गरिबी सूचकाङ्क (Human Poverty Index)	६१.३	
३	समग्र विकास सूचकाङ्क (Overall Composite Index)	०.४७७	
४	आम्दानी सूचकाङ्क (Income Index)	०.४०२	
५	औषत आयु सूचकाङ्क (Life Expectancy Index)	०.६४३	
१७.	प्रति व्यक्ति कुल गार्हस्त उत्पादन (GDP Per Capita-PPP)*	US \$ १२३७	

श्रोत : DISTRICTS OF NEPAL , INDICATORS OF DEVELOPMENT, 2003, ICIMOD र केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

नोट: सूचकांक यस्तो तथ्याङ्किय विधी हो जसले कुनै एक आधार समय वा बर्षको तुलनामा अर्को आधार समय वा बर्षमा कुनै चरमूल्यमा कति परिवर्तन भएको छ भन्ने तथ्यको प्रतिशत मूल्य देखाउँछ ।

४.२. समग्र विकास सूचकाङ्कमा जिल्लाको स्तर (Rank of District According to the Various Indices of Overall Development) :-

तालिका नं ४.२
समग्र विकास सूचकाङ्कमा जिल्लाको स्तर

१	समग्र विकास सूचकाङ्कमा जिल्लाको स्तर (Overall Development Index))	३६ औं	प्रथम- काठमाडौं अन्तिम- मुगु
२	गरिबी तथा भोकमरी सूचकाङ्कमा जिल्लाको स्तर (Rank According to the Poverty and Deprivation Index)	२९ औं	प्रथम- भ्वापा अन्तिम- मुगु
३	सामाजिक-आर्थिक र भौतिक पूर्वाधार विकास सूचकाङ्कमा जिल्लाको स्तर (Rank According to the Socio-economic and Infrastructural Development Index)	३२ औं	प्रथम- काठमाडौं अन्तिम- अछाम
४	महिला सशक्तिकरण सूचकाङ्कमा जिल्लाको स्तर (Rank According to the Women Empowerment Index)	३८ औं	प्रथम- स्याङ्जा अन्तिम- मुगु

श्रोत : DISTRICTS OF NEPAL , INDICATORS OF DEVELOPMENT, 2003, ICIMOD र केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

४.३. सामाजिक-आर्थिक र भौतिक पूर्वाधार विकास सूचकाङ्क (Socio-economic and Infrastructural Development Index) :

तालिका नं ४.३

सामाजिक-आर्थिक र भौतिक पूर्वाधार विकास सूचकाङ्कसँग सम्बन्धित विभिन्न सूचकाङ्कहरूमा जिल्लाको स्तर

क्र.सं.	विवरण	मान	कैफियत
१	स्वास्थ्य र विकास सूचकाङ्क (Health and Development Index)	२७ औं	-
२	परिवार नियोजनका साधन प्रयोगकर्ता दर (Contraceptive Prevalence Rate)	२९ औं	३६.७४ प्रतिशत
३	खानेपानी पुगेको जनसङ्ख्या (Drinking Water Coverage)	२३ औं	८५.९३ प्रतिशत
४	सुधारिएको शौचालय सुविधा (Improved Toilet Facility)	३२ औं	४८.२० प्रतिशत
५	प्राथमिक क्षेत्र विकास सूचकाङ्क (Primary Sector Development Index)	५२ औं	-
६	कृषि ऋण लिने जनसङ्ख्या (Agricultural Credit Coverage)	३४ औं	८.१५ प्रतिशत
७	लैंगिक विभेद सूचकाङ्क (Gender Discrimination Index)	३६ औं	-
८	साक्षरतामा प्रौढ लैंगिक असन्तुलन अनुपात (Adult Gender Imbalance Ratio in Literacy Status)	३६ औं	०.५१ प्रतिशत (देशको कुल अंशमा)
९	शैक्षिक रूपमा वञ्चित जनसङ्ख्या प्रतिशत (Percentage of Educationally Disadvantaged Population)	२६ औं	०.४८ प्रतिशत (देशको कुल अंशमा)
१०	पूर्वाधार विकास सूचकाङ्क (Infrastructure Development Index)	१० औं	-
११	सडक घनत्व (Road density)	१७ औं	२१.२३ कि.मि./व. कि.मि.
१२	बैंक घनत्व (Bank density)	२४ औं	०.२२ प्रति हजार जना
१३	स्वास्थ्य संस्था घनत्व (Health Institution density)	१३ औं	३.७३ प्रति हजार जना
१४	हुलाक कार्यालय घनत्व (Post Office density)	१३ औं	३.५२ प्रति हजार जना
१५	प्रति व्यक्ति साधारण खर्च (Per Capita Regular Expenditure)	४३ औं	९८० रुपैया
१६	प्रति व्यक्ति विकास खर्च (Per Capita Development Expenditure)	४८ औं	६६१ रुपैया

श्रोत : DISTRICTS OF NEPAL , INDICATORS OF DEVELOPMENT, 2003, ICIMOD र केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

* Nepal Human Development Report 2004, UNDP

Note: 1) Per Capita Expenditure = Total population/Total amount of expenditure.

1) Density = Total Area/Total Objects under consideration expressed in their standard measurement unit.

४.४. गरिवी तथा भोकमरी सूचकाङ्क (Poverty and Deprivation Index) :

तालिका नं ४.४

गरिवी तथा भोकमरी सूचकाङ्कसँग सम्बन्धित विभिन्न सूचकाङ्कहरूमा जिल्लाको स्तर

क्र.सं.	विवरण	स्तर(Rank)	मान (Data Value)
---------	-------	------------	------------------

१	सिमान्त कृषक परिवार प्रतिशत (Percentage of Marginal Land Households)	६२ औं	३४.५६ प्रतिशत
२	प्रति व्यक्ति खाद्यान्न उत्पादन (Per Capita Food Production)	२० औं	३८१२ किलो क्यालोरी
३	बाल भोकमरी सूचकाङ्क (Child Deprivation Index)	४१ औं	-
४	बाल निरक्षरता दर (Child Illiteracy Rate)	३४ औं	१७.७८ प्रतिशत
५	बाल आर्थिक सक्रियता दर (Child Economic Activity Rate)	५० औं	२३.८६ प्रतिशत
६	बाल विवाह अनुपात (Proportion of Child Marriage)	५२ औं	०.९९ प्रतिशत (देशको कुल अंशमा)
७	लैंगिक विभेद सूचकाङ्क (Gender Discrimination Index)	३६ औं	-
८	साक्षरतामा प्रौढ लैंगिक असन्तुलन अनुपात (Adult Gender Imbalance Ratio in Literacy Status)	३६ औं	०.५१ प्रतिशत (देशको कुल अंशमा)
९	शैक्षिक रूपमा वञ्चित जनसङ्ख्या प्रतिशत (Percentage of Educationally Disadvantaged Population)	२६ औं	०.४८ प्रतिशत (देशको कुल अंशमा)

श्रोत : DISTRICTS OF NEPAL , INDICATORS OF DEVELOPMENT, 2003, ICIMOD र केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

खण्ड: ५ आर्थिक सक्रियता र रोजगारी

५.१ आर्थिक सक्रियता दर (Activity Rate) र रोजगारी दर

५.१.१. आर्थिक सक्रियता, रोजगारी दर र घरेलु कामदार

तालिका नं. ५.१

आर्थिक सक्रियता, रोजगारी दर र घरेलु कामदार

सि.नं.	विवरण	एकाइ	मान
१.	आर्थिकरूपले सक्रिय जम्मा जनसङ्ख्या	प्रतिशत	६३.५९
१.१	आर्थिकरूपले सक्रिय पुरुष	प्रतिशत	६९.६५
१.२	आर्थिकरूपले सक्रिय महिला	प्रतिशत	५७.६८
२	कुल रोजगारी दर (Total Employment Rate)	प्रतिशत	५७.४५
२.१	पुरुष रोजगारी दर (Male Employment Rate)	प्रतिशत	६३.६३
२.२	महिला रोजगारी दर (Female Employment Rate)	प्रतिशत	५१.४२
३	कुल घरेलु कामदार (Domestic Worker)	सङ्ख्या	१३५
३.१	पुरुष घरेलु कामदार (Male Domestic Worker)	सङ्ख्या	१६
३.२	महिला घरेलु कामदार (Female Domestic Worker)	सङ्ख्या	३१
३.३	१४ वर्षमूनीका घरेलु कामदार (Child Domestic Worker)	प्रतिशत	२७.४१
३.४	१५-४४ वर्षका घरेलु कामदार (Young Domestic Worker)	प्रतिशत	४१.७३
३.५	४५ वर्ष माथिका घरेलु कामदार (Adult Domestic Worker)	प्रतिशत	२२.१६

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

नोट : ^Nआर्थिकरूपले सक्रिय जनसङ्ख्या र रोजगारी सम्बन्धी सम्पूर्ण विवरणहरू १० वर्ष वा सोभन्दा माथिल्लो उमेर समूहको जनसङ्ख्याको मात्र लिइने अन्तर्राष्ट्रिय प्रचलन अनुसार गणना गरिएका हुन् । आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसङ्ख्या रोजगार र बेरोजगार दुवै हुन सक्छन् । रोजगारी दर आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसङ्ख्या मध्येवाट मात्र गणना गरिन्छ ।

५.२. उमेर र लिङ्ग अनुसार आर्थिक क्रियाकलापमा सक्रियता दर

तालिका नं. ५.३

उमेर र लिङ्ग अनुसार आर्थिक सक्रियता दर (Economic Activity Rate)

क्र.सं	उमेर समूह	पुरुष सक्रियता दर	महिला सक्रियता दर	सक्रियता दर (दुवैको)
१	१०-१४ वर्ष	२१.८५	२५.८८	२३.८६
२	१५-१९ वर्ष	४७.४९	५२.८६	५०.२६
३	२०-२४ वर्ष	८१.६६	६९.०३	७५.००
४	२५-२९ वर्ष	९३.५४	७४.९२	८३.४९
५	३०-३४ वर्ष	९५.३३	७४.२७	८४.६१
६	३५-३९ वर्ष	९५.९०	७३.७५	८४.८७
७	४०-४४ वर्ष	९६.५५	७३.२८	८४.८९
८	४५-४९ वर्ष	९५.२२	७४.८२	८५.४३
क्र.सं	उमेर समूह	पुरुष सक्रियता दर	महिला सक्रियता दर	सक्रियता दर (दुवैको)
९	५०-५४ वर्ष	९४.८६	७०.९३	८३.०४
१०	५५-५९ वर्ष	९१.०१	६५.९३	७९.१७
११	६०+ वर्ष	६८.२०	४३.१८	५५.७८

	जम्मा (१०+)	६९.६५	५७.६८	६३.५९
--	-------------	-------	-------	-------

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८ को आधारमा शाखा तथ्याङ्क कार्यालयबाट विश्लेषित ।

५.३ : पेशा अनुसार रोजगारीको विवरण

तालिका नं. ५.४
पेशा अनुसार रोजगारीको विवरण

पेशा	रोजगार पुरुष	%	रोजगार महिला	%	जम्मा	%
कानूनविद, उच्च पदस्थ कर्मचारी र व्यवस्थापकहरू	२६७	०.३	३२	०.०	२९९	०.२
उच्च ज्ञानयुक्त पेशाकर्मिहरू (Professionals)	२१५५	३.१	४८९	०.८	२६४४	२.१
प्राविधिक तथा सम्बन्धित पेशाकर्मिहरू	१५५९	२.३	२११	०.३	१७७०	१.४
क्लर्क वा कार्यालय सहायकहरू	२३९७	३.५	२७८	०.५	२६७५	२.१
सेवाकर्मि र बजार तथा पसल कामदार	५८०९	८.५	२६७५	४.७	८४८४	६.८
सिपालु र अर्ध सिपालु कृषि तथा मत्स्य कामदार	४३०५८	६३.५	४२२७४	७५.३	८५३३२	६८.९
कला र सम्बन्धित व्यापारिक कामदारहरू	५७१८	८.४	५९१७	१०.५	११६३५	९.४
संयन्त्र र मेशिन सञ्चालक र जडानकर्ताहरू	१३०९	१.९	११०	०.२	१४१९	१.१
प्रारम्भिक पेशाकर्मिहरू (Elementary Occupations)	५४२५	८.०	४०८५	७.२	९५१०	७.६
उल्लेख नभएको	३४	०.१	३७	०.१	७१	०.१
सबै पेशा	६७७३१	१००	५६१०८	१००	१२३८३९	१००

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८ को आधारमा शाखा तथ्याङ्क कार्यालयबाट विश्लेषित ।

५.४: क्षेत्र अनुसार (by industry) रोजगारीको स्थिति

तालिका नं. ५.५
क्षेत्र अनुसार (by industry) रोजगारीको स्थिति

क्षेत्र (industry)	रोजगार पुरुष	%	रोजगार महिला	%	जम्मा	%
कृषि तथा वन	४४९८९	६६.४	४३७०४	७७.९	८८६९३	७१.६
मत्स्य	५५	०.१	०	०.०	५५	०.०
खानि तथा उत्खनन	२०५	०.३	१३९	०.२	३४४	०.३
उद्योग	४१५४	६.१	५८०७	१०.४	९९६१	८.०
विद्युत, ग्याँस र पानी आपूर्ति	१७२०	२.५	१५४३	२.८	३२६३	२.६
निर्माण	२४५१	३.६	४३५	०.८	२८८६	२.३
थोक तथा खुद्रा व्यापार	४३९३	६.५	२५२७	४.५	६९२०	५.६
होटेल र रेष्टुरा	६१५	०.९	४८७	०.९	११०२	०.९
यातायात, गोदाम र सञ्चा	१४९२	२.२	३१	०.१	१५२३	१.२
वित्तीय मध्यस्थता	४५३	०.७	५०	०.१	५०३	०.४
घरजग्गा, भाडा र व्यावसायिक क्रियाकलाप	१३३	०.२	१६	०.०	१४९	०.१
सार्वजनिक प्रशासन र सामाजिक सुरक्षा	२९०८	४.३	२५७	०.५	३१६५	२.६
शिक्षा	२२४१	३.३	५८५	१.०	२८२६	२.३
स्वास्थ्य र सामाजिक सेवा	५०८	०.७	२०२	०.४	७१०	०.६
क्षेत्र (industry)	रोजगार पुरुष	%	रोजगार महिला	%	जम्मा	%
अन्य सामुदायिक सामाजिक र व्यक्तिगत से	७५२	१.१	५१	०.१	८०३	०.६
रोजगार प्रदायक निजी परिवार	२६६	०.४	१४७	०.३	४१३	०.३
सिमा विहिन सँगठन र निकायहरू	३४१	०.५	२६	०.०	३६७	०.३

उल्लेख नभएको	५८	०.१	९८	०.२	१५६	०.१
सबै क्षेत्र (All Industry)	६७७३४	१००	५६१०५	१००	१२३८३९	१००

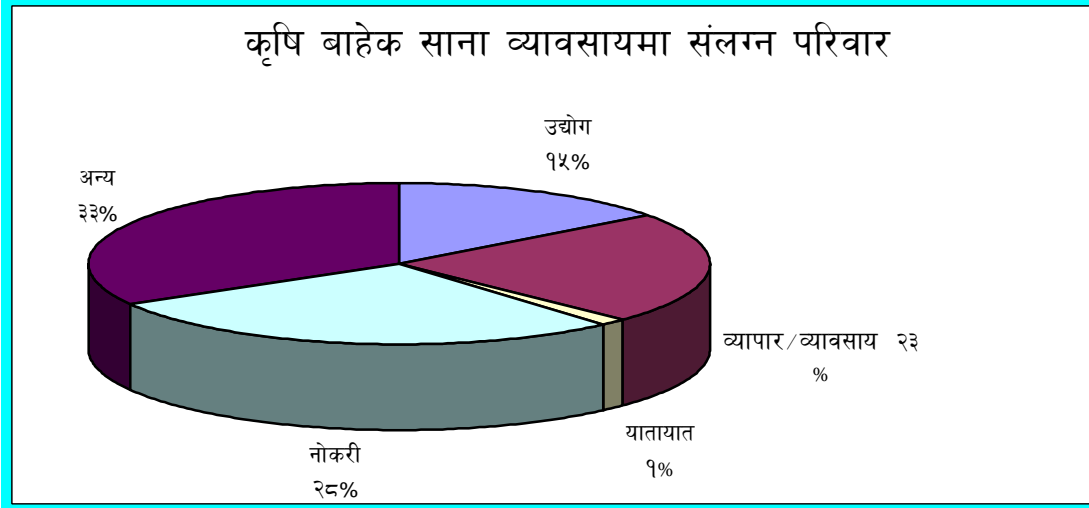
श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८ को आधारमा शाखा तथ्याङ्क कार्यालयबाट विश्लेषित ।

५.५ अनौपचारिक क्षेत्र (informal sector activities) सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. ५.६

कृषि बाहेकका साना व्यावसाय सम्बन्धी क्रियाकलापमा संलग्न परिवार

क्र.सं.	व्यावसाय सम्बन्धी क्रियाकलाप (Types of Activity)	संलग्न परिवारसङ्ख्या	प्रतिशत
१	उद्योग (Manufacturing)	१३१८	१४.६५
२	व्यापार/व्यावसाय (Trade/Business)	२०३५	२२.६२
३	यातायात (Transport)	११०	१.२२
४	नोकरी (Service)	२५४३	२८.२६
५	अन्य Others)	२९९१	३३.२४
	जम्मा	८९९७	१००.००

५.६ औषत ज्याला दर

तालिका नं. ५.२

औषत ज्याला दर

क्र.सं.	विवरण	एकाई	रकम
१	औषत ज्याला - (कृषि)	रूपैया/दिन	७५/-
१.१	औषत ज्याला - पुरुष (कृषि)	रूपैया/दिन	१००/-
१.२	औषत ज्याला - महिला (कृषि)	रूपैया/दिन	५०/-
२	औषत ज्याला - (गैर कृषि)	रूपैया/दिन	१५०/-
२.१	औषत ज्याला - पुरुष (गैर कृषि)	रूपैया/दिन	१७५/-
२.२	औषत ज्याला - महिला (गैरकृषि)	रूपैया/दिन	१२०/-

श्रोत : प्राथमिक तथ्याङ्क, शाखा तथ्याङ्क कार्यालय, नुवाकोट

खण्ड : ६
भौतिक पूर्वाधार

६.१ शैक्षिक संस्था

तालिका नं. ६.१
शैक्षिक संस्था सम्वन्धी विवरण (आ.व. २०६१/६२ सम्म)

क्र.सं.	शैक्षिक तह	सामुदायिक	संस्थागत	समुदायमा हस्तान्तरित	जम्मा
१	पूर्व प्राथमिक	८८	०	०	८८
२	प्राथमिक	३२१	२३	३५	३८१
३	निम्न-माध्यमिक	४२	४	२	४८
४	माध्यमिक	५१	१	०	६६
५	उच्च-माध्यमिक	६	०	०	६
६.	क्याम्पस	२	०	०	२
७	व्यावसायिक तालिम केन्द्र	५	०	०	५

श्रोत : जिल्ला शिक्षा कार्यालय नुवाकोट ।

६.१.१ शैक्षिक संस्थाहरूको अवस्थिती र विद्यार्थी तथा शिक्षक सङ्ख्या

तालिका नं. ६.१
स्रोतकेन्द्रगत शैक्षिक संस्था सम्वन्धी विवरण (आ.व. २०६१/६२ सम्म)

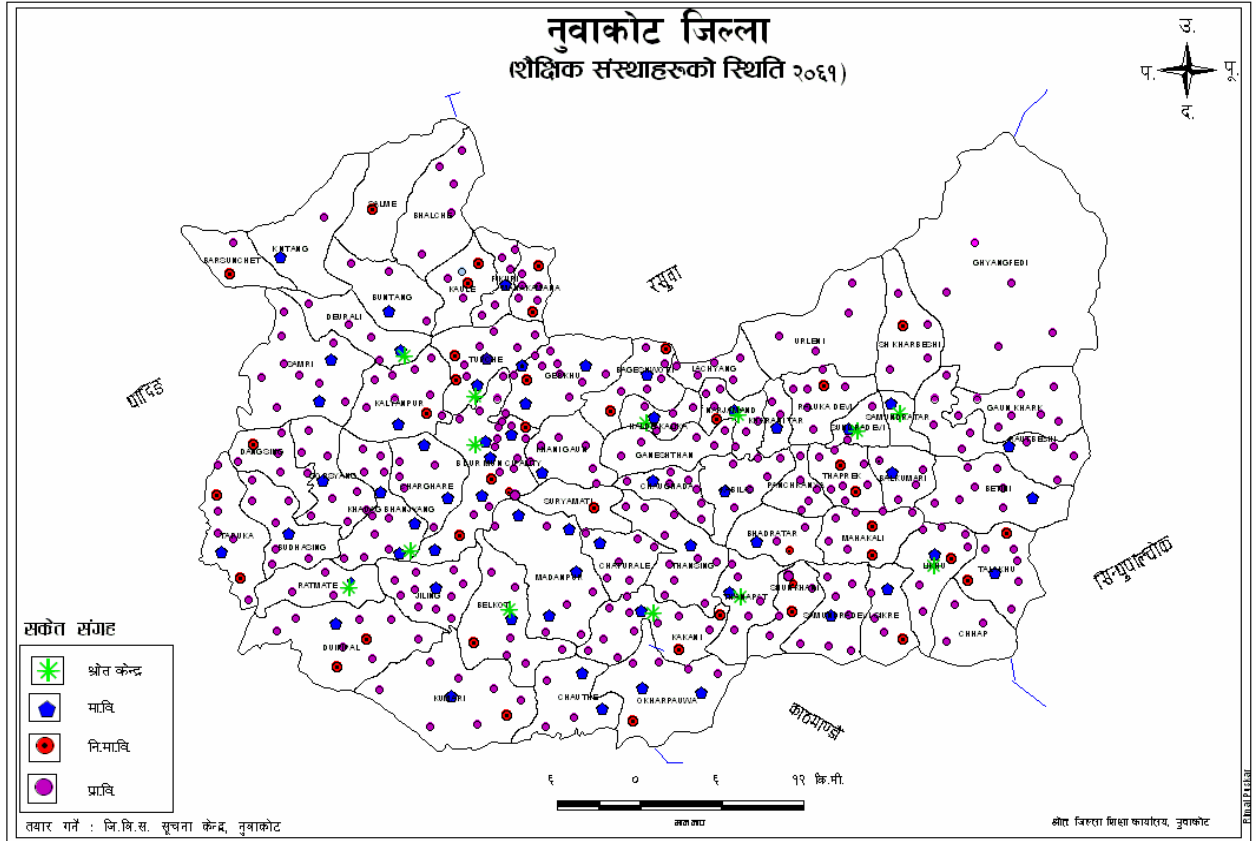
क्रम सङ्ख्या	स्रोत केन्द्र	बिधालयको सङ्ख्या						बिद्यार्थी सङ्ख्या						शिक्षक सङ्ख्या			
		पूर्व प्रा. वि	प्रा. बि	नि. मा. वि	मा. वि	उ. मा. वि	जम्मा	पूर्व प्रा. वि	प्रा. बि	नि. मा. वि	मा. वि	जम्मा	प्रा. बि	नि. मा. वि	मा. वि	जम्मा	
१	दुइपिपल	४	२१	२	३	०	३०	१५	३९५८	७६२	३२५	५०६०	७९	११	७	९७	
	दुइपिपल	१	८	१	१	०	११	०	१८३०	३४१	७७	२२४८	३४	४	२	०	
	जिल्लिड	१	१०	०	१	०	१२	१५	१२९९	२१४	८८	१६९६	२७	४	२	०	
	रातमाटे	२	३	१	१	०	७	०	८२९	२०७	१६०	११९६	१८	३	३	०	
२	चाउथे	०	२२	३	५	०	३०	०	३३७४	८६८	३५५	४५९७	८३	२१	९	११३	
	कुमारी	०	९	२	१	०	१२	०	१४४४	४४४	१९४	२०८२	२९	६	६	०	
	चाउथे	०	८	०	२	०	१०	०	८०२	२२९	१०२	११३३	२७	८	१	०	
	ओखरपौवा	०	५	१	२	०	८	०	११२८	१९५	५९	१३८२	२७	७	२	०	
३	मदानपुर	०	२२	३	५	०	३०	२०७	४६९३	१११८	४२८	६४४६	१२२	२३	०	२२	
	बेलकुट	०	८	१	२	०	११	४६	१६६६	५३१	१८१	२४२४	५०	९	३	०	
	मदानपुर	०	८	१	३	०	१२	१२९	२२२७	५४३	२४७	३१४६	५२	१२	११	०	
	सुर्यमती	०	६	१	०	०	७	३२	८००	४४	०	८७६	२०	२	०	०	
४	लामागाड	०	२७	२	३	०	३२	१५९	४०३१	९७१	४३२	५५९३	१०५	१६	१४	०	
	ककनी	०	११	२	१	०	१४	८७	१६४५	४४०	१५०	२३२२	४७	९	५	०	
	थानसिग	०	१०	०	१	०	११	२३	१६०४	३८२	१८९	२१९८	३९	४	५	०	
	चतुराले	०	६	०	१	०	७	४९	७८२	१४९	९३	१०७३	१९	३	४	०	

क्रम सङ्ख्या	स्रोत केन्द्र	बिधालयको सङ्ख्या						बिद्यार्थी सङ्ख्या						शिक्षक सङ्ख्या			
		पूर्व प्रा. वि	प्रा. बि	नि. मा. वि	मा. वि	उ. मा. वि	जम्मा	पूर्व प्रा. वि	प्रा. बि	नि. मा. वि	मा. वि	जम्मा	प्रा. बि	नि. मा. वि	मा. वि	जम्मा	

५	सुनखानी	०	२०	४	३	०	२७	७३२	२८५३	१०७५	५२१	५१८१	९१	१५	१४	०
	भदुटार	०	४	२	१	०	७	३४३	८३२	४२५	२०६	१८०६	२९	४	५	०
	समुन्द्रादेवी	०	७	०	१	०	८	१५६	६६६	१३६	८३	१०४१	२०	४	२	०
	सुनखानी	०	४	२	०	०	६	०	७२२	१८५	०	९०७	२२	३	०	०
	थानापाथी	०	५	०	१	०	६	२३३	६३३	३२९	२३२	१४२७	२०	४	७	०
६	लिखु	०	२३	६	३	०	३२	१८३	२५९१	५५८	१९०	३५२२	९२	१९	१२	०
	छाप	०	३	०	०	०	३	५१	३३८	०	०	३८९	९	०	०	०
	लिखु	०	६	१	१	०	८	३५	५०७	१३२	५१	७२५	१७	६	५	०
	महाकाली	०	६	२	०	०	८	३८	७३५	९०	०	८६३	२१	४	०	०
	सिक्रे	०	३	१	१	०	५	२२	३९२	१३७	७८	६२९	१५	५	५	०
	तलाखु	०	५	२	१	०	८	३७	६१९	१९९	६१	९१६	३०	४	२	०
७	शिखरबेसी	०	११	१	०	०	१२	१६	६९५	४३	०	७५४	२०	३	०	११
	ध्यानफेदी	०	६	०	०	०	६	०	२५८	०	०	२५८	७	०	०	०
	शिखरबेसी	०	५	१	०	०	६	१६	४३७	४३	०	४९६	१३	३	०	०
८	राउतबेसी	०	२५	०	२	०	२७	०	१८४९	६६	५६	१९७१	६२	८	३	०
	राउतबेसी	०	९	०	१	०	१०	०	६३१	५४	२४	७०९	२०	४	२	०
	बेतीनि	०	८	०	१	०	९	०	६८६	१२	३२	७३०	२२	४	१	०
	गाउखर्क	०	८	०	०	०	८	०	५३२	०	०	५३२	२०	०	०	०
९	थप्रेक	०	२४	४	३	०	३१	०	३१७५	८२७	३३३	४३३५	८२	०	२४	४
	समुन्द्राटार	०	४	०	१	०	५	०	४७१	१८६	९८	७५५	१५	०	५	०
	बालकुमारी	०	५	०	१	०	६	०	५५९	१२३	६९	७५१	१५	०	२	०
	थाप्रेक	०	६	२	०	०	८	०	९१६	२१६	०	११३२	२२	१	०	०
	पन्चकन्या	०	५	२	०	०	७	०	५९९	९४	०	६९३	१५	०	०	०
	सुर्यदेभी	०	४	०	१	०	५	०	६३०	२०८	१६६	१००४	१५	०	५	०
१०	नर्जाण्डप	०	२४	४	३	०	३१	०	३००६	७९२	३७१	४१६९	७६	१	१३	०
	खरानिटार	०	३	१	१	०	५	०	३९३	३३१	२४६	९७०	११	१	८	०
	लच्यान	०	६	०	०	०	६	०	५३५	०	०	५३५	१४	०	०	०
	नर्जा	०	६	२	२	०	१०	०	९२१	३०२	१२५	१३४८	२४	०	५	०
	रालुका	०	५	१	०	०	६	०	७८९	१५९	०	९४८	१७	०	०	०
	उर्लेनी	०	४	०	०	०	४	०	३६८	०	०	३६८	१०	०	०	०
११	हल्दे	११	२४	१	३	०	३९	७९२	३११२	८८९	३५३	५१४६	८९	०	९	९८
	चउघडा	५	८	०	१	०	१४	३१६	८२४	४५८	२०१	१७९९	३०	०	७	०
	गनेशथानन	२	६	०	०	०	८	१९१	५४४	०	०	७३५	१५	०	०	०
	कबिलास	३	६	०	१	०	१०	२०४	८८९	१९१	८१	१३६५	२४	०	१	०
	हल्देकालिका	१	४	१	१	०	७	८१	८५५	२४०	७१	१२४७	२०	०	१	०
१२	गेखु	०	२६	८	५	०	३९	०	३८०१	१०८३	४७१	५३५५	१११	०	१९	०
	गेखु	०	११	४	३	०	१८	०	१५८८	३००	१४७	२०३५	५६	०	१०	०
	खानीगाउ	०	७	१	१	०	९	०	९१९	२४५	१३७	१३०१	२५	०	३	०
	बागेश्वरी	०	८	३	१	०	१२	०	१२९४	५३८	१८७	२०१९	३०	०	६	०

स्रेत केन्द्र	विधालयको संख्या	विधार्थी सङ्ख्या	शिक्षक संख्या
---------------	-----------------	------------------	---------------

		पुर्व प्रा. वि. बि	प्रा. बि	नि. मा. बि	मा. बि	उ. मा. बि	जम्मा	पुर्व प्रा. वि	प्रा. बि	नि. मा. बि	मा. बि	जम्मा	प्रा. बि	नि. मा. बि	मा. बि	जम्मा
१३	त्रिसुली	०	२२	५	८	२	३७	८५५	३९०२	२०१५	११२३	७८९५	१७५	४६	४३	०
	बिदुर न पा	०	२२	५	८	२	३७	८५५	३९०२	२०१५	११२३	७८९५	१७५	४६	४३	०
१४	चारघरे	०	२३	२	४	१	३०	१७०	४१०२	१३५९	५२०	६१५१	९२	०	२३	२
	चारघरे	०	५	०	२	०	७	०	११२६	२७६	९६	१४९८	२०	७	२	०
	खडगभञ्ज्याङ	०	१०	१	१	१	१३	४१	१४३६	६६२	३२२	२४६१	४०	१९	८	०
	कल्यानपुर	०	८	१	१	०	१०	१२९	१५४०	४२१	१०२	२१९२	३२	५	१	०

कम सङ्ख्या	क्षेत्र केन्द्र	विधालयको संख्या					विद्यार्थी सङ्ख्या					शिक्षक सङ्ख्या				
		पुर्व प्रा. वि. बि	प्रा. बि	नि. मा. बि	मा. बि	उ. मा. बि	जम्मा	पुर्व प्रा. वि	प्रा. बि	नि. मा. बि	मा. बि	जम्मा	प्रा. बि	नि. मा. बि	मा. बि	जम्मा
१५	बुधासिङ	१	२५	३	३	०	३२	०	३८४०	९४३	२५९	५०४२	९९	१५	१	२५
	बुधासिध	१	७	०	१	०	९	०	७६५	१२५	३५	९२५	२६	३	१	०
	तारूका	०	५	२	१	०	८	०	१३७५	४६९	१२९	१९७३	३१	५	५	०
	थानसिध	०	५	१	०	०	६	०	८१७	१५८	०	९७५	१६	२	१	०
	गारस्यान	०	८	०	१	०	९	०	८८३	१९१	९५	११६९	२६	५	०	०

क्रम सङ्ख्या	स्रोत केन्द्र	बिधालयको संख्या						बिद्यार्थी सङ्ख्या					शिक्षक संख्या				
		पुर्व प्रा.वी.बि	प्रा.बी	मि.मा.बी	मा.बी	उ.मा.बी	जम्मा	पुर्व प्रा.बी	प्रा.बी	मि.मा.बी	मा.बी	जम्मा	प्रा.बी	मि.मा.बी	मा.बी	जम्मा	
१६	सामरी	०	१५	३	५	०	२३	०	३७८२	१०७८	३८०	५२४०	७७	२२	१७	०	
	सामरी	०	८	०	२	०	१०	०	१६७३	३३६	१५२	२१६१	३३	७	८	४८	
	साल्मे	०	०	१	०	०	१	०	२८१	८०	०	३६१	५	३	०	८	
	बसुनचेत	०	१	१	०	०	२	०	१६५	५६	०	२२१	९	४	०	५६	
	किमतान	०	०	०	१	०	१	०	३४३	११९	३६	४९८	७	२	१	१०	
	बुनतान	०	३	०	१	०	४	०	४५९	१६०	३८	६५७	९	२	३	१४	
	देउराली	०	३	१	१	०	५	०	८६१	३२७	१५४	१३४२	१४	४	५	२४	
१७	फिकुरी	१६	२५	७	३	०	५१	८९३	४०७०	१२८९	३९८	६६५०	१३०	१९	१६	१६	
	फिकुरी	५	६	०	१	०	१२	१७२	६९७	२४९	१६३	१२८१	२२	३	५	३०	
	काउले	३	३	२	०	०	८	१९८	८१६	३०२	०	१३१६	२०	४	०	२४	
	मनकामना	३	६	२	०	०	११	२०४	७१५	१८८	०	११०७	२७	१	०	५४	
	तुप्चे	५	५	३	२	०	१५	३१९	१२८१	५५०	२३५	२३८५	५३	११	११	७५	
	भाल्चे	०	५	०	०	०	५	०	५६१	०	०	५६१	८	०	०	८	

श्रोत : जिल्ला शिक्षा कार्यालय, नुवाकोट ।

६.२ सडक यातायात

तालिका नं. ६.२

सडक यातायात सम्बन्धी विवरण (आ.व. २०६०/६१ सम्म)

क्र.सं.	विवरण	एकाइ	मान	कैफियत
१.	सडक यातायातको पहुँच पुगेका गा.वि.स./न.पा. को सङ्ख्या	सङ्ख्या	३७	
२.	सडक लम्वाई	कि.मि.	४६८.५७	
	क. कालोपत्रे	कि.मि.	६८	
	ख. खण्डास्मिथ	कि.मि.	२४	
	ग. कच्ची सडक	कि.मि.	३७६.५७	

श्रोत : जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, नुवाकोट ।

६.३ विद्युत र उर्जा

तालिका नं. ६.३

विद्युत र वैकल्पिक उर्जा सम्बन्धी विवरण (आ.व. २०६१/६२ सम्म)

क्र.सं.	विवरण	एकाइ	मान	कैफियत
१.	विद्युत लाभान्वित परिवार	प्रतिशत	३२	
१.१	कुल ग्राहक	सङ्ख्या	१६४१९	मिल, उद्योग, सिंचाई समेत
२.	विद्युत सुविधा पुगेको गा.वि.स./न.पा.	सङ्ख्या	५२	पुरा तथा आंशिक
३.	विद्युत प्रणाली क्षमता	कि.वा.	४२१००	
४.	मभौला जलविद्युत केन्द्र	सङ्ख्या	२	
क्र.सं.	विवरण	एकाइ	मान	कैफियत
४.१	मभौला जलविद्युत केन्द्रको क्षमता	कि.वा.	३८१००	

४.१.१	त्रिशुली जलविद्युत केन्द्र	कि.वा.	२४०००	
४.१.२	देवीघाट जलविद्युत केन्द्र	कि.वा.	१४१००	
५.	साना जलविद्युत केन्द्र	सङ्ख्या	२	
५.१	साना जलविद्युत केन्द्रको क्षमता	कि.वा.	४०००	
६.	डिजेल प्लान्ट	सङ्ख्या	१	
७.	लघु जलविद्युत केन्द्र	सङ्ख्या	११	स्था. वि. कोषद्वारा संचालित

श्रोत : नेपाल विद्युत प्राधिकरण, रसुवा नुवाकोट डिभिजन ।

६.३.१. ग्रामिण विद्युतिकरण

तालिका नं. ६.३.१

ग्रामिण विद्युतिकरण भएका गा. वि. स. को विवरण (आ.व. २०६१/६२ सम्म)

सि. नं.	गा.बि.स.को नाम	क्षेत्र नं.	पुरा विद्युतीकरण भएका वडाहरू	आशिक विद्युतीकरण भएका वडाहरू	विद्युतीकरण नभएका वडाहरू
१	लिखु	१			१ देखि ९
२	तलाखु	१			१ देखि ९
३	छाप	१		४,५,६	१,२,३,७,८,९
४	सिक्रे	१			१ देखि ९
५	महाकाली	१			१ देखि ९
६	समुन्द्रादेवी	१		१,२	३ देखि ९
७	थानापति	१		१,२,३,४,९	५,६,७,८
८	थानसिङ	१		१,२,५,६,७,८,९,४	३
९	चतुराले	१	१,२,३,५,६,८,९	४,७	
१०	सुनखानी	१		१,२,८,९	३,४,५,६,७
११	ओखरपौवा	१		२,८,९,४	१,३,५,६,७
१२	ककनी	१		१,२,३,४,५,६,८,९,७	
१३	मदानपुर	१		१,२,३,४,५,६,८,९	७
१४	सूर्यमती	१		१,२,३,९,८	४,५,६,७
१५	चाउथे	१		३,४	१,२,५,६,७,८,९
१६	कुमरी	१			१ देखि ९
१७	डुईपिपल	१		३,४,८	१,२,५,६,७,९
१८	बेलकोट	१		१,२,५,७,८,९	३,४,५
१९	जिलिङ	१		१,२,४,७,८,९,६	३,४
२०	रातमाटे	१		१ देखि ९	
२१	खानीगाउ	२		१ देखि ९	
२२	हलदेकालिका	२		१,८,९,२	३,४,५,६,७
२३	गेर्खु	२	३,४	१,२,५,६,७,८,९	
२४	लच्याङ	२		१,२	३,४,५,६,७,८,९
२५	बागेश्वरी	२		१,२,३,६,७,८,९	४,५
२६	चौघडा	२	१,४,८	२,३,५,९,६,७	
२७	गणेशस्थान	२		२,३,४,५,६,७,८	१,९
२८	नर्जामण्डप	२		१,२,३,६,७,८,९	४,५
२९	उर्लेनी	२			१ देखि ९
३०	खरानीटार	२		१ देखि ९	
सि. नं.	गा.बि.स.को नाम	क्षेत्र नं.	पुरा विद्युतीकरण भएका वडाहरू	आशिक विद्युतीकरण भएका वडाहरू	विद्युतीकरण नभएका वडाहरू

३१	कविलास	२		१ देखि ९	
३२	पञ्चकन्या	२		१,२,८,९	३,४,५,६,७
३३	भद्रुटार	२		१,२,६,७,९	३,४,५,८
३४	थप्रेक	२		२,३,४	१,५,६,७,८,९
३५	सुन्दरादेवी	२		१,२,३,४,७	५,६,८,९
३६	शिखरवेसी	२			
३७	समुन्द्रटार	२			१ देखि ९
३८	रालुकादेवी	२		१,२,३,४,५,६,७	८,९
३९	बालकुमारी	२			१ देखि ९
४०	बेतिनी	२			१ देखि ९
४१	गाउखर्क	२			१ देखि ९
४२	ध्याडफेदी	२			१ देखि ९
४३	राउतबेसी	२			१ देखि ९
४४	तारूका	३		१,२,५,६	३,४,७,८,९
४५	गोरयाड	३		९,६	१,२,३,४,५,७,८
४६	बुधसिड	३		१,२,३,४,६	५,७,८,९
४७	दाडसिड	३			१ देखि ९
४८	सामरी	३		१,२,३,४,५,६,७,९	८
४९	कल्याणपुर	३		१ देखि ९	
५०	देउराली	३		२ देखि ९	१
५१	बुडताड	३	१	२ देखि ९	
५२	बर्सुन्चेत	३	१ देखि ८	९	
५३	भाल्चे	३		३,४,५	१,२,३,६,७,८,९
५४	साल्मे	३			१ देखि ९
५५	काउले	३		१,२,३,४,५	६,७,८,९
५६	किम्ताड	३		१ देखि ९	
५७	फिकुरी	३		१ देखि ९	
५८	बिडुर न.पा.	३	१,२,१०,११	३,४,५,६,७,८,९	
५९	खड्गभन्ज्याड	३		१ देखि ९	
६०	मनकामना	३		१ देखि ९	
६१	तुप्चे	३		१ देखि ९	
६२	चारघरे	३		१ देखि ९	

६.४ सञ्चार

तालिका नं. ६.५

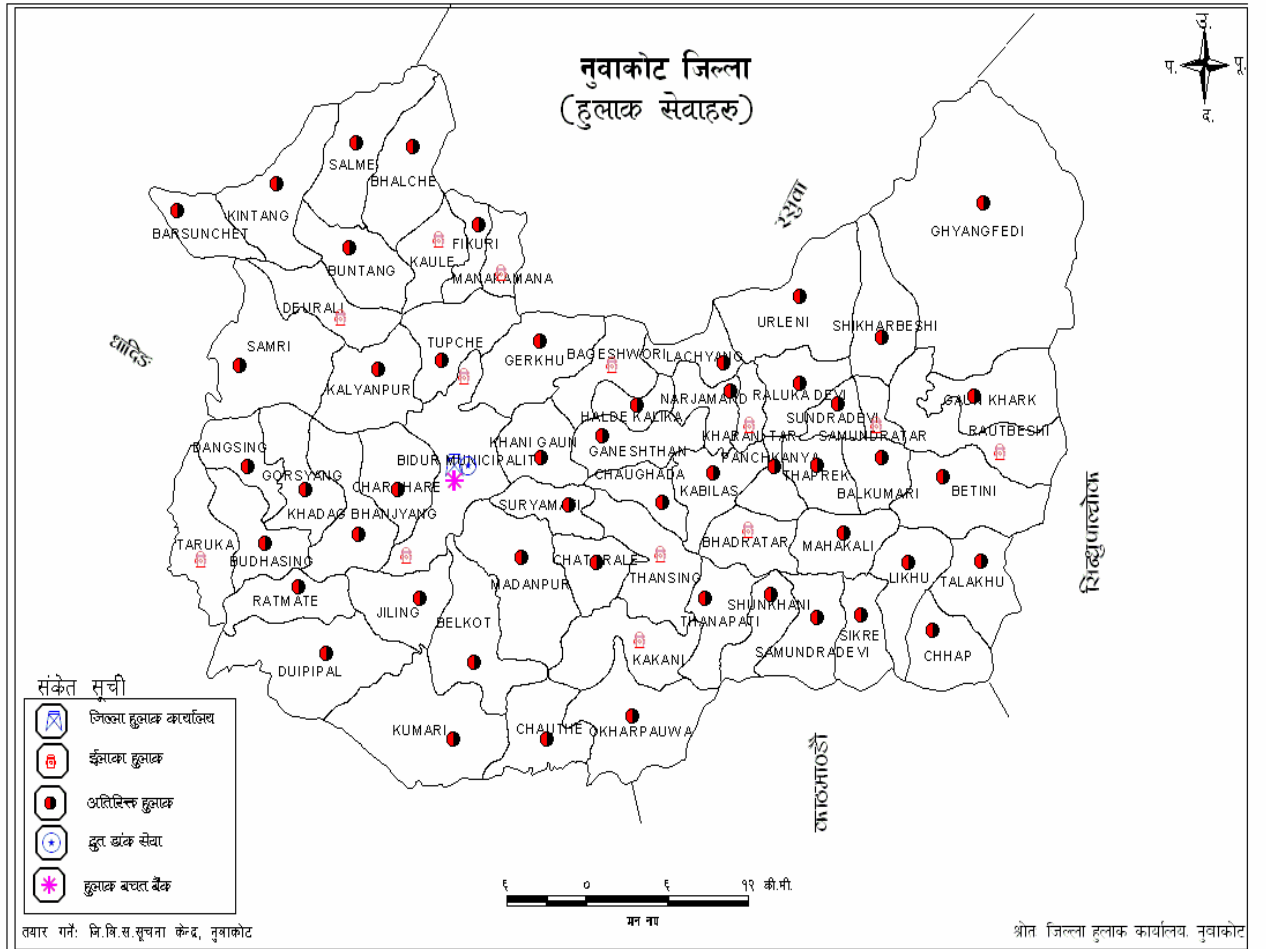
सञ्चार सम्बन्धी विवरण (आ.व. २०६१/६२ सम्म)

क्र.सं.	विवरण	एकाइ	मान	कौफियत
१.	वितरित टेलिफोन लाइन ^१	सङ्ख्या	११५२	
२.	टेलिफोन पुगेको गा.वि.स/न.पा.	सङ्ख्या	२३	हाल ५ मात्र चालु
३.	सार्वजनिक टेलिफोन काउन्टर	सङ्ख्या	७	
क्र.सं.	विवरण	एकाइ	मान	कौफियत
४.	डिजिटल लाइन सङ्ख्या	सङ्ख्या	१०८२	

५.	मार्टस, भि.एच.एफ. सङ्ख्या	सङ्ख्या	७०	हाल ६ मात्र चालु
६.	इन्टरनेट सेवा प्रदायक	सङ्ख्या	९	
७.	केवुल अपरेटर ⁺⁺	सङ्ख्या	२	
८.	केवुल च्यानल ग्राहक	सङ्ख्या	३०४	
९.	हुलाक कार्यालय	सङ्ख्या	६४	
१०.	जिल्ला हुलाक कार्यालय	सङ्ख्या	१	
११.	ईलाका हुलाक कार्यालय	सङ्ख्या	१३	
१२.	अतिरिक्त हुलाक कार्यालय	सङ्ख्या	५०	
१३.	द्रुत डाँक सेवा	सङ्ख्या	१	
१५.	दर्ता हुलाक काउन्टर	सङ्ख्या	१	
१६.	धनादेश सेवा	सङ्ख्या	७	
१७.	साप्ताहिक पत्रिका	सङ्ख्या	३	

श्रोत : ⁺ नेपाल टेलिकम, त्रिशुली शाखा ।

⁺⁺ नुवाकोट जिल्ला हुलाक कार्यालय ।

६.५ : स्वास्थ्य संस्था

तालिका नं. ६.४

आधारभूत स्वास्थ्य सम्वन्धी विवरण (आ.व. २०६१/६२ सम्म)

क्र.सं.	विवरण	एकाइ	मान	कौफियत
१.	अस्पताल सङ्ख्या	सङ्ख्या	१	
४.	शैया	सङ्ख्या	२५	सार्वजनिक स्वास्थ्य संस्थाको मात्र
५.	क्लिनिक	सङ्ख्या	३	
६.	स्थास्थ्य केन्द्र	सङ्ख्या	१०	
७.	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र	सङ्ख्या	३	
८.	उप स्वास्थ्य चौकि	सङ्ख्या	५३	
९.	जिल्ला आयुर्वेद केन्द्र	सङ्ख्या	७	
१०.	आयुर्वेद औषधालय	सङ्ख्या	१	
११.	उपलब्ध एम्बुलेन्स सेवा	सङ्ख्या	४	
१२.	लायन्स दन्त अस्पताल	सङ्ख्या	१	

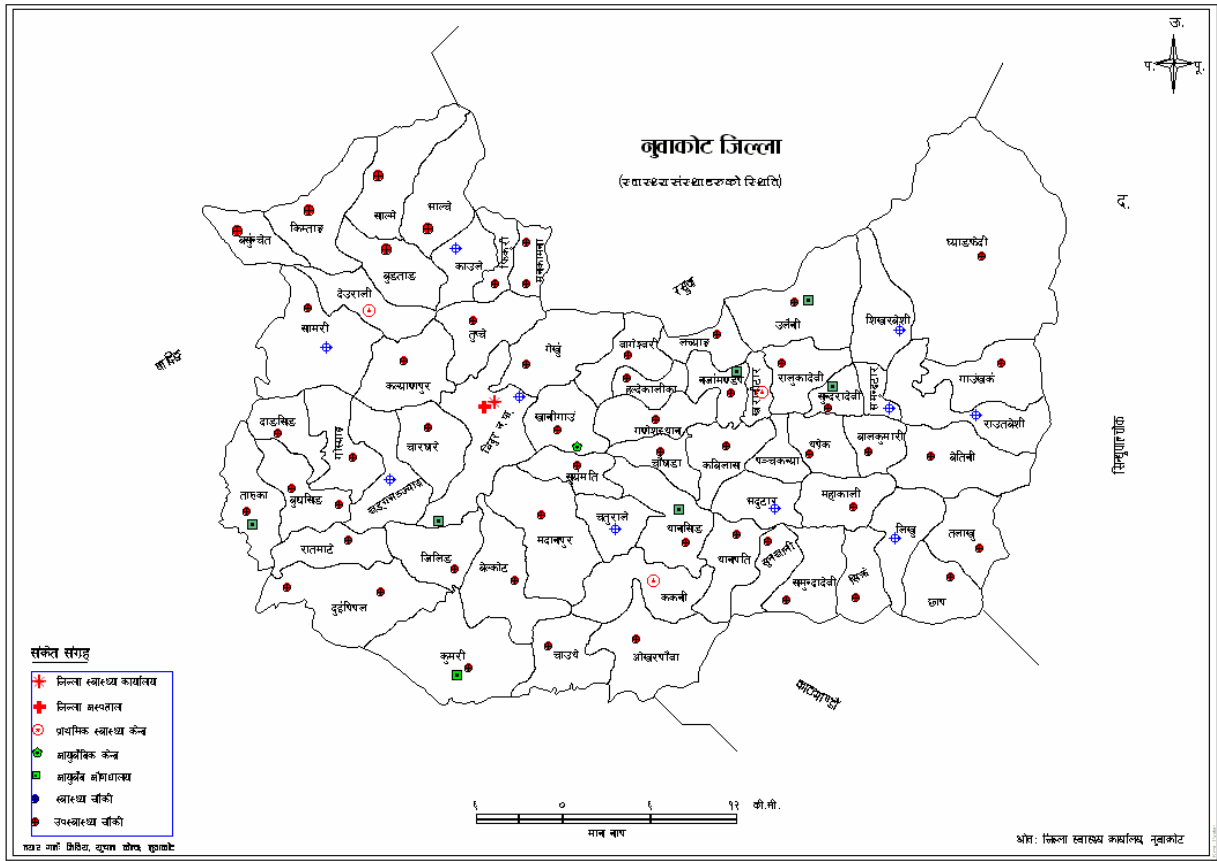
श्रोत : जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय नुवाकोट ।

६.५.१ स्वास्थ्य संस्थाहरूको अवस्थिती :

तालिका नं. ६.४.१

स्वास्थ्य संस्थाहरूको अवस्थिती (आ.व. २०६१/६२ सम्म)

क्र.सं.	स्वास्थ्य संस्था	गा.वि.स./न.पा.
१	जिल्ला अस्पताल	विदुर नगरपालिका
२	आयुर्वेद केन्द्र	खानिगाउँ,
३	आयुर्वेद औषधालय	सुन्दरादेवी, उर्लेनी, नर्जामण्डप थानसिङ, कुमरी, विदुर नगरपालिका, तारूका
६	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र	ककनी, खरानीटार, देउराली
४	स्थास्थ्य चौकी	चतुराले, भद्रुटार, शिखरवेसि, समुन्द्रटार, लिखु, खड्ग भञ्ज्याङ, राउतवेसी, विदुर नगरपालिका, सामरी, काउले
५	उप-स्वास्थ्य चौकी	थानापती, तलाखु, छाप, महाकाली, सिक्रे, समुन्द्रादेवी, सुनखानी, थानसिङ, भद्रुटार, ओखरपौवा, चाउथे, कुमरी, मदानपुर, चतुराले, घ्याङफेदी, गाउँखर्क, बेतिनी, सुन्दरादेवी, रालुकादेवी, वालकुमारी, थप्रेक, पञ्चकन्या, खरानीटार, उर्लेनी, तारूका, बुधसिङ, गोर्स्याङ, दाडसिङ, खड्ग भञ्ज्याङ, जिलिङ, रातमाटे, दुइपिपल, लच्याङ, वागेश्वरी, हल्देकालिका, नर्जामण्डप, गणेशस्थान, कविलास, चौघडा, खानिगाउँ, सूर्यमती, वसुन्चेत, बुडताङ, किमताङ, सामरी, भाल्चे, साल्मे, फिकुरी, तुप्चे, मनकामना, कल्याणपुर, गेर्खु, चारघरे

६.६ वित्त, बैंक तथा सहकारी

तालिका नं. ६.६
बैंक, वित्त तथा सहकारी संस्था सम्वन्धी विवरण (आ.व. २०६१/६२)

सि.नं.	विवरण	एकाइ	मान	कौफियत
१.	विकास बैंक र सम्वद्ध निकाय	सङ्ख्या	५	
१.१.	कृषि विकास बैंक, शाखा कार्यालय	सङ्ख्या	१	सरकारको पूर्ण स्वामित्व
१.१.१	कृषि विकास बैंक, उप-शाखा कार्यालय	सङ्ख्या	२	चौघडा र कुमरी
१.१.२	साना किसान विकास आयोजना	सङ्ख्या	२	कृषि विकास बैंकसँग आवद्ध
२.	बाणिज्य बैंक	सङ्ख्या	३	
२.१	नेपाल बैंक लिमिटेड, शाखा कार्यालय	सङ्ख्या	१	सरकारको आंशिक स्वामित्व
२.२	राष्ट्रिय बाणिज्य बैंक, शाखा कार्यालय	सङ्ख्या	१	सरकारको पूर्ण स्वामित्व
२.३	नेपाल बंगलादेश बैंक लिमिटेड, शाखा कार्यालय	सङ्ख्या	१	निजी क्षेत्रबाट सञ्चालित
३.	हुलाक बचत बैंक	सङ्ख्या	१	जिल्ला हुलाक कार्यालयमा
	ग्राहक सङ्ख्या	सङ्ख्या	२५४	
	बचत रकम	रूपैया	११६१४५३	
४.	वित्तीय सहकारी संस्था	सङ्ख्या	७५	
४.१.	बचत तथा ऋण सहकारी संस्था	सङ्ख्या	४०	निजी क्षेत्रबाट सञ्चालित
४.२	महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था	सङ्ख्या	३५	

सि.नं.	विवरण	एकाइ	मान	कौफियत
--------	-------	------	-----	--------

५.	अन्य सहकारी संस्थाहरू*	सङ्ख्या	५१	
५.१	वहुउद्देशिय सहकारी संस्था	सङ्ख्या	२७	
५.२	दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था	सङ्ख्या	८	
५.३	सामुदायिक विकास सहकारी संस्था	सङ्ख्या	१०	
५.४	साना किसान विकास सहकारी संस्था	सङ्ख्या	३	
५.५	कुरुवा पालन सहकारी संस्था	सङ्ख्या	१	
	जम्मा सहकारी संस्था	सङ्ख्या	१२५	

श्रोत : * डिभिजन सहकारी कार्यालय, नुवाकोट ।

६.७ अन्य पूर्वाधारहरू :

६.७.१ सामाजिक सुरक्षा

तालिका नं. ६.७

सामाजिक सुरक्षा सम्वन्धी निकाय (आ.व. २०६०/६१ सम्म)

क्र.सं.	विवरण	एकाइ	मान	कौफियत
१.	अनाथालय	सङ्ख्या	१	बेत्रावतीमा रहेको
२.	अपाङ्ग पुर्नस्थापना केन्द्र	सङ्ख्या	०	
३.	वृद्धाश्रमको सङ्ख्या	सङ्ख्या	१	इनारपाटीमा रहेको

६.७.२ खेलकुद र मनोरञ्जनात्मक संस्था

तालिका नं. ६.८

मनोरञ्जनात्मक संस्था सम्वन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	एकाइ	मान	कौफियत
१.	सार्वजनिक उद्यान	सङ्ख्या	२	
२.	चलचित्र मन्दिर	सङ्ख्या	३	दुई बन्द
९.	जीमहाउस	सङ्ख्या	१	त्रिशुली जिम हाउस

खण्ड : ७

प्राकृतिक श्रोत तथा वातावरण

७.१ प्रमुख सूचकहरू :

तालिका नं. ७.१
प्रमुख सूचकहरू

क्र.सं.	बिबरण	सङ्ख्या	क्षेत्रफल
१	कुल वनजङ्गल	-	३५९९१.०० हे.
२	सामुदायिक वन	२५३	१८५९०.८१ हे.
३	राष्ट्रिय वन	-	१७४००.१९ हे.
४	धार्मिक वन	-	८.०० हे.
५	निजि वन	३	४११ रोपनी
६	वन उपभोक्ता समुह	२५३	-
७	राष्ट्रिय निकुञ्ज	२	२३७.२८ व.कि.मि.
८	चरन क्षेत्र	-	१२०४ हे.

श्रोत : जिल्ला वन कार्यालय, नुवाकोट ।

७.१.१ प्रकृतिको आधारमा वन तथा भ्राडिक्षेत्र:

तालिका नं. ७.१
प्रकृतिको आधारमा वन तथा भ्राडिक्षेत्र

क्र.सं.	वनको किसिम	क्षेत्रफल हे.	प्रतिशत	जिल्लाको जम्मा जमिनको प्रतिशत
१	कडा प्रजातिको वन	30466	45=85	25=6
२	कोणधारी वन	12118	18=24	10=3
३	मिश्रित वन	332	0=50	0=3
४	भ्राडि	23526	35=41	19=8
जम्मा (वन र भ्राडी)		66442	100	55=9

श्रोत : जिल्ला वन कार्यालय, नुवाकोट ।

७.२. सामुदायिक वन सम्बन्धी विवरण :

तालिका नं. ७.३
गा.वि.स./नगरपालिका अनुसार सामुदायिक वनको सङ्ख्या र क्षेत्रफल

क्र.सं.	गा.वि.स./नगरपालिका	वडा नं.	सा.वनको सङ्ख्या	क्षेत्रफल (हे.)
१	वागेश्वरी चोगते	१,२,४,५,७,८,९	७	३४०.७९
२	वालकुमारी	७	१	१८.००
३	वसुन्चेत	१-५	१	५५८.१२
४	वेलकोट	१,२,३,५	५	२८७.२३
५	बेतिनी	३-९	५	६९२.४२
६	भद्रुटार	२,४,५	१	५१.३१
७	विदुर न.पा.	१-९	१९	७६३.४८

क्र.सं.	गा.वि.स./नगरपालिका	वडा नं.	सा.वनको सङ्ख्या	क्षेत्रफल (हे.)
---------	--------------------	---------	-----------------	-----------------

८	बुधसिड	१-७	५	८६६.९९
९	बुडताड	१,२,४,९	४	३११.९५
१०	चारघरे	३-९	९	५७०.२५
११	चतुराले	२,९,४	२	२२.८१
१२	चौघडा	४,५,६,७,८,९	२	३४२.७
१३	दाडसिड	१,२	२	२१८.४
१४	देउराली	४,७,८,९	४	३३८.१७
१५	डुइपिपल	१,३,७,८,९	८	११४८.७१
१६	फिकुरी	१,२,३,५,७,९	३	५९३.१८
१७	गणेशस्थान	१,२,३,५,६,७,८	४	२८१.२२
१८	गाउँखर्क	४,६,७,८,९	५	४३१.८९
१९	गेर्खु	३,४,५,६,७,८	८	६४३.६२
२०	गोर्स्याड	२,५,६,७,८,९	५	८६५.२८
२१	जिलिड	१,३,७,८,९	५	१५२.६
२२	कविलास	१-९	४	३३७.५८
२३	ककनी	१-९	१३	४७९.३
२४	हल्देकालिका	१,२,३,४,६,८,९	८	३१३.७१
२५	कल्याणपुर	१,४,७,८,९	६	६००.८८
२६	खड्ग भञ्ज्याड	१-८	६	६१०.६
२७	खरानितार	१-९	२	९८.८
२८	खानिगाउँ	१-९	७	७२३.३६
२९	लच्याड	१,२,३,५,९	५	३५९.८५
३०	लिखु	७	२	४.५
३१	मदानपुर	१,३,४,५,६,८	८	४६८.४४
३२	महाकाली	२,५,७	३	१६९.०५
३३	मनकामना	१-५	५	३७०.१५
३४	नर्जामण्डप	१,२,५,६,९	३	११५.२२
३५	ओखरपौवा	३,४,५,७,८	४	२३१.४१
३६	पञ्चकन्या	१,२,३,५,७,८,९	४	८५.४३
३७	रालुकादेवी	१,२,४,६,७	३	२५६.५५
३८	रातमाटे	१,३,५,७,८,९	४	३७३.३७
३९	राउतवेसी	२,३,४,६	५	५४९.५०
४०	साल्मे	३,४,५,८,९	३	४५९.६३
४१	सामरी	२-९	८	९९७.११
४२	समुन्द्रादेवी	५,६,७,८	१	५०.७५
४३	समुन्द्रटार	३,४	१	७७.००
४४	सिक्रे	१,३,४,५,७,८	७	६८.५५
४५	सुन्दरादेवी	१,२,३	२	३४.९५
४६	सुनखानी	६,८,९	२	७६.००
४७	सूर्यमती	१,२,३,४,५,६,८	७	३०७.०२
४८	तलाखु	४,५,६	२	४११.७४
४९	तारूका	१,२,४,५,७	३	३०६.६४
५०	थानापती	१,३,७,८,९	२	७०.७१
५१	थानसिड	५,६,८	३	८३.५
क्र.सं.	गा.वि.स./नगरपालिका	वडा नं.	सा.वनको सङ्ख्या	क्षेत्रफल (हे.)

५२	थप्रेक	१,२,४,५,८,९	६	३३०.२८
५३	तुप्चे	१,३,४,६,७	५	५९५.०५
५४	उर्लेनी	५,६,८	२	७६.१८
	जम्मा		२५३	१८५९०.८१

श्रोत : जिल्ला वन कार्यालय, नुवाकोट ।

७.३ : संरक्षित क्षेत्रहरू :

तालिका नं. ७.५

राष्ट्रिय निकुञ्ज/संरक्षित क्षेत्रको नाम र क्षेत्रफल

क्र.सं.	राष्ट्रिय निकुञ्ज/संरक्षित क्षेत्रको नाम	क्षेत्रफल (व.कि.मि.)	कैफियत
१	लाडटाड राष्ट्रिय निकुञ्ज	१९८.४४	आशिक भाग मात्र
२	शिवपुरी राष्ट्रिय निकुञ्ज	३८.८४	आशिक भाग मात्र
	जम्मा	२३७.२८	

७.४ जैविक विविधता (Bio-diversity) सम्बन्धी विवरण :

तालिका नं. ७.५

वनस्पती र प्राणीहरूको प्रमुख प्रकार/प्रजातिय विविधता

विवरण	प्रमुख प्रकार/प्रजाति
वनस्पती	
प्रमुख रूख विरूवा	साल, चिलाउने, कटुस, खोटे सल्ला, गोब्रे सल्ला, धुपि सल्ला, जामुन, क्यामुन, उत्तिस, बोट धंगेरो, भलायो, चाँप, ओखर आदि ।
प्रमुख जडिवुटी	चिराईतो, निरमसी, मजिठो, पाषाणवेद, पदम चाल, टिमुर, अमला, कुरिलो, लौठसल्ला आदि ।
गैर काष्ठ प्रजाति	निगालो, बाँस, लोक्ता आदि ।
प्राणी	
जङ्गली जनावर	थोप्ले चितुवा, कालो भालु, चित्तल, स्याल, दुम्सी, बाँदर, बँदेल, मलसाँप्रो, निर बिरालो, वन बिरालो आदि ।
चरा	लुँइचे, तित्रा, कालिज, डाँफे, मुनाल, ढुकुर, मैना, कोइली, लाटो कोसेरो, सुगा आदि ।
माछा	सहर, कल्ले, असला, खस्रे, लारी, नकटा, काब्रे, शित्रे, थेण्डा, भिन्ती, बुडुना, जलकपुर, टाइल, चेप्टी, वोती, फकेटा, चाला, सिंछी, हिले, वागी, गोंछ, ट्राउट आदि ।
अन्य	सर्प जातिका सरिसृप लगायत अन्य किटपतङ्गहरू ।

श्रोत : जिल्ला वन कार्यालय, नुवाकोट ।

७.५ प्रमुख जलाधार तथा उपजलाधार क्षेत्रहरू

७.५.१ जलाधार क्षेत्र

तालिका नं. ७.४

प्रमुख जलाधार क्षेत्रहरू

क्र.सं.	जलाधार क्षेत्र	उप-जलाधार क्षेत्र	क्षेत्रफल (कि.मि.)	बहावको लम्बाइ (मि.)	उचाई	
					अधिकतम (मि.)	न्यूनतम (मि.)
१	त्रिशुली नदी प्रणाली	फलाखु खोला	१५०	२६.५	४५९०	६२५
		सलाखु खोला	१२०	१८.५	३५८०	१८.५
		कोल्फु खोला	१८५	३९	२३१७	३९
क्र.सं.	जलाधार क्षेत्र	उप-जलाधार क्षेत्र	क्षेत्रफल (कि.मि.)	बहावको लम्बाइ (मि.)	उचाई	

२	तादी नदी प्रणाली	तादी खोला	३९०	४३.५	५१५०	४३.५
		लिखु खोला	१६५	२७.५	२७३०	२७.५

श्रोत : जिल्ला भू-संरक्षण कार्यालय, नुवाकोट ।

७.५.२ उप-जलाधार क्षेत्र

तालिका नं. ७.४

भू-क्षयको अवस्थाको दृष्टिकोणले प्राथमिकिकृत प्रमुख उप-जलाधार क्षेत्रहरू

क्र.सं.	प्राथमिकि करण	उपजलाधारको नाम	भूक्षयको हिसाबले क्षेत्रफल		
			अति भू-क्षय	मध्यम भू-क्षय	न्युन भू-क्षय
1	I	दार्मे उपजलाधार	३३०.७५	३०८७.०	६९३.०
2	III	उपल्लो सलारु उपजलाधार	४४१.०	४५०४.५	१३३
3		किडताड उपजलाधार	-	२८९८	१८९
4		मध्य सलारु उपजलाधार	१४१.७५	१८५८.५	५३५.५
5		तल्लो सलारु उपजलाधार	१३३	१७०१	१५१२
6		थोपल खोला उपजलाधार	-	१३५४.५	१५२७.५५
7		देउराली उपजलाधार	-	२४५७	१२२८.५
8		दाडसिड उपजलाधार	-	१९०४.७५	१०५५.२५
9		भामर खोला उपजलाधार	-	१५५९.२५	७५६.०
10		विदुर उपजलाधार	६३.०	११०२.५	३१९७.२५
11	II	गेर्खु खोला उपजलाधार	२०४.७५	२४७२.७५	४२५.२५
12		तारूका उपजलाधार	-	१०२३.७५	१२२८.५
13		अंधेरी सामी उपजलाधार	-	२२८३.७५	१०५५.२५
14		तिनघरे उपजलाधार	-	२४८८.५	५३५.५
15		जिलिङ्ग उपजलाधार	-	२२९९.५	-
16		पचासे उपजलाधार	-	३७४८.३०	११०.२५
17		चौथो उपजलाधार	६३	३७८०=०	-
18		अमारे खोला उपजलाधार	११०.२५	२८६६.५	६४५.७५
19		छहरेखोला उपजलाधार	-	३०२४	२५२
20		खानीगाड उपजलाधार	-	२३१५.२५	-
21		चतुराले उपजलाधार	६३	३५५९.५	४९५
22		ढिकुरे उपजलाधार	११०.२५	२०१६.०	९१५.५
23		कविलास उपजलाधार	-	१०५५.२५	२३६.२५
24		तल्लोलिखु खोला उपजलाधार	-	४०००.५	८९७.७५
25		दोर्खु खोला उपजलाधार	-	४०९७.२५	३१.५०
क्र.सं.	प्राथमिकि करण	उपजलाधारको नाम	भूक्षयको हिसाबले क्षेत्रफल		
			अति भू-क्षय	मध्यम भू-क्षय	न्युन भू-क्षय
26		सुन्दरादेवी उपजलाधार	१७३.२५	३०५५.५	६७७.२५
27		पंचकन्या उपजलाधार	-	२२८३.७५	-

28		मध्य लिखु खोला उपजलाधार	-	4457.25	582=75
29		उपल्लो लिखुखोला उपजलाधार	-	5465.25	157=5
30		गेर्खुखोला उपजलाधार	-	4221	-
31		वैसात्र उपजलाधार	-	2362.50	-
32		चर्केखोला उपजलाधार	-	1874.25	-
33		कुडखोला	31=5	2110	-
34		घाघरखोला उपजलाधार	-	1921.5	-
35	IV	घ्याडफेदी उपजलाधार	173=25	2299.5	-
36		सूर्य कुण्ड	15=75	2787.75	-
जम्मा			2047.5	93279.7	18978.25

७.६ भू-संरक्षण

तालिका नं ७.५

जिल्ला भुसंरक्षण कार्यालय अन्तरगतका गा.वि.स. र सेवाको पहुँच

साइट नं.	साइट अफिसको नाम	गा.वि.स.	सा.वि.स.	सेवा पुऱ्याइएको घरधुरी
1	वरूगाउं	गेर्खु	वितलव, खत्रीगाउं, वरूगाउं, वडारेगाउं, डांडागाउं, माथिल्लो वितलव, धुधेमाला, वोगश्वरी	298
2	ढुंगचौर	गेर्खु वागेश्वरी	तामाडागाउं, माभटोल, न्यौपानेटोल, अगस्ती नेपाल टोल, थरीटोल, उपल्लो गेर्खु, गैरीखर्क, ढुङ्गेचौर, मडलादेवी	378
3	फलाटे	गेर्खु वागेश्वरी	हिले, रेग्मीटार, आत्रेटार, माथिल्लो चिन्ने, तल्लो चिन्ने, मकैचौर, माभ पल्लोटोल, आगे डांडा	193
4	गेर्खुटार	गेर्खु	गेर्खुटार, नयांगाउं, बेसीगाउं, क्युरेनी, नमुनागाउं, माथिल्लो गेर्खुटार	235
5	साल्मे	साल्मे	बल्दोगाउं, पाडलीडदेवी, पेलचागुम्बा, तासीगुम्बा, वमुक कालिकादेवी, कोमाले नागथान, साल्मोगाउं, बगाले जैसीटोल, किपुट, गुन्सा, अम्बुत, होप्चेत	442
6	बुडताड	बुडताड	सर्वचेत, जलिन्द्र, ग्रामीण सुधार, भुमेस्थान, अन्तर, लष्पी, मनकामना, कालिका, गौतम बुद्ध, सरस्वती, फ्याफुल्ला, सवाने, सिलादेवी, सिद्धार्थ बुद्ध, वलदेवी	649
7	भाल्चे	भाल्चे	अन्नपुर्ण, सागरमाथा, महादेवस्थान, सिसाइ, नरदेवी पशुपति, जाल्जु, गुम्बा, गंगा फिकुरी, जैदुन	705
जम्मा				2900

खण्ड : ८

औद्योगिक तथा व्यापारिक प्रतिष्ठान

८.१ औद्योगिक तथा व्यापारिक प्रतिष्ठान र सम्बन्धित विवरणहरू :

८.१.१ प्रतिष्ठानको किसिम अनुसार सङ्ख्या

तालिका नं. ८.१
प्रतिष्ठानको किसिम अनुसार सङ्ख्या

क्र.सं.	प्रतिष्ठानका प्रकार	१९९१/९२	१९९६/९७	२००१/०२
१	औद्योगिक प्रतिष्ठान ⁺	११	१४	९
२	व्यापारिक प्रतिष्ठान	-	-	८५
३	साना तथा घरेलु उद्योग ^{**}	-	-	४७७
	जम्मा प्रतिष्ठान	-	-	५७१

श्रोत : ⁺ CENSUS OF MANUFACTURING ESTABLISHMENTS, 2001-2002, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।
^{**} साना तथा घरेलु उद्योग विकास समिति, नवाकोट ।

नोट : औद्योगिक प्रतिष्ठान गणनामा १० जना वा सो भन्दा धेरै कामदार वा जनशक्ति संलग्न प्रतिष्ठानलाई मात्र औद्योगिक प्रतिष्ठानको रूपमा गणना गरिन्छ । व्यापारिक प्रतिष्ठान सम्बन्धी विवरणहरू नुवाकोट उद्योग वाणिज्य संघमा आवद्ध भएका मात्र प्रतिष्ठानको सङ्ख्या हो ।

८.१.२ प्रतिष्ठानको सञ्चालन क्रियाकलाप

तालिका नं. ८.२
औद्योगिक प्रतिष्ठानसँग सम्बन्धित विवरण

क्र.सं.	विवरण	गणना वर्ष		
		१९९१/९२	१९९६/९७	२००१/०२
१	निर्गत मूल्य (Census Input) (रु. हजारमा)	रु.३२९७	रु.८०५३	रु.४०८९
२	आगत मूल्य (Census Output) (रु. हजारमा)	रु.६४३७	रु.१६०१४	रु.८१२०
३	मूल्य अभिवृद्धि (Value Added) (रु. हजारमा)	रु.३१४	रु.७९६१	रु.४०३१
४	तलव तथा ज्याला (रु. हजारमा)	रु.१०००	रु.३२७०	रु.१८८०
५	अन्तिम मौज्जात परिवर्तन(रु. हजारमा)	रु.८०२	रु.५९१	रु.१४०९
६	पुँजि निर्माण (रु. हजारमा)	-	रु.४६	रु.८

श्रोत : ⁺ CENSUS OF MANUFACTURING ESTABLISHMENTS, 2001-2002, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

८.१.३ प्रतिष्ठानको रोजगारीमा योगदान

तालिका ८.३
प्रतिष्ठानहरूको रोजगारीमा योगदान

क्र.सं.	विवरण	गणना वर्ष		
		१९९१/९२	१९९६/९७	२००१/०२
१	संलग्न कामदार सङ्ख्या	१७१ जना	२३५ जना	१११ जना
२	रोजगार सङ्ख्या	१३९ जना	१७३ जना	८६ जना
३	तलव तथा ज्याला (रु. हजारमा)	१०००	रु.३२७०	रु.१८८०

श्रोत : ⁺ CENSUS OF MANUFACTURING ESTABLISHMENTS, 2001-2002, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

खण्ड: ९

कृषि

९.१ कृषिसँग सम्बन्धित प्रमुख सूचकहरू

तालिका नं ९.१
कृषिसँग सम्बन्धित प्रमुख सूचकहरू

क्र. सं.	विवरण	मान	प्रतिशत
१	कुल परिवारसङ्ख्या मध्ये कृषिमा संलग्न परिवार सङ्ख्या	४१११२	९३.६१%
२	कुल जनसङ्ख्यामा कृषि पेशामा संलग्न जनसङ्ख्या	१९४१६१	६८.९%
३	जम्मा कृषि चलन (Total Holdings) सङ्ख्या	४९७७२	
४	कृषि योग्य जमिनको जम्मा क्षेत्रफल	२९०८७.० हेक्टर	
५	कुल कृषि योग्य जमिन मध्ये सिंचित क्षेत्र	११५०२ हेक्टर	३७.५६%
६	कृषिको आकार (Farm Size)	-	०.५९
७	कृषि ऋण लिने परिवार	-	८.१३%

श्रोत : राष्ट्रिय कृषि गणना २०५८, केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग ।

नोट : चार आना वा सो भन्दा बढी कृषि प्रयोजनको जमिन उपयोग गर्ने वा कम्तिमा दुई ठूला चौपाया वा कम्तिमा ५ वटा साना चौपाया वा कम्तिमा २० वटा चराचुरुङ्गी वा साना ठूला गरी कम्तिमा ५ वटा चौपाया पालन गर्ने परिवारलाई कृषि चलनमा समावेश गरिन्छ ।

९.२ कृषि चलनको सङ्ख्या, क्षेत्रफल र चक्लावन्दी (Fragmentation) सम्बन्धी विवरण

तालिका ९.२
कृषि चलनको सङ्ख्या, क्षेत्रफल र चक्लावन्दी (Fragmentation) सम्बन्धी विवरण

क्र. सं.	विवरण	कृषि चलनको सङ्ख्या	कृषि चलनको क्षेत्रफल (हेक्टर)			चक्लावन्दी	
			सिंचित	असिंचित	जम्मा	जम्मा कित्ता	औषत कित्ता
१	जग्गा सहितका कृषि चलन	४९६५८	१२४४	१८०३०.२	३०४७९.४	१६२६६३	३.३
२	जग्गा नभएका कृषि चलन	११७	०	०.३	०.३	२९	०.३
३	जम्मा कृषि चलन (Total Holdings)	४९७७५	१२४४	१८०३०.४	३०४७९.६	१६२६९२	३.३

श्रोत : राष्ट्रिय कृषि गणना २०५८, केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग ।

९.३ भू-उपभोग (Tenure) र भू-उपयोग (Land Use)

९.३.१ भू-उपभोग (Land Tenure)

तालिका ९.३

भू-उपभोग (Tenure) र आकार अनुसार कृषि चलनको सङ्ख्या र क्षेत्रफल सम्बन्धी विवरण

विवरण	कृषि चलन सङ्ख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	भू-उपभोग					
			आफ्नै		अरूको भाडामा लिएको		अन्य भू-उपभोग	
			कृषि चलन सङ्ख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषि चलन सङ्ख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषि चलन सङ्ख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
जग्गा सहितका कृषि चलन	४९६५८	३०४७९.४	४९५११	२९८०४.९	८८	६२९.९	५९	४३.१
जग्गा नभएका कृषि चलन	११७	०.३	२९	०.३	०	०	०	०
जम्मा कृषि चलन	४९७७५	३०४७९.६	४९५४०	२९८०५.२	८८	६२९.९	५९	४३.१

श्रोत : राष्ट्रिय कृषि गणना २०५८, केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग ।

९.३.२ भू-उपयोग (Land Use)

तालिका ९.४

भू-उपयोग (Land Use) अनुसार कृषि चलनको सङ्ख्या र क्षेत्रफल सम्बन्धी विवरण

विवरण	कृषियोग्य जमिन (Agricultural Land)				
	वालि लाग्ने जमिन(Crop Land)				
	अस्थायी वालि लाग्ने क्षेत्रफल (हे.)	अस्थायी चौरचरन क्षेत्रफल (हे.)	अस्थायी बाँझो क्षेत्रफल (हे.)	अन्य खेतियोग्य जमिन क्षेत्रफल (हे.)	जम्मा खेतियोग्य जमिन क्षेत्रफल (हे.)
जग्गा सहितका कृषि चलन	२८८०२.६	५७.७	१७०.४	५६.३	२९०८७.०
जग्गा नभएका कृषि चलन	०	०	०	०	०
जम्मा कृषि चलन	२८८०२.६	५७.७	१७०.४	५६.३	२९०८७.०

तालिका नं ९.४.१

भू-उपयोग (Land Use) अनुसार कृषि चलनको सङ्ख्या र क्षेत्रफल सम्बन्धी विवरण

विवरण	खेतियोग्य जमिन क्षेत्रफल (हेक्टर)			वनजङ्गल क्षेत्रफल (हेक्टर)	अन्य सबै जग्गा क्षेत्रफल (हेक्टर)	
	वालि लाग्ने		पोखरी क्षेत्रफल (हेक्टर)		उत्पादन योग्य तर अविकसित जग्गा	अन्यत्र उल्लेख नभएको
	स्थायी वालि लाग्ने जग्गा	छाँया र ओगमा रहेको जग्गा				
जग्गा सहितका कृषि चलन	२५४.७	९५.३	०.२	३१०.५	३२.२	६९९.६
जग्गा नभएका कृषि चलन	०	०	०	०	०	०.३
जम्मा कृषि चलन	२५४.७	९५.३	०.२	३१०.५	३२.२	६९९.९

श्रोत : राष्ट्रिय कृषि गणना २०५८, केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग ।

९.४ सिँचाइ, माटो र कृषि कामदार

९.४.१ सिँचाइ

तालिका नं. ९.६

जम्मा सिंचित क्षेत्रफल र सिंचाइको श्रोत अनुसार क्षेत्रफल सम्बन्धी विवरण

विवरण	जम्मा सिंचित क्षेत्रफल (हेक्टर)	सिंचाइको श्रोत अनुसार क्षेत्रफल (हेक्टर)					
		दुधुव वेल / बोरिङ	कुलो	मौषमी	पोखरी/ इनार	अन्य	मिश्रित
जग्गा सहितका कृषि चलन	११४४६.७	१८.६	५०२२.४	६०७६.७	९८.३	२५.८	४.८
जग्गा नभएका कृषि चलन	०	०	०	०	०	०	०
जम्मा कृषि चलन	११४४६.७	१८.६	५०२२.४	६०७६.७	९८.३	२५.८	४.८

श्रोत : राष्ट्रिय कृषि गणना २०५८, केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग ।

९.४.२ कृषि कामदार

तालिका नं. ९.७
कृषि क्षेत्रमा संलग्न कामदार

क्र.सं	कृषि चलन सङ्ख्या	मान	प्रतिशत	कैफियत
१	स्थायि रूपमा मात्र कामदार लगाउने	१७७	०.३५	
२	अस्थायी/मौषमी कामदार मात्र लगाउने	१०५५३	२१.२०	
३	स्थायी र मौषमी दुवै कामदार लगाउने	८८	०.१८	
४	कुनै कामदार नलगाउने	३८९५८	७८.२७	
	जम्मा	४९७७५	१००.००	

श्रोत : राष्ट्रिय कृषि गणना २०५८, केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग ।

९.४.३ माटोको प्रकार र रङ्ग

तालिका नं. ९.८
माटोको किसिम र रङ्ग अनुसार क्षेत्रफल

माटोको किसिम		माटोको रङ्ग	
किसिम	क्षेत्रफल (हेक्टर)	रङ्ग	क्षेत्रफल (हेक्टर)
बलौटे माटो	७९८९.७	कालो माटो	९५९१.८
दोमट माटो	९९३९.०	खैरो माटो	१०६०७.९
दोमट पाङ्गो माटो	१२५६.१	पहेलो माटो	७०९.४
चिम्ट्याइलो माटो	५९५६.१	रातो माटो	६६३८.९
चिम्ट्याइलो दोमट माटो	७८५.१	अन्य माटो	१७८.४

श्रोत : राष्ट्रिय कृषि गणना २०५८, केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग ।

९.५ कृषि ऋण र कृषि उपजको पर्याप्तता

९.५.१ कृषि उपजको पर्याप्तता सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. ९.९

अपर्याप्तताको अवधि अनुसार कृषि उपज अपर्याप्त भएका कृषक परिवारसङ्ख्या र जुटाउने तरिका

अपर्याप्तताको अवधि अनुसार कृषक परिवारसङ्ख्या		अपर्याप्तता पूर्ति गर्ने माध्यम	
अपर्याप्तताको अवधि	कृषक परिवारसङ्ख्या	माध्यम	कृषक परिवारसङ्ख्या
१-३ महिना	५३३५	सापटी	३०४९
४-६ महिना	११९०१	आफ्नो जिल्ला भित्रको आय	१६५३३
७-९ महिना	२८१४	आफ्नो जिल्ला बाहिरको आय	३५७६
१०-१२ महिना	१११४	नेपाल बाहिरको आय	६१६
		अन्य आय	१९९३

श्रोत : राष्ट्रिय कृषि गणना २०५८, केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग ।

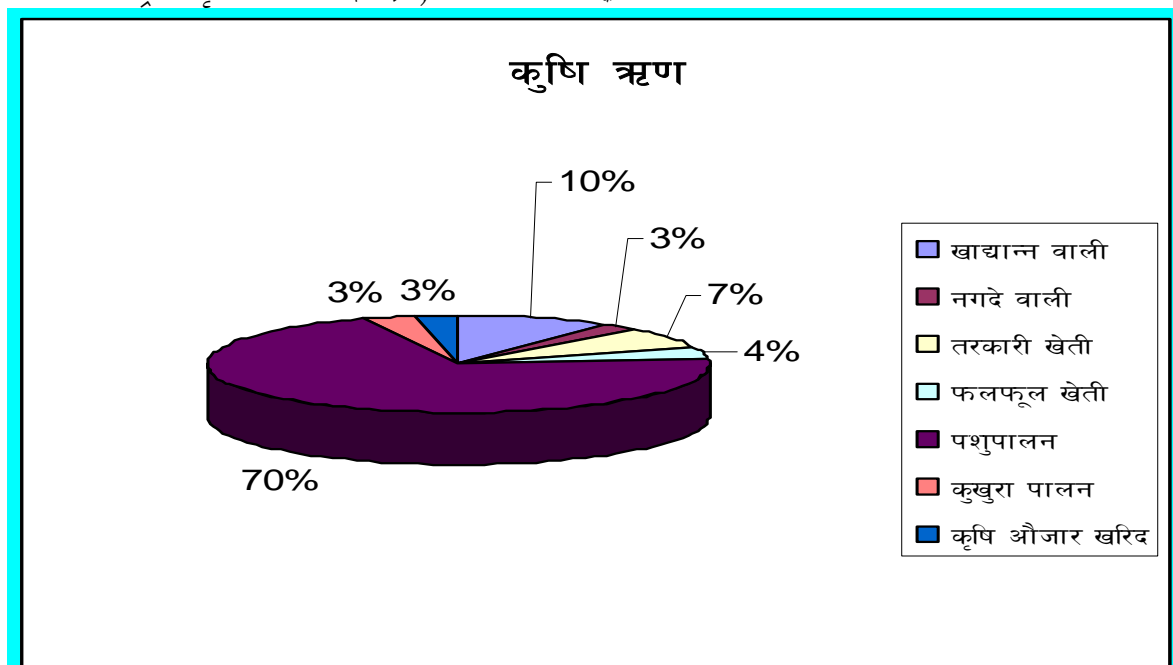
९.५.२ कृषि ऋण आवश्यकता सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. ९.१०

उद्देश्य अनुसार कृषि ऋण आवश्यक भएका कृषक परिवारसङ्ख्या

उद्देश्य							
खाद्यान्न वाली	नगदे वाली	तरकारी खेती	फलफूल खेती	पशुपालन	कुखुरा पालन	कृषि औजार खरिद	जम्मा
१११४	२९३	७९१	४६९	८०६१	३८१	३२२	१०९३४
१०.१९%	२.६८%	७.२३%	४.२९%	७३.७२%	३.४८%	२.९४%	१००.००%

श्रोत : राष्ट्रिय कृषि गणना २०५८, केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग ।

९.६. मत्स्य तथा पशुपालन

९.६.१ मत्स्यपालन सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. ९.११

स्वामित्व अनुसारमाछा पालन गरिएको क्षेत्रफल

क्र.सं.	विवरण	पोखरीको क्षेत्रफल	कौफियत
१	निजी क्षेत्रवाट माछा पालन*	१६.१५ रोपनी	
२	सरकारी क्षेत्रवाट माछा पालन**	४९.१४ रोपनी	२.५ हेक्टर
	जम्मा	६६.१३ रोपनी	

श्रोत: * मत्स्य पालक कृषक लगत सङ्कलन २०६१, शाखा तथ्याङ्क कार्यालय, नुवाकोट ।

** मत्स्य अनुसन्धान केन्द्र, त्रिशुली ।

९.६.२ घर पालुवा पशुपक्षी सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. ७.५

घर पालुवा पशुपक्षी सम्बन्धी विवरण (आ.व. २०६०/६१)

क्र.सं.	पशुपक्षीको किसिम	सङ्ख्या		जम्मा	पशुपक्षीको उपज	
		उन्नत	स्थानिय			
१	गाई/गोरू	१०५००	११९४००	१२९९००	दुध	६०३०.०९ मे.टन
२	भैसी/राँगा	४४१५०	८५००१	१२९१५१		
३	चौरी	०	५४०	५४०		
४	भेडा	६८००	२६४००	३३२००	मासु	४१३१.६२ मे.टन
५	बाख्रा	३१४००	२५६२००	२८७६००		
६	बँगुर	१३१०	७५७०	८८८०		
७	कुखुरा-जम्मा	१०००००	१९८३००	२९८३००		
७.१	कुखुरा- लेअर्स	५००००	१९८३००	२४८३००	फुल	१०१८५४० गोटा
७.२	कुखुरा-ब्रोइलर	५००००	०	५००००		
१०	हाँस	३०००	५१००	८१००		

श्रोत : जिल्ला पशुसेवा कार्यालय, नुवाकोट ।

९.६.२.१ पशु सेवाकेन्द्र र उप-केन्द्रहरू

तालिका नं. ७.५.१

पशु सेवा केन्द्र र उप-केन्द्रहरूको अवस्थिति(आ.व. २०६१/६२)

क्र.सं.	पशुसेवा केन्द्र		पशुसेवा उप-केन्द्र
१	सिक्रे	१	थानापती
२	रानिपौवा (ककनी)	२	बेलकोट
क्र.सं.	पशुसेवा केन्द्र		पशुसेवा उप-केन्द्र
३	देउराली	३	तारूका
४	देविघाट (वि.न.पा.)	४	तुप्चे
५	चौघडा (खानिगाउँ)	५	खरानीटार
६	समुन्द्रटार	६	वागेश्वरी

		७	पञ्चकन्या
		८	राउतवेसी

श्रोत :जिल्ला पशुसेवा कार्यालय, नुवाकोट ।

१.७ प्रमुख वालिहरू

तालिका नं ७.६
प्रमुख वालिहरू

क्र.सं.	बाली	क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (मे. टन)	उत्पादकत्व (मे. टन/हे.)	कैफियत
१	खाद्यान्न बाली				
५.१	बाख्रहन	१६७६५	६७२६		
६	धुस्रो तिल (उन्नत)	४३०७	१५२०५	३.६६	
७	तिल (उन्नत)	१३१६३	४८४५३	३.६७	
८	बर्षे (स्थानिय)	३१००	५२००	२.२५	
९	बर्षे (उन्नत)				
९	तरकारी घुइया (स्थानिय)	९५८	१२७७	३.५	
	हिउँदे	६७५	७७३९	१.६	
१.२	बर्षे पुही	८०	९६०	१२	
	बर्षे पामी	६२३५	१६१२२	७	
	स्थानिय	५२३०	१४६३०	२.८	
१.३		९९५	१४९२	१.५	
	मकै	१९६७०	४०६९२		
	बसन्ते (उन्नत)	६०	१२६	२.१	
१.४	बर्षे (उन्नत)	१८०७५	३७९५७	२.१	
१.५	बर्षे (स्थानिय)	१५३५	२६०९	१.७	
१.६	कोदो	५९००	६४९०	१.१	
	जौ	४	२	०.५	
	फापर	१५	७.५	०.५	
२	नगदे बाली	१५८	३००८		सर्वै विरूवावाट
२.१	अलैची	२६	५	०.२	उत्पादन
२.२	कफि	४२	३	२.०	नभएको
२.३	उखु	१००	३०००	३०	
३	तेल बाली				
३.१	तोरी/सस्युँ	५८०	५२०		
	स्थानिय	५००	४४५	०.८९	
	उन्नत	८०	७५	०.९३	
४	आलु	१७६५	१९४८०		
	बर्षे (उन्नत)	१५०	१८००	१.२	
	बर्षे (स्थानिय)	५५०	५४३१	९.८	
	हिउँदे (उन्नत)	८१५	९७८०	१.२	
	हिउँदे (स्थानिय)	२५०	२४६९	९.८	
१०	फलफूल	५५१	४७९६		

	हिउँदे	७२	५४५	१०.१	
	बर्षे	४५९	३४६९	९.४	
	सुन्तला जात	१२२	७८२	९.९	
११	अन्य	२०६	१५९४		

श्रोत : वार्षिक कृषि विकास कार्यक्रम तथा तथ्याङ्क पुस्तिका, आ.व. २०५९/६०, जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, नुवाकोट

९.७.१ कृषि सेवाकेन्द्र र उप-केन्द्रहरू

तालिका नं. ७.५.१

कृषि सेवाकेन्द्रको पहुँच अन्तर्गतका गा.वि.स./न.पा. (आ.व. २०६१/६२)

क्र.सं.	कृषिसेवा केन्द्र	गा.वि.स./न.पा.
१	थानापती	थानापती, तलाखु, छाप, लिखु, महाकाली, सिक्ने, समुन्द्रादेवी, सुनखानी, थानसिङ, भद्रुटार (१० वटा गा.वि.स.)
२	रानिपौवा	ककनी, ओखरपौवा, चाउथे, कुमरी, मदानपुर, चतुराले (६ वटा गा.वि.स.)
३	खरानीटार	घ्याडफेदी, राउतवेसी, गाउँखर्क, बेतिनी, शिखरवेसि, सुन्दरादेवी, समुन्द्रटार, रालुकादेवी, वालकुमारी, थप्रेक, पञ्चकन्या, खरानिटार, उर्लेनी (६ गा.वि.स.)
४	देविघाट	तारूका, वुथसिङ, गोर्स्याङ, दाडसिङ, खड्ग भञ्ज्याङ, जिलिङ, रातमाटे, दुइपिपल
५	चौघडा	लच्याङ, वागेश्वरी, हल्देकालिका, नर्जामण्डप, गणेशस्थान, कविलास, चौघडा, खानिगाउँ, सूर्यमती
६	देउराली	वसुन्चेत, वुडताङ, किमताङ, देउराली, सामरी, भाल्चे, साल्मे, काउले, फिकुरी, तुप्चे, मनकामना
७	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	कल्याणपुर, गेर्खु, चारघरे, विदुर नगरपालिका

श्रोत : जिल्ला पशुसेवा कार्यालय, नुवाकोट ।

खण्ड: १०
सेवा क्षेत्र

१०.१ : प्रमुख सेवा क्षेत्र

तालिका नं. १०.१
प्रमुख सेवा क्षेत्र सम्बन्धी सूचकहरू

क्र.सं.	विवरण	सङ्ख्या	कौफियत
१	होटल/लज/रिसोर्ट	५३	दर्ता भएका मात्र
१.१	क. स्टार होटल	०	
१.२	ख. नन-स्टार होटल/लज	४७	
१.३	ग. रेष्टुरेण्ट/वार	६	
२	मसाज सेन्टर/व्युटी पार्लर	१	व्युटी पार्लर
३	सवारी साधन (मेकानिकल)	११५	संगठित रुपमा सञ्चालित मात्र
४	चलचित्रघर	३	हाल एक मात्र सञ्चालनमा
५	स्थानीय पत्रपत्रिका	४	एक त्रैमासिक समेत
६	वाचनालय	१	
७	सार्वजनिक पुस्तकालय	४	

१०.२ : राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय गैर-सरकारी संस्था

तालिका नं. १०.२
गैर सरकारी संस्था सम्बन्धी विवरणहरू

क्र.सं.	विवरण	सङ्ख्या	कौफियत
१	जम्मा स्थानीय गैर सरकारी संस्थाहरू	९२	वि.सं. २०६० सम्म
२	जम्मा अन्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाहरू	६	
३	गैर सरकारी संस्था महासंघमा आवद्ध गै.स.स.	४५	
४	समाज कल्याण परिषदमा आवद्ध गै.स.स.	५९	
५	महिला सम्बन्धी कार्य गर्ने गै.स.स.	२८	
६	गै.स.स.हरूमा संलग्न जनशक्ति	१३२९	

श्रोत : गैर सरकारी संस्था महासंघ, नुवाकोट ।

तालिका नं. १०.३
उद्देश्य अनुसार गैर सरकारी संस्थाको सङ्ख्यात्मक विभाजन

क्र.सं.	संस्थाको नाम	सङ्ख्या	प्रतिशत
१	वन तथा वातावरण र सरसफाई	४३	४६.७
२	शिक्षा	४४	४७.८
३	साहित्य, कला र सस्कृति विकास	३५	३८.०
४	स्वास्थ्य	२१	२२.८
५	खेलकुद विकास	७	७.५
६	चेलिवेटी वेचविखन विरुद्ध अभियान	१४	१५.२
क्र.सं.	संस्थाको नाम	सङ्ख्या	प्रतिशत
७	जनचेतना, बकालत	११	१२.०
८	भौतिक पूर्वाधार विकास	२	२.२

९	कृषि तथा पशुपालन	६	६.५
१०	सामूहिक वचत तथा ऋण र आयआर्जन	५	५.४
११	दलित उत्थान	४	४.३
१२	मानव अधिकार	३	३.२
१३	गरिबी निवारण	१	१.१
१४	महिला विकास	२१	२२.६
१५	लागु पदार्थ विरुद्ध अभियान	१	१.१
१६	द्वन्द व्यवस्थापन	१	१.१
१७	बाल विकास	२	२.२
१८	अपाङ्गको हित	२	२.२
	जम्मा	९२	१००.००

स्रोत : गैर सरकारी संस्था महासंघ, नुवाकोट ।

खण्ड: ११
प्रशासन र राजनीति

११.१ : जिल्लामा रहेका सरकारी कार्यालय र कर्मचारीको दरवन्दी

११.१.१ सरकारी कार्यालय र कर्मचारी दरवन्दी

तालिका नं. ११.१

सरकारी कार्यालयहरू र कर्मचारी दरवन्दी (आर्थिक बर्ष २०६०/६१ सम्म)

क्र.सं.	कार्यालय	निजामती कर्मचारी दरवन्दी			जम्मा
		राजपत्राङ्कित/ अधिकृतस्तर	रा.प.अनं/ सहायकस्तर	श्रेणी विहिन	
१	श्री नुवाकोट जिल्ला अदालत	२	२२	४	३२
२	श्री जिल्ला प्रशासन कार्यालय	२	१२	९	२३
३	श्री जिल्ला विकास समितिको कार्यालय	४	२७	१०	४१*
४	श्री जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय	२	३	२	७
५	श्री जिल्ला प्रहरी कार्यालय	—	—	—	—
६	श्री कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालय	२	६	२	१०
७	श्री जिल्ला शिक्षा कार्यालय	१२	९	४	२५
८	विदुर नगरपालिका कार्यालय	४	७७	३	८४
९	श्री जिल्ला भू-संरक्षण कार्यालय	२	८	२	१२
१०	श्री जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	५	२९	१७	५१
११	श्री खानेपानी डिभिजन कार्यालय	३	१५	५	२३
१२	श्री कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालय	२	७	३	१२
१३	श्री जिल्ला श.वि. तथा भवन निर्माण कार्यालय	३	८	४	१५
१४	श्री जिल्ला वन कार्यालय	३	२७	३९	६९
१५	श्री जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय	४	२४८	८६	३३८
१६	श्री त्रिशुली अस्पताल	३	१७	११	३१
१७	श्री जिल्ला पशु सेवा कार्यालय	२	२८	१८	४८
१८	श्री पाँच सय खोला भेडा फार्म	१	६	३	१०
१९	श्री डिभिजन सहकारी कार्यालय	१	१०	३	१४
२०	श्री डिभिजन सडक कार्यालय	३	१९	९	३४
		निजामती कर्मचारी दरवन्दी			जम्मा

क्र.सं	कार्यालय	राजपत्राङ्कित/ अधिकृतस्तर	रा.प.अनं/ सहायकस्तर	श्रेणी विहिन	
२१	श्री डिभिजन सिंचाई कार्यालय	४	१८	७	२९
२२	श्री जिल्ला आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र, देविघाट	१	१८	१६	३५
२३	श्री शाखा तथ्याङ्क कार्यालय	१	७	२	१०
२४	श्री नापी शाखा	०	७	४	११
२५	श्री मालपोत कार्यालय	१	१८	६	२५
२६	श्री भूमि सुधार कार्यालय	१	८	४	१३
२७	श्री उपोष्ण प्रदेशिय वागवानी विकास केन्द्र	१	१०	७	१८
२८	श्री जिल्ला हुलाक कार्यालय	१	३८	७३	११२
२९	श्री घरेलु तथा साना उद्योग विकास समिति	३	५	३	११
३०	श्री माटो परीक्षण प्रयोगशाला	१	४	१	६
३१	श्री जिल्ला प्राविधिक कार्यालय	२	८	१	११
३२	श्री महिला विकास कार्यालय	१	७	२	१०
३३	श्री जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण कार्यालय	१	४	२	७
३४	गाउँ विकास समितिको कार्यालय (६१ वटा)	०	६१	०	६१**
	जम्मा	७९	७५१	४०५	११२६

श्रोत : जिल्ला प्रशासन कार्यालय र सम्बन्धित कार्यालयहरू ।

नोट : १) * गाउँ विकास समितिका ६१ जना सचिव वाहेक ।

२) * गाउँ विकास समितिमा कार्यरत प्राविधिक सहायक र अन्य कर्मचारीको बिबरण प्राप्त हुन नसकेको ।

३) रक्षायसँग सम्बन्धित निकायको तथ्याङ्क उल्लेख गरिएको छैन ।

११.१.२ : सार्वजनिक संस्थान/अन्य सरकारी निकाय र संलग्न कर्मचारीहरू

तालिका नं. ११.२
संस्थान/अन्य निकायका कर्मचारीहरू

क्र.स	कार्यालय	कर्मचारी दरवन्दी		
		अधिकृत	सहायक स्तर र अन्य	जम्मा
१	नेपाल टेलिकम, त्रिशुली शाखा	१	२२	२३
२	नेपाल विद्युत प्राधिकरण, डिभिजन कार्यालय*	५	१२४	१२९
३	नेपाल बैंक लिमिटेड, शाखा कार्यालय*	३	२८	३१
४	राष्ट्रिय बाणिज्य बैंक, शाखा कार्यालय विदुर*	१	११	१२
		कर्मचारी दरवन्दी		

क्र.स	कार्यालय	अधिकृत	सहायक स्तर र अन्य	जम्मा
५	कृषि विकास बैंक, शाखा कार्यालय	४	९	१३
६	कृषि विकास बैंक, उप शाखा कार्यालय	१	७	८
७	कृषि विकास बैंक, सा. कि. वि. आ.	०	५	५
८	श्री मत्स्य अनुसन्धान केन्द्र	४	१९	२३
९	कृषि सामग्री कम्पनी लिमिटेड	२	५	७
१०	जनकपुर चुरोट कारखाना लि. त्रिशुली शाखा	१	४	५
११	नेपाल मेटल कम्पनी लि., त्रिशुली शाखा	०	४	४
१२	त्रिशुली जलविद्युत केन्द्र*	१०	११०	१२०
१३	देविघाट जलविद्युत केन्द्र*	७	११२	११९
१४	इलम प्रशिक्षण केन्द्र	१	५	६
	जम्मा	४०	४६२	५०२

श्रोत : सम्बन्धित कार्यालयहरु ।

नोट : * कार्यरत सङ्ख्या मात्र ।

११.२ राजनैतिक दलहरू र तिनीहरूको प्रतिनिधित्व :

११.२.१. जिल्लामा क्रियाशिल राजनैतिक दलहरू

१. नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	२. नेपाली कांग्रेस	३. राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी
४. नेपाली कांग्रेस (प्रजातान्त्रिक)	५. नेपाल समता पार्टी	६. राष्ट्रिय जनशक्ति पार्टी
७. नेपाल मजदुर किसान पार्टी	८. राष्ट्रिय एकता परिषद	९. राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी (राष्ट्रवादी)

श्रोत : जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, नुवाकोट ।

११.२.२ कुल मतदाता

तालिका नं. ११.३

वि.सं. २०६० चैत्र मसान्तसम्मको कुल मतदाता सङ्ख्या :

विवरण	कुल मतदाता सङ्ख्या	प्रतिशत
निर्वाचन क्षेत्र नं १	७५४९०	३५.१३
निर्वाचन क्षेत्र नं २	७०३१०	३२.७२
निर्वाचन क्षेत्र नं ३	५३०७३	२४.७०
कुल मतदाता	२१४८७५	१००.००
गाउँ विकास समिति	१९८८३७	९२.५४
नगरपालिका (वि.न.पा.)	१६०३८	७.४६
जम्मा	२१४८७५	१००.००

श्रोत : जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, नुवाकोट ।

११.२.३. पछिल्लो संसदीय निर्वाचन (वि.सं. २०५६) मा जिल्लाको स्थिती :

तालिका नं. ११.४

आम निर्वाचन २०५६ मा निर्वाचित सांसद र निकटतम प्रतिद्वन्दीहरू, प्राप्त मत र सम्बन्धित दल

निर्वाचन क्षेत्र नं.	विजयी	पार्टी	प्राप्त मत	प्रतिशत	निकटतम प्रतिद्वन्दी	पार्टी	प्राप्त मत	प्रतिशत
१	राजेन्द्रप्रकाश लोहनी	ने.क.पा. एमाले	११७८६	२९.२४	डा. प्रकाशचन्द्र लोहनी	रा.प्र.पा.	११७७१	२९.२१
२	डा. रामशरण महत	ने.का.	१८८८९	४५.५६	डा. प्रकाशचन्द्र लोहनी	रा.प्र.पा.	८७५४	२१.६०
३	महेन्द्रवहादुर पाण्डे	ने.क.पा. एमाले	१३१७७	३३.२२	अर्जुननरसिंह के.सि.	ने.का.	१२८०८	३२.२९

श्रोत : जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, नुवाकोट ।

११.२.३. पछिल्लो स्थानिय निर्वाचन (वि.सं. २०५६) मा जिल्लाको स्थिति :

तालिका नं. ११.५

गा. वि.स./नगरपालिकामा राजनैतिक दलहरूको प्रतिनिधित्व (पछिल्लो स्थानिय निर्वाचन-२०५४ को आधारमा)

क्र.सं	दल/स्वतन्त्र	अध्यक्ष/प्रमुख			उपाध्यक्ष/उपप्रमुख			वडाध्यक्ष			वडा सदस्य			महिला सदस्य			जम्मा		
		कुल	उम्मेदवार	विजयी	कुल	उम्मेदवार	विजयी	कुल	उम्मेदवार	विजयी	कुल	उम्मेदवार	विजयी	कुल	उम्मेदवार	विजयी	कुल	उम्मेदवार	विजयी
१	ने.क.पा. (एमाले)	६२	६२	४०	६२	६०	४०	५६०	५०३	३०४	१६८०	१४४०	९४२	५६०	४८८	३०९	२९२४	२५५३	१६३५
२	नेपाली कांग्रेस	६२	६०	१६	६२	६२	१६	५६०	४९५	१५७	१६८०	१३९२	४७७	५६०	४४५	१५६	२९२४	२४५४	८२२
३	रा.प्र.पा.	६२	५७	६	६२	५४	६	५६०	४१०	८७	१६८०	११३३	२४७	५६०	३६३	८४	२९२४	२००७	४३०
४	ने.का. (विपिवाद)	६२	०	०	६२	०	०	५६०	०	०	१६८०	१	०	५६०	०	०	२९२४	१	०
५	स्वतन्त्र	६२	२९	०	६२	२६	०	५६०	७९	११	१६८०	१०७	१५	५६०	३०	९	२९२४	२७१	३५
	जम्मा	६२	२०८	६२	६२	२०२	६२	५६०	१४८७	५८९	१६८०	४०६३	१६८१	५६०	१३२६	५८८	२९२४	७२६६	२९२२

श्रोत : जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, नुवाकोट ।

तालिका नं. ११.५

जिल्ला विकास समितिमा राजनैतिक दलहरूको प्रतिनिधित्व (पछिल्लो स्थानिय निर्वाचन-२०५४ को आधारमा)

क्र. सं.	राजनैतिक दल / स्वतन्त्र	सभापति					उप-सभापति					इलाका सदस्य							
		पद सङ्ख्या			मत सङ्ख्या		पद सङ्ख्या			मत सङ्ख्या		पद सङ्ख्या			मत सङ्ख्या				
		कुल पद	उम्मेदवार	विजयी	खसेको मत	प्राप्त मत	प्रतिशत	कुल पद	उम्मेदवार	विजयी	खसेको मत	प्राप्त मत	प्रतिशत	कुल पद	उम्मेदवार	विजयी	खसेको मत	प्राप्त मत	प्रतिशत
१	ने.क.पा. (एमाले)	-	१	१	-	१६६३	५७.४४	-	१	१	-	१६३९	५६.६१	-	१२	१२	-	१५०९	५२.१२
२	नेपाली कांग्रेस	-	१	०	-	७२८	२५.१४	-	०	०	-	०	०	-	८	१	-	५०८	१७.५४
३	रा.प्र.पा.	-	०	०	-	०	०	-	१	०	-	६३९	२६.९	-	५	०	-	४२६	१४.७१
४	स्वतन्त्र	-	०	०	-	३६५	१३.३९	-	१	०	-	२८	०.९६	-	१५	०	-	३६७	१२.६७
जम्मा		१	२	१	२६९५	२७७६	१००.००	१	३	१	२६९५	२५०६	१००.००	१३	४०	१३	२६९५	२६१०	१००.००

श्रोत : जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, नुवाकोट ।

११.२.४ हाल (२०६२ मा) वहाल रहनु भएका मनोनित सभापती र उपसभापती

- १) सभापती - श्री शेषमान लामा
- २) उपसभापती - श्री कृष्णवहादुर गुरूड

अपराध र न्याय तथा कानुन

१२.१ फौजदारी अपराध

तालिका नं. १२.१

जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा दर्ता भएका फौजदारी अपराध सम्बन्धी विवरण (आ.व. २०५८/५९ - २०६०/६१)

अपराधको किसिम	आ.व. २०५८/५९	आ.व. २०५९/६०	आ.व. २०६०/६१	आ.व. २०६१/६२
कर्तव्य ज्यान	७	१०	८	७
राज्य विरुद्ध अपराध	१	०	०	०
आगजनी	४	२	२	३
आत्महत्या	२३	३२	२२	८
भवितव्य ज्यान	८	१२	७	०
चोरी/डकैती	१	०	१	१
सवारी ज्यान	६	६	३	१
जवरजस्ती करणी	२	१	०	०
के.सा.अ.	२	४	८	३
जिउ मास्ने वेच्ने	१	३	१	०
सवारी चालक अनुमती पत्र कित्ते	१	०	०	०
भुट्टा विवरण पेश गरी नागरिकता	०	१	१	५
फुटकर ज्यान	०	३	३	१
ज्यान मार्ने उद्योग	०	१	०	०
सरकारी छाप दस्तखत कित्ते	०	०	०	१
जम्मा	५६	७५	५६	३०

श्रोत : जिल्ला प्रहरी कार्यालय, नुवाकोट ।

१२.२ : अदालतमा दर्ता तथा फछ्योट भएका मुद्दा सम्बन्धी विवरण :

तालिका नं. १२.२

अदालतमा दर्ता तथा फछ्योट भएका मुद्दा सम्बन्धी विवरण (आ.व. २०६०/६१)

क्र.सं.	नाम	दर्ता	फछ्योट	फछ्योट प्रतिशत
१.	देवानी मुद्दा	१२०	७०	५८.३३
२.	फौजदारी मुद्दा	४८	२७	५६.२५
२.१	साधारण मुद्दा	२४	१४	५८.३३
२.२	सरकारवादी मुद्दा	१७	१०	५८.८२
२.३	संक्षिप्त मुद्दा	७	३	४२.८६
	जम्मा मुद्दा सङ्ख्या	१६८	९७	५७.७४

श्रोत : नुवाकोट जिल्ला अदालत ।

खण्ड: १३

महिला र लैङ्गिकपक्ष (Women and Gender)

१३.१ आधारभूत जनसांख्यिक सूचकहरू :-

तालिका नं. १३.१
आधारभूत जनसांख्यिक सूचकहरू

क्र.सं.	बिबरण	महिला	पुरुष
१.	जनसङ्ख्या	१४५७४७ जना	१४२७३९ जना
२.	औषत आयु	६४.३४ वर्ष	६२.८७ वर्ष
३.	अपाङ्ग जनसङ्ख्या	८६३ जना	६१७ जना
४.	विवाह गर्ने औषत उमेर (SMAM)	१९.८ वर्ष	२१.९ वर्ष
५.	विदेश गएकाहरूको कुल जनसङ्ख्या	५०९ जना	३७४६ जना
६.	घरमुलीको आधारमा परिवारसङ्ख्या	५९६७	४७२०२

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

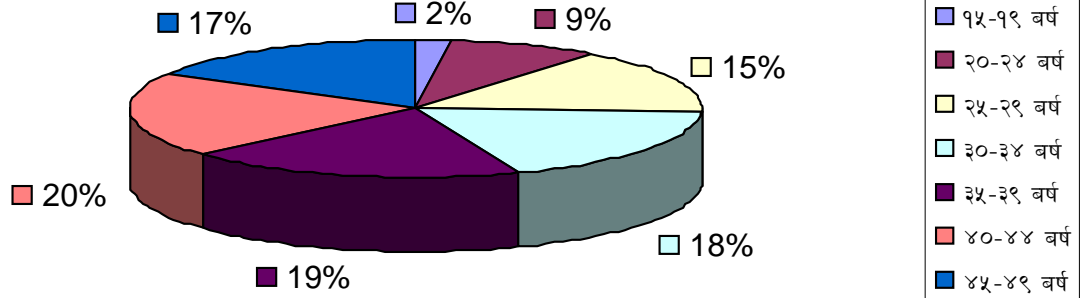
१३.१.१ महिलाहरूको वैवाहिक स्थिति, बच्चा जन्माउने उमेर र वाल मृत्यु

तालिका नं १३.१.१
महिलाहरूको वैवाहिक स्थिति, बच्चा जन्माउने उमेर र वाल मृत्यु

उमेर समूह अनुसार महिलाको वैवाहिक स्थिति							
उमेर समूह	<१० वर्ष	१०-१४ वर्ष	१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	> २५ वर्ष		
प्रतिशत	०.०७	१८.३७	५४.५४	२१.१५	५.८६		
प्रजननयोग्य उमेर अनुसार बच्चा जन्माउने महिलाहरूको प्रतिशत वितरण							
उमेर समूह	१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४४-४९ वर्ष
प्रतिशत	१.८१	६.५५	१५.३५	१८.३६	१९.३१	१९.८६	१६.६७
प्रजननयोग्य उमेरमा जन्माएका बच्चाको सङ्ख्या अनुसार महिलाहरू							
उमेर समूह	नजन्माएको	१ बच्चा	२ बच्चा	३ बच्चा	४ बच्चा	> ४ बच्चा	
प्रतिशत	१८.८७	१३.४७	१७.१२	१७.४७	१३.०५	१९.४८	
आमाको उमेर अनुसार जन्माएका बच्चाको मृत्युको प्रतिशत वितरण							
उमेर समूह	१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४४-४९ वर्ष
प्रतिशत	०.८२	४.४२	११.२४	१५.४५	१९.२८	२२.६३	२६.१६

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

महिलाहरुले बच्चा जन्माउने उमेर

१३.२ आधारभूत सामाजिक सूचकहरु :-

तालिका नं. १३.२
आधारभूत सामाजिक सूचकहरु

क्र.सं.	बिबरण	महिला	पुरुष
१.	साक्षरता दर	४०.७ %	६२.४ %
२.	प्रौढ साक्षरता दर	२९.१ %	५७.०
३.	सबै तहमा कुल भर्नादर	७६.२	९३.४
४.	सबै तहमा खुद भर्नादर	६०.६	६६.३
५.	शिक्षिका/शिक्षक सङ्ख्या	२०८	१३३०

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

१३.३ अन्य सामाजिक सूचकहरु :-

तालिका नं. १३.३
अन्य सामाजिक सूचकहरु

क्र.सं.	बिबरण	मान	कैफियत
१	प्रति सय शिक्षकमा महिला शिक्षिका - प्राथमिक तह	१८.६ %	सन् २००२ मा
२	प्रति सय शिक्षकमा महिला शिक्षिका - नि.मा.वि. तह	६.३ %	
३	प्रति सय शिक्षकमा महिला शिक्षिका - माध्यामिक तह	२.५ %	

क्र.सं.	बिबरण	मान	कैफियत
४	प्रति सय छात्रहरूमा छात्राहरूको सङ्ख्या - प्राथमिक तह	८२.१ %	सन् २००२ मा
५	प्रति सय छात्रहरूमा छात्राको सङ्ख्या - नि.मा.वि. तह	८२.९ %	
६	प्रति सय छात्रहरूमा छात्राहरूको सङ्ख्या - माध्यमिक तह	७७.८ %	

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

१३.४ आधारभुत आर्थिक सूचकहरू :-

तालिका नं. १३.३
आधारभुत आर्थिक सूचकहरू

क्र.सं.	बिबरण	मान	कैफियत
१.	महिलाको नाममा समेत सम्पत्ति रहेको परिवारसङ्ख्या	१०६६०	२०.०९ %
२.	महिलाको नाममा घर रहेको परिवार सङ्ख्या	२२८६	४.३ %
३.	महिलाको नाममा जग्गा रहेको परिवारसङ्ख्या	५२११	९.८ %
४.	महिलाको नाममा गाईवस्तु रहेको परिवारसङ्ख्या	६७५२	१२.७ %
५	आर्थिकरूपले सक्रिय महिलाको प्रतिशत	५७.६८ %	
६	महिला रोजगारी दर	५१.४२ %	
७	कृषि पेशामा संलग्न महिला	६२.८ %	
८	गैर कृषि पेशामा संलग्न महिला	१०.१ %	
९	विस्तारित आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्न महिला	१४.५ %	
१०	घरधन्दामा मात्र संलग्न महिला	७.० %	
११	अध्ययन कार्यमा संलग्न महिला	५.० %	
१२	काम खोजिरहेका महिला	०.६ %	

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०५८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

खण्ड: १४

विविध

१४.१ पत्रपत्रिका र प्रकाशनहरू

तालिका नं. १४.१

जिल्लालाई प्रमुख कार्यक्षेत्र बनाई क्रियाशिल पत्रकार र प्रकाशनहरू

क्र.स	बिबरण	एकाई	मान	कैफियत
१.	स्थानिय साप्ताहिक पत्रिका	सङ्ख्या	४	हाल एक बन्द
२.	स्थानिय साहित्यिक पत्रिका	सङ्ख्या	२	त्रैमासिक
३.	छापाखाना	सङ्ख्या	२	
४.	जिल्लामा क्रियाशिल पत्रकार	सङ्ख्या	४८	
३.	ने.प.महासंघबाट सदस्यता लिएका पत्रकार	सङ्ख्या	३०	

श्रोत : नेपाल पत्रकार महासंघ नुवाकोट शाखा र सम्बन्धित पत्रिकाको कार्यालयहरू ।

तालिका नं. १४.२

जिल्लालाई प्रमुख क्षेत्र मानेर प्रकाशित पत्रपत्रिका र प्रकाशनहरू

क्र.स	नाम	प्रकाशन प्रति	किसिम	प्रकाशन शुरू भएको बर्ष	कैफियत
१.	नयाँ रूपरेखा	-	साप्ताहिक	वि.सं. २०३८	
२.	त्रिशुली प्रवाह	१२००-१३००	साप्ताहिक	वि.सं. २०५७	
३.	समिकरण	५००-६००	साप्ताहिक	वि.सं. २०६१	
४.	देउराली	-	साप्ताहिक	वि.सं. २०५१	हाल वन्द
५	युगान्तर	-	त्रैमासिक		साहित्यिक पत्रिका

श्रोत : नेपाल पत्रकार महासंघ नुवाकोट शाखा र सम्बन्धित पत्रिकाका कार्यालयहरू ।

१४.२ सार्वजनिक पुस्तकालय

तालिका नं. १४.३

सार्वजनिक पुस्तकालय सम्बन्धी विवरण

क्र.सं	पुस्तकालयको नाम	ठेगाना	पुस्तकहरूको सङ्ख्या	पत्रिकाको सङ्ख्या	स्थापना मिति
१	श्री तितेपाती पुस्तकालय	ककनी, रानिपौवा	३३७२	८	वि.सं. २०५९
४	श्री गेखुँटार युवा क्लव पुस्तकालय	गेखुँ गा.वि.स.	३००		वि.सं. २०५३
२	श्री सचेतन पुस्तकालय	वि.न.पा., विदुर	४५३	११	वि.सं. २०६१
३	श्री त्रिशुली पुस्तकालय	वि.न.पा., त्रिशुली		हाल वन्द	वि.सं. २०५४

